

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему «Глобальні стратегії зовнішньоекономічної експансії КНР»

здобувача Рошко Олександра Владиславовича

Науковий керівник: к.е.н., доцент Лихолет Сергій Ілліч

(підпис)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант) освітньо-
їйної програми «Міжнародна економіка»
Людмила ЦИМБАЛ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки

Ярослава СТОЛЯРЧУК

(підпис)

(підпис)

«_____» _____ 20__ р. «_____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**здобувачу вищої освіти Рошко Олександровичу
денної форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Глобальні стратегії зовнішньоекономічної експансії КНР»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «23» червня 2025р. №837-ст

**Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах:
аналітичних звітів міжнародних організацій, наукових публікацій
вітчизняних і зарубіжних дослідників та монографій.**

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади формування глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії держав
Розділ 2	Комплексна аналітична оцінка глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР
Розділ 3	Вплив глобальних стратегій КНР на міжнародну економіку та виклики для України

Об'єкт дослідження:	Процес формування та реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії держав у системі міжнародних економічних відносин.
Предмет дослідження:	Теоретичні засади та практичні механізми реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР і їхній вплив на світову економіку та зовнішньоекономічну політику України
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Розробити практичні рекомендації щодо використання досвіду реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР для вдосконалення зовнішньоекономічної політики України

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- розкрити сутність і еволюцію поняття «зовнішньоекономічна експансія» у контексті глобальних стратегій держав; - систематизувати механізми та інструменти реалізації зовнішньоекономічної експансії; - визначити особливості формування зовнішньоекономічних стратегій держав в умовах глобалізації;
У розділі 2	- проаналізувати еволюцію та сучасні особливості зовнішньоекономічних стратегій КНР у глобальному вимірі; - дослідити механізми та інструменти реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР; - провести оцінку ефективності глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР;
У розділі 3	- визначити наслідки китайської експансії для світової економічної системи; - охарактеризувати взаємовідносини КНР із США та ЄС у контексті глобальної конкуренції та взаємозалежності; - сформулювати можливі сценарії подальшого розвитку глобальної стратегії КНР; - запропонувати практичні рекомендації та визначити можливості для України в умовах посилення зовнішньоекономічної експансії КНР.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

С.І.Лихолет
(ініціали, прізвище)

Завдання одержав
здобувач

(підпис)

« _____ » _____ 20____ р.
О.В.Рошко
(ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20____ р.

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.Теоретичні засади формування глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії держав.....	6
1.1.Сутність та еволюція поняття зовнішньоекономічна експансія у контексті глобальних стратегій.....	6
1.2. Механізми та інструменти реалізації зовнішньоекономічної експансії держав	13
1.3. Особливості формування зовнішньоекономічних стратегій держав в умовах глобалізації.....	19
РОЗДІЛ 2.Комплексна аналітична оцінка глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР.....	28
2.1. Еволюція та сучасні особливості зовнішньоекономічних стратегій КНР у глобальному вимірі	28
2.2. Механізми та інструменти реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР	32
2.3. Оцінка ефективності глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР.....	49
РОЗДІЛ 3. Вплив глобальних стратегій КНР на міжнародну економіку та виклики для України..	64
3.1. Наслідки китайської експансії для світової економічної системи	64
3.2. Передумови відносин КНР із США та ЄС у контексті конкуренції та взаємозалежності.....	73
3.3. Перспективні сценарії розвитку глобальної стратегії КНР	81
3.4. Практичні рекомендації та можливості для України в умовах зовнішньоекономічної експансії КНР	87
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102
ДОДАТКИ.....	11

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 110 сторінок, 5 таблиць, 21 рисунок, 1 схему, список використаних джерел з 65 найменувань.

«Глобальні стратегії зовнішньоекономічної експансії КНР»

Об'єкт дослідження - процес формування та реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії держав у системі міжнародних економічних відносин.

Предмет дослідження - теоретичні засади та практичні механізми реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР і їхній вплив на світову економіку та зовнішньоекономічну політику України.

Мета дослідження - розробити практичні рекомендації щодо використання досвіду реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР для вдосконалення зовнішньоекономічної політики України.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність і еволюцію поняття «зовнішньоекономічна експансія» у контексті глобальних стратегій держав;
- систематизувати механізми та інструменти реалізації зовнішньоекономічної експансії;
- визначити особливості формування зовнішньоекономічних стратегій держав в умовах глобалізації;
- проаналізувати еволюцію та сучасні особливості зовнішньоекономічних стратегій КНР у глобальному вимірі;
- дослідити механізми та інструменти реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР;

- провести оцінку ефективності глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР;

- визначити наслідки китайської експансії для світової економічної системи;

- охарактеризувати взаємовідносини КНР із США та ЄС у контексті глобальної конкуренції та взаємозалежності;

- сформулювати можливі сценарії подальшого розвитку глобальної стратегії КНР;

- запропонувати практичні рекомендації та визначити можливості для України в умовах посилення зовнішньоекономічної експансії КНР.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: Зовнішньоекономічна експансія, глобальні стратегії, ініціатива «Один пояс, один шлях», геоекономічний вплив Китаю, зовнішньоекономічна політика, геополітичні інтереси, глобальні ринки, економічні процеси.

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації Китайська Народна Республіка (КНР) перетворилася на одного з провідних країн світової економіки, який формує нові підходи до зовнішньоекономічної експансії. Глобальні стратегії КНР, зокрема ініціатива «Один пояс, один шлях», визначають нові правила міжнародної торгівлі, інвестиційного співробітництва та геоекономічного впливу.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибокого аналізу механізмів і наслідків економічної експансії Китаю, що безпосередньо впливають на формування світової економіки, конкурентоспроможність національних економік та їх зовнішньоекономічну безпеку. Для України, яка прагне диверсифікації зовнішніх ринків і залучення інвестицій, вивчення стратегічного досвіду КНР є важливим чинником формування ефективної зовнішньоекономічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Подальші перспективи експансії Китаю та можливості його глобального економічного піднесення привертають увагу багатьох експертів, як вітчизняних так і зарубіжних. Важливу роль у теоретичному дослідженні проблематики сутності світового господарства в цілому відіграють праці таких вчених-економістів: Антонюка Л.Л., Українець Л.А., Авдокушина Е.Ф., Філіпенко А.С., Кіреєва А.П., Ніколаєвої І.П., а також інших дослідників – Кривенко К.Т., Савчука В.С., Беляєва О.О., Ілларіонова А., Міхеєва В та Ангус Медісон.

Мета дослідження - розробити практичні рекомендації щодо використання досвіду реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР для вдосконалення зовнішньоекономічної політики України.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність і еволюцію поняття «зовнішньоекономічна експансія» у контексті глобальних стратегій держав;

- систематизувати механізми та інструменти реалізації зовнішньоекономічної експансії;
- визначити особливості формування зовнішньоекономічних стратегій держав в умовах глобалізації;
- проаналізувати еволюцію та сучасні особливості зовнішньоекономічних стратегій КНР у глобальному вимірі;
- дослідити механізми та інструменти реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР;
- провести оцінку ефективності глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР;
- визначити наслідки китайської експансії для світової економічної системи;
- охарактеризувати взаємовідносини КНР із США та ЄС у контексті глобальної конкуренції та взаємозалежності;
- сформувати можливі сценарії подальшого розвитку глобальної стратегії КНР;
- запропонувати практичні рекомендації та визначити можливості для України в умовах посилення зовнішньоекономічної експансії КНР.

Об’єкт дослідження - процес формування та реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії держав у системі міжнародних економічних відносин.

Предмет дослідження - теоретичні засади та практичні механізми реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР і їхній вплив на світову економіку та зовнішньоекономічну політику України.

Методи дослідження: Для досягнення поставленої мети у роботі застосовано порівняльний аналіз - для зіставлення стратегій Китаю з моделями інших провідних держав; історичний аналіз - для дослідження етапів еволюції зовнішньоекономічної політики КНР; та аналітичний метод - для систематизації механізмів і результатів реалізації китайських глобальних стратегій.

Теоретична, методична та практична значущість. Теоретична значущість роботи полягає у систематизації знань про глобальні стратегії

зовнішньоекономічної експансії. Методична - у розробленні підходів до оцінки їх ефективності. Практична - у формуванні рекомендацій щодо адаптації китайського досвіду для підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку.

Інформаційна база дослідження:

Структура роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ ДЕРЖАВ

1.1. Сутність та еволюція поняття зовнішньоекономічна експансія у контексті глобальних стратегій

Поняття «експансія» у сфері зовнішньоекономічних відносин пов'язане з досягненням міжнародного лідерства та посилення своїх позицій на міжнародній арені певного суб'єкта - держави, компанії або організації. Сутність цього явища полягає в поширенні домінування, економічними, дипломатичними і військовими шляхами. Хоча силові методи можуть застосовуватись, у випадку економічної експансії вони, як правило, мають винятковий характер і поступаються мирним засобам впливу. Поняття «експансія» як політичний термін має старе походження - його витoki можна побачити ще у творі Мак'явеллі "Державець". У ролі аналітичного поняття воно почало активно використовуватися після Другої світової війни для характеристики різних історичних етапів, зокрема: а) трансформації міжнародного політичного устрою, що раніше базувався на європейських колоніальних імперіях; б) формування та розвитку повоєнної ліберальної міжнародної економічної системи під проводом Сполучених Штатів Америки. Як говорить Возний Микола Ігорович в своїй праці, найвищим ступенем розвитку експансії є економічна експансія. [1]

Зовнішньоекономічна експансія - це політика, спрямована на розширення сфери впливу держави або економічного суб'єкта на інші території, ринки збуту та джерела сировини. Така експансія може здійснюватися за допомогою економічних інструментів - експорту капіталу, демпінгової політики, валютного регулювання, - а також через дипломатичний тиск, військові дії чи форми економічного та політичного підпорядкування. [2]

Більш чітке розуміння ідеї зовнішньоекономічної експансії почалось на початку XX століття в теоріях імперіалізму. Ключові дослідники, такі як Джон А. Гобсон стверджували, що імперіалізм є вищою і неминучою стадією розвитку капіталізму. Причиною експансії вони вважали профіцит капіталу у найбільш

розвинених країнах. Коли національний ринок ставав насиченим, великі монополії були змушені “експортувати капітал” (інвестувати) в менш розвинені країни, щоб отримати вищі прибутки. Таким чином, економічна експансія того часу була тісно пов'язана з політичним домінуванням (створенням колоній та сфер впливу).

У середині ХХ століття (1950-1960-ті роки) теорія експансії була переосмислена в рамках Теорії Залежності. Дослідники з Латинської Америки, зокрема Рауль Пребіш, довели, що бідність та недорозвиненість периферійних країн є не внутрішньою проблемою, а прямим результатом їхньої інтеграції у світову економіку. Експансія країн «Центру» (найбільш розвинені країни) відбувалася через нерівноцінний обмін, коли вони купували дешеву сировину та робочу силу і продавали дорогу промислову продукцію. Це закріплювало залежність відсталих країн та призводило до подальшої експансії розвинених країн.

Найбільш цілісного та чіткого пояснення ідея зовнішньоекономічної експансії як фундаментальної рушійної сили капіталізму набула свого теоретичного оформлення в 1970-х роках завдяки роботам американського соціолога Іммануїла Валлерстайна та його світ-системному підходу. Світ-системний підхід став одним із найавторитетніших пояснень світової економічної нерівності та динаміки зовнішньоекономічної експансії. Валлерстайн стверджував, що основною рушійною силою Капіталістичної Світ-Економіки є неперервне накопичення капіталу, а капітал завжди шукає шляхи для розширення, яке відбувається у двох вимірах:

1) Фізична експансія: географічне розширення кордонів системи. Історично це включало включення нових територій (Америка, Азія, Африка) у світовий поділ праці. Метою є отримання нових джерел дешевої сировини та низькооплачуваної робочої сили, що є критично важливим для максимізації прибутку провідних країн.

2) Функціональна експансія: включення сфер життя та діяльності, які раніше не були ринковими, у сферу товарно-грошових відносин. Наприклад, включення землі, праці та пізніше - знань, інформації чи навіть охорони здоров'я у сферу, де домінує принцип отримання прибутку.

Таким чином, Валлерстайн стверджував, що зовнішньоекономічна експансія - це не просто вихід за межі національного ринку або пошук нових можливостей, а системний механізм, який утворює глобальну нерівність і підтримує домінування Ядра над Периферією, забезпечуючи неперервне накопичення капіталу в центрі системи. [3]

У наступних десятиліттях ідея зовнішньоекономічної експансії була доповнена концепцією циклів домінування Джованні Аррігі. Він ввів поняття “системних циклів накопичення капіталу”, пояснюючи, що гегемонія однієї країни (наприклад, США) є тимчасовим і проходить фази. Кожен цикл зовнішньоекономічної експансії з яких очолювався окремою країною (Голландія, Велика Британія, США) характеризується фазою матеріальної експансії (зростання виробництва і торгівлі) та завершується фазою фінансової експансії (зростання ролі фінансового капіталу та спекуляцій). Ця фаза розглядається як фінальний етап циклу, коли можливості для прибуткового інвестування в реальне виробництво вичерпуються, надлишок капіталу спрямовується у фінансову сферу. Аррігі стверджував, що ця фінансова експансія (наприклад, надмірний розвиток фінансових ринків США наприкінці XX ст.) є ознакою системної проблеми і занепаду поточного американського домінування, що стимулює пошук нових шляхів експансії та появу нового гегемона [4]

Економічна експансія є багатограним і комплексним явищем, що формується під впливом низки ринкових детермінантів, які перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємодоповнюють одна одну. У контексті глобальної економіки можна зазначити, що зовнішньоекономічна експансія включає кілька основних складових, які перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємно доповнюють одна одну.

Як зазначає у власній монографії Л. Українець серед ключових чинників, що визначають масштаби та ефективність зовнішньоекономічної експансії, варто виокремити 3 основні чинники:

Поточний і прогнозований розмір економіки держави та обсяги її зовнішньоекономічних операцій.

Цей чинник є одним із основних, оскільки саме економічна потужність країни визначає її спроможність здійснювати експансіоністську політику. До зовнішньоекономічної експансії, як правило, вдаються ті держави, які демонструють динамічне економічне зростання та активно розширюють зовнішньоекономічну діяльність. У таких умовах країна перетворюється на провідного економічного партнера для інших держав світу, посилюючи свій вплив одразу у кількох стратегічних сферах - зовнішній торгівлі товарами та послугами, прямому інвестуванні, міжнародному науково-технічному обміні, кредитно-фінансовій співпраці тощо.

Важливим проявом цього процесу є те, що держава отримує здатність спрямовувати поведінку інших учасників світового ринку, заохочуючи їх діяти у вигідному для неї руслі. Такий вплив може здійснюватися через різноманітні економічні стимули або обмеження - наприклад, надання привабливих торговельних умов, пільгового кредитування, інвестиційних преференцій чи, навпаки, введення санкцій, квот та інших торговельних бар'єрів.

Для кількісної оцінки цього аспекту економічної експансії використовують низку ринкових індикаторів, серед яких: обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП) та темпи його зростання, що відображають загальну економічну потужність держави; обсяги зовнішньоекономічних операцій, зокрема експорту, імпорту, інвестицій, кредитування; частка країни у світовій торгівлі, міжнародних інвестиційних потоках і глобальному науково-технологічному обміні; динаміка зовнішньоекономічного балансу та структура партнерських зв'язків.

У сукупності ці показники дозволяють визначити, наскільки держава є економічно впливовою, авторитетною та системно присутньою на світових ринках, що створює передумови для реалізації політики економічної експансії.

2) Готовність держав до міжнародної економічної кооперації є ще одним важливим елементом, що визначає потенціал і напрямки економічної експансії. Вона відображає ступінь відкритості країни до участі у спільних економічних ініціативах, переговорах, розробці міжнародних норм та реалізації спільних стратегій розвитку.

Цей аспект не зводиться до суто ринкових показників - його складно виміряти за допомогою класичних економічних показників, таких як обсяг торгівлі чи інвестицій. Натомість для його аналізу використовують теоретико-ігрові підходи, зокрема концепції кооперативних ігор з ненульовою сумою, які дозволяють оцінити вигоди від співпраці для кожного учасника. У цьому контексті важливим інструментом є вектор Шеплі, який дає змогу розрахувати «справедливий розподіл виграшу» між учасниками спільної діяльності, враховуючи їхній внесок у спільну справу.

Таким чином, у процесі міжнародних економічних відносин формуються правила та механізми співпраці, які надалі стають основою для реалізації економічної експансії. Той учасник, який має домінуючі позиції у таких переговорах, здатен впливати на формування міжнародних економічних норм, задаючи вигідні для себе умови. Це створює асиметричну структуру співпраці, у якій держава-гегемон може реалізовувати власні стратегічні інтереси, прикриваючи їх принципами взаємовигідного партнерства.

Показовими прикладами є спільна економічна політика Європейського Союзу, де провідні держави задають напрям розвитку і встановлюють стандарти для всіх членів блоку; або китайська ініціатива «Один пояс, один шлях», яка об'єднує десятки країн навколо масштабних інфраструктурних і торговельних проєктів, водночас формуючи сприятливі умови для посилення економічного впливу Китаю; інтернаціоналізація китайського юаня, що сприяє зміцненню позицій Китаю у світовій фінансовій системі та створює передумови для зниження залежності від долара США.

3) Політика «м'якої сили» (soft power) - комплекс інструментів та методів впливу нематеріального, неекономічного та ненасильницького характеру, спрямований на формування позитивного іміджу держави, зміцнення її авторитету у світі та вплив на поведінку інших країн через переконання, привабливість і довіру, а не через примус або економічний тиск.

Вперше термін «м'яка сила» (soft power) запровадив американський політолог Джозеф Най (Joseph Nye), який використовував його для пояснення

особливостей сучасної міжнародної політики, зокрема у контексті зростаючого впливу Китаю. За визначенням Дж. Ная, м'яка сила - це здатність досягати бажаних результатів, впливаючи на інших за допомогою привабливості власної культури, політичних цінностей і зовнішньої політики, а не через примус чи фінансово-військовий тиск.

Основними джерелами м'якої сили держави є: культура, яка створює позитивний образ країни у світі та сприяє поширенню її цінностей; політичні ідеї та цінності, що формують моральний авторитет держави на міжнародній арені; зовнішня політика, побудована на принципах співробітництва, взаємоповаги та рівноправності.

Військова сила чи економічна потуга у цьому контексті можуть виступати лише опосередкованими або допоміжними інструментами, що підтримують основну стратегію впливу. У контексті Китайської Народної Республіки, політика м'якої сили реалізується через розбудову власної системи культурного, інформаційного та освітнього впливу, що має на меті підвищення глобального авторитету Китаю та створення сприятливих умов для його економічної й політичної експансії. Серед ключових проявів цієї політики можна виокремити: створення азійських багатосторонніх інституцій, покликаних зміцнити роль Китаю як регіонального лідера (наприклад, Азійський банк інфраструктурних інвестицій); поширення китайської культури через діяльність Інститутів Конфуція, організацію культурних фестивалів та програм, освітніх ініціатив та обмінів між університетами; інформаційно-медійний вплив, який включає інвестування у присутність КНР у європейському медіапросторі - створення підрозділів китайських ЗМІ у Європі, розвиток партнерств із європейськими інформаційними агентствами, проведення спільних проєктів і програм; активну комунікацію з європейською аудиторією через публікації, інтерв'ю, авторські статті китайських дипломатів та політиків у провідних ЗМІ; використання реклами та інформаційних кампаній для формування позитивного сприйняття китайської моделі розвитку, її технологічних і культурних досягнень.[5]

Таким чином, політика м'якої сили КНР є інструментом довгострокового стратегічного впливу, який поєднує культурну дипломатію, інформаційну присутність і освітню співпрацю. Вона виступає доповненням до економічної експансії, забезпечуючи формування сприятливого середовища для сприйняття Китаю як надійного, привабливого та впливового глобального партнера.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що зовнішньоекономічна експансія є комплексним процесом, яке поєднує різні види економічних, політичних та інституційних важелів впливу держави на міжнародному просторі. Її сутність полягає не лише у розширенні економічної присутності, а й у формуванні залежностей та партнерств, що забезпечують довгострокове зміцнення позицій країни-експансіоніста у світовому господарстві.

Головними причинами виконання політики зовнішньоекономічної експансії виступають економічна потужність держави, зростання її зовнішньоекономічної активності та здатність до формування міжнародних норм і правил співпраці. Такі ключові елементи як: високий показник ВВП, швидке збільшення експорту, інвестицій та участь у глобальних фінансових і науково-технологічних процесах створюють основу для того, щоб держава могла не лише конкурувати, але й задавати напрям економічного розвитку регіону чи навіть світу.

Водночас готовність до міжнародної економічної кооперації та вміння впливати на створення інституційних механізмів співпраці (як-от регіональні ініціативи або спільні інвестиційні проекти) дозволяють державі посилювати свій вплив у легітимний, формально партнерський спосіб. У цьому контексті зовнішньоекономічна експансія перетворюється на інструмент «м'якого» формування економічного простору під власні стратегічні інтереси.

У контексті КНР зовнішньоекономічна експансія проявляється у поєднанні економічної спроможності, інституційного лідерства та м'якої сили. Через такі ініціативи, як «Один пояс, один шлях», інтернаціоналізацію юаня, створення регіональних фінансових інституцій і розвиток культурної дипломатії, Китай не лише зміцнює свою роль у світовій економіці, а й формує нову архітектуру

міжнародних економічних взаємозв'язків, у якій посідає позицію провідного центру сили.

Отже, зовнішньоекономічна експансія - це не просто розширення економічного впливу, а комплексна стратегія довгострокового утвердження держави як глобального актора, що поєднує матеріальні й нематеріальні ресурси задля досягнення політичних, економічних і цивілізаційних цілей.

1.2. Механізми та інструменти реалізації зовнішньоекономічної експансії держав

Зовнішньоекономічна експансія є складним багатограним процесом, який реалізується через різноманітні механізми та інструменти економічного, фінансового, інституційного, політичного й культурного характеру. Їхнє скоординоване застосування дозволяє країні посилювати та поширювати свою присутність на світовій арені, формувати сприятливе міжнародне середовище та забезпечувати досягнення довгострокових геоекономічних цілей.

Механізми та інструменти реалізації зовнішньоекономічної експансії держав - це сукупність методів, дій та засобів, за допомогою яких держава здійснює посилення свого економічного впливу за межами національної території, зміцнює позиції у світовій економіці та формує вигідні умови для власного розвитку.

Іншими словами, це - практичні способи реалізації зовнішньоекономічної політики, спрямованої на досягнення стратегічних інтересів держави у міжнародному просторі: забезпечення доступу до зовнішніх ринків, ресурсів, капіталу та технологій; посилення ролі країни у міжнародних економічних відносинах; створення економічної залежності інших країн; формування позитивного іміджу держави у світовій спільноті. Під "механізмами" розуміють систему організаційних, економічних, політичних та інституційних процесів, через які реалізується зовнішньоекономічна експансія. Це - загальні принципи, напрями та дії (наприклад, інвестиційна політика, зовнішня торгівля, участь у міжнародних організаціях, дипломатичне співробітництво).

Возний Микола Ігорович виділяє 5 основних методів зовнішньоекономічної експансії: [1]

1) Інвестиційна експансія - є однією з найпоширеніших і водночас найбільш ефективних форм реалізації зовнішньоекономічної експансії держав, оскільки поєднує у собі як економічні, так і політичні важелі впливу. Вона передбачає поширення економічного контролю за допомогою капіталовкладень - як державних, так і приватних - у стратегічно важливі галузі економік інших країн. Основне завдання цього процесу полягає не лише у отриманні фінансового прибутку, а й у забезпеченні довгострокових економічних, політичних та геостратегічних інтересів країни-інвестора. Завдяки цьому країна - інвестор отримує розширення своєї економічної присутності, збільшення контролю над стратегічними галузями та досягнення довгострокових політичних або економічних цілей.

Інвестиційна експансія може проявлятися у створенні спільних підприємств із місцевими компаніями; придбанні контрольних пакетів акцій стратегічних підприємств; реалізації масштабних інфраструктурних проєктів (транспорт, енергетика, будівництво); наданні прямих іноземних інвестицій, які формують залежність приймаючої країни від інвестора.

Одним із найкращих прикладів сучасної інвестиційної експансії є Китайська Народна Республіка, яка за допомогою програми «Один пояс, один шлях» інвестує в інфраструктуру, енергетику та транспортні мережі понад 130 країн. Китайські компанії фінансують і будують порти, залізниці, газопроводи, енергетичні об'єкти, створюючи тим самим умови для стабільної економічної присутності та залежності партнерів від китайського капіталу. Так, наприклад, Китай профінансував будівництво порту Гвадар у Пакистані, що став стратегічною частиною Китайсько-Пакистанського економічного коридору, а також порту Пірей у Греції, контрольний пакет акцій якого було придбано китайською корпорацією COSCO Shipping. Ці інвестиції забезпечують КНР економічну вигоду та зміцнюють логістичний і політичний вплив у Середземноморському регіоні.[6]

Також, важливим прикладом інвестиційної експансії є Європейський Союз, який активно використовує Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) як важелі свого економічного впливу. Через своє фінансування країн Східного партнерства ЄС створює економічну залежність партнерів від європейських фінансових інвестицій, посилюючи власні геоекономічні позиції. У випадку України ЄС застосовує механізм фінансової допомоги, поєднаної з певними вимогами щодо реалізації реформ, що створює умови впливу на економічну політику країни. Це означає, що фінансова допомога ЄС, як правило, супроводжується умовами щодо впровадження реформ, у тому числі у таких сферах як енергетика, фінанси, державне управління. Наприклад, для отримання кредиту, Україна мала запровадити заходи для модернізації енергомереж, збільшити прозорість та конкурентність на енергоринку. Це можна розглядати як приклад того, як інвестиційна експансія (через фінансування, модернізацію, участь у стратегічних секторів) має елементи залежності та формування впливу.[7]

Такий підхід дає можливість державі-експансіоністу впливати на економічну політику інших країн через фінансові важелі, а також забезпечувати собі стабільний доступ до ринків і ресурсів.

2) Інституційна експансія. Вона полягає у розширенні впливу міжнародних або регіональних організацій, фінансових інститутів і корпорацій, які формують правила гри у світовій економіці. Вона проявляється через формування глобальної системи правил і норм, вигідних країні-лідеру. Основна мета - створення інституційних умов, вигідних для країни або об'єднання, яке має провідну роль у цих структурах. Це дає можливість впливати на економічну поведінку інших країн та створювати глобальні норми і стандарти, до яких вони змушені адаптуватися, якщо прагнуть інтегруватися у світову систему торгівлі та фінансів. Це може включати: просування власних норм і стандартів у сфері торгівлі, фінансів, екології тощо; вплив на прийняття рішень у міжнародних інституціях (наприклад, СОТ, МВФ, Світовому банку); створення власних міжнародних ініціатив чи регіональних об'єднань (як-от БРІКС чи ініціатива «Один пояс, один

шлях» у випадку Китаю); формування залежності країн-партнерів через участь у цих організаціях, наприклад, участь у програмах МВФ передбачає зобов'язання держави здійснювати структурні реформи, скорочувати соціальні витрати, лібералізувати ціни чи енергетичний ринок - усе це фактично є інструментами економічного впливу.

Одним з таких прикладів інституційної експансії є вплив Європейського Союзу на Україну. Задля отримання фінансової підтримки від ЄС та МВФ, Україна змушена була погоджуватися на впровадження декількох реформ, зокрема у сфері енергетики поступове підвищення тарифів на газ і паливо для населення, що розглядалося як вимога макрофінансової стабільності та надання кредитів. Така політика, з одного боку, сприяла модернізації енергетичного сектору, але з іншого - показала, як інституційні механізми використовуються для економічного регулювання та контролю над внутрішніми процесами в країнах-партнерах. У такий спосіб інституційна експансія забезпечує легітимне та системне розширення впливу без прямого втручання у внутрішню політику інших держав.

3) Кредитна експансія - процес активного збільшення обсягів кредитування, який може проводитися як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Її сутність полягає не лише у стимулюванні економічного зростання чи підтримці фінансової стабільності, а й у формуванні економічної залежності країн-реципієнтів від кредиторів - країн, міжнародних фінансових організацій чи транснаціональних банків. Головною ціллю кредитної експансії є досягнення економічних і політичних переваг шляхом встановлення фінансового контролю, а також впливу на грошово-кредитну політику та розвиток ключових секторів економіки інших держав. Цей процес особливо виразний у взаємовідносинах між економічно розвиненими країнами та державами, що розвиваються, які змушені приймати кредити на складних або обмежувальних умовах, аби отримати доступ до міжнародних фінансових ресурсів.

Основні інструменти кредитної експансії включають: зниження відсоткових ставок центральних банків, що дозволяє експансіоністській державі створювати

профіцит капіталу, який потім спрямовується на зовнішні ринки у вигляді кредитів; збільшення кредитних лімітів на операції з комерційними банками,

що сприяє збільшенню обсягів позик позичальникам; зменшення норм обов'язкових резервів, що стимулює кредитування; надання міжнародних кредитів на вигідних (часто умовних) умовах для створення залежності позичальників.

Китай є показовим прикладом впливу кредитної експансії у міжнародній практиці. Він активно кредитує країни Азії, Африки та Латинської Америки задля реалізації масштабних інфраструктурних проєктів. У більшості випадків, коли країни-позичальники не можуть обслуговувати борг, Китай отримує контроль над стратегічними об'єктами, наприклад, порт Хамбантота у Шрі-Ланці, який перейшов під китайське володіння на 99 років. Таким чином, кредитна експансія тут стає інструментом геоекономічного впливу та розширення сфери впливу КНР.

У зовнішньоекономічному контексті кредитна експансія дозволяє державам контролювати фінансову політику інших країн через боргові механізми та інвестиційні програми.

4) Ринкова експансія. Це стратегія розширення присутності на нових ринках, яка передбачає пошук нових географічних зон збуту або створення додаткових сегментів для вже існуючих товарів і послуг. Її сутність полягає у виході на міжнародні ринки через створення філій, дочірніх підприємств, спільних виробництв або франчайзингових мереж. Як наслідок цієї політики, держава або корпорації, що представляють цю політику, отримують можливість контролювати не лише обсяги експорту, а й безпосередньо впливати на структуру попиту в країнах-партнерах.

Основні прояви ринкової експансії: вихід компаній на іноземні ринки через філії, дочірні підприємства чи франшизи; агресивне просування продукції шляхом зниження цін, адаптації до місцевих умов або брендингу; встановлення стратегічних партнерств і торговельних альянсів; використання маркетингових інструментів для завоювання споживачів.

Показовими прикладами є європейські енергетичні компанії, які активно розширюють свою присутність у країнах Східної Європи, зокрема в Україні та

використовують методи локалізації виробництва та створення спільних підприємств. Наприклад, французькі енергетичні компанії “TotalEnergies” та “EDF”, а також німецький “Siemens” розширюють діяльність на українському ринку енергетики та інфраструктури, що не лише зміцнює їх економічні позиції, а й інтегрує Україну у європейський економічний простір на умовах, вигідних ЄС.

Мета полягає у збільшенні частки світового ринку, підтриманні конкурентоспроможності та посиленні економічної присутності за кордоном.

5) Торгова експансія. Це прояв економічного впливу, спрямований на збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, розширення контролю над джерелами сировини та завоювання нових ринків збуту. Її основне завдання - зміцнити позиції держави або її національних компаній у світовій економіці, підвищити рівень експорту та сформувати стійку економічну залежність країн-партнерів від товарів, послуг і технологій експансіоніста.

Торгова експансія реалізується через: тактичне укладення вигідних торгових угод і контрактів; застосування демпінгової політики; встановлення монопольних позицій у постачанні певних товарів; розвиток транспортної та логістичної інфраструктури для спрощення експорту; створення зон вільної торгівлі або двосторонніх торговельних режимів; а також створення стандартів і технічних регламентів, вигідних для власних виробників.

Одним з найяскравіших прикладів є, вже нами згадана, торгова стратегія Китаю, який інвестує у розвиток транспортної інфраструктури, портів і залізниць у країнах Африки, Азії та Європи, забезпечуючи собі легкий доступ до сировини та нових ринків збуту. Крім того, китайські компанії часто застосовують демпінгову політику, пропонуючи товари (особливо у сфері електроніки, машинобудування та легкої промисловості) за нижчими цінами, що дозволяє їм швидко завойовувати позиції на іноземних ринках.[8]

У глобальному вимірі торгова експансія є інструментом зміцнення економічного лідерства та формування залежності імпортерів від товарів і послуг держави-експансіоніста.

1.3. Особливості формування зовнішньоекономічних стратегій держав в умовах глобалізації

Глобалізація, передбачає інтенсифікацію міжнародних економічних зв'язків, зростання взаємозалежності національних економік і посилення конкуренції на світових ринках.

Дослідник М. Шімай визначає глобалізацію як серію транснаціональних потоків товарів, послуг, капіталу, технологій та інформації; переміщення людей між країнами; домінування глобальної ринкової орієнтації в торгівлі та інвестиціях; територіальну та інституційну інтеграцію ринків; та виникнення глобальних проблем, що потребують глобальної співпраці. Глобалізація повинна доповнюватися такими процесами, як глобальна експансія держав та корпорацій, створення міжнародних організацій, поширення політики та культури через кордони.[9]

В умовах глобалізації розробка правильної зовнішньоекономічної стратегії виходу на міжнародний ринок є важливим фактором успіху для держав. Через тісну взаємодію між ринками різних країн, держави стикаються з необхідністю адаптувати свої моделі та стратегії для ефективного посилення своїх позицій та лобіювання своїх інтересів.

Зовнішньоекономічна стратегія держави виступає ключовим компонентом національної економічної системи, оскільки саме вона визначає напрями, масштаби та форми інтеграції країни у світове господарство. Її зміст базується на державній політиці регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яка узгоджується із загальною соціально-економічною стратегією розвитку та пріоритетами економічного зростання.

Основною метою зовнішньоекономічної стратегії є створення сприятливих умов для взаємовигідного співробітництва з іншими державами, забезпечення стійких позицій на міжнародних ринках, підтримка конкурентоспроможності національних виробників і залучення іноземних інвестицій. Така стратегія

покликана не лише зміцнювати економічний потенціал держави, але й формувати її позитивний імідж та підвищувати вплив у глобальній економічній системі.

Державна розробка та контроль зовнішньоекономічної стратегії здійснюється через великий перелік інструментів і заходів. Це зумовлено необхідністю адаптації до динамічних змін світової економіки, розширенням міжнародної співпраці та посиленням глобальної конкуренції. Активізація участі країни у світовому господарстві вимагає впровадження нових механізмів, спрямованих на оптимізацію її ролі у міжнародному поділі праці, захист національної економіки від зовнішніх викликів та зміцнення позицій вітчизняних виробників на світових ринках.[10]

Зовнішньоекономічна стратегія держави покликана забезпечити ефективну взаємодію національної економіки зі світовим економічним простором, сприяти сталому розвитку та досягненню розширеного суспільного відтворення в межах країни. Її структура є комплексною та багатовимірною, адже включає різні елементи, що взаємодіють між собою та формуються залежно від економічних, політичних і соціальних пріоритетів держави.

Як зазначає В. Сухарський, зовнішньоекономічна стратегія охоплює широкий спектр напрямів, форм та методів торговельно-економічної, науковотехнічної співпраці, а також кредитних і валютно-фінансових відносин між країнами, спрямованих на ефективне використання переваг міжнародного поділу праці. Це визначення є всеосяжним, оскільки охоплює не лише економічну діяльність, але й різноманітні форми співробітництва.

Як зазначає Табенська О. І. Зовнішньоекономічна стратегія будь-якої держави спрямована на формування сприятливих умов для ефективної інтеграції національної економіки у світове господарство та забезпечення сталого економічного розвитку шляхом розширеного суспільного відтворення всередині країни.[11]

В умовах глобалізації розробка правильної стратегії виходу на міжнародний ринок є важливим фактором успіху для сучасних компаній. Через тісну взаємодію

між ринками різних країн, компанії стикаються з необхідністю адаптувати свої бізнес-моделі та стратегії для ефективної конкуренції та виживання.

При цьому важливо враховувати не лише внутрішні можливості та ресурсний потенціал країни, а й умови міжнародного економічного середовища, оскільки саме глобальні тенденції визначають рамки ефективної економічної політики. Стратегія економічного розвитку держави визначається як комплексна політика уряду, спрямована на досягнення головної мети - забезпечення стабільного соціально-економічного зростання, підвищення добробуту населення та зміцнення конкурентоспроможності країни. В економічній науці поняття «економічна стратегія» охоплює всі сфери діяльності економічних суб'єктів та акцентує увагу на досягненні ефективних результатів у довгостроковій перспективі. У сучасних умовах глобалізації зовнішньоекономічна стратегія розвитку потребує адаптації до постійних змін у світовій економіці. Це включає посилений ринковий вектор та більш складні державні функції, що вимагають гнучкості та здатності швидко реагувати на нові виклики.

Загалом, на рисунку представлено циклічну модель цього процесу, що відображає взаємозв'язок і послідовність основних етапів стратегічного планування у зовнішньоекономічній сфері.

Рисунок 1.1 - Система формування ефективної стратегії держави в умовах глобалізації

Джерело: Розроблено автором на основі [14]

Першим етапом є виявлення поточного стану та досягнень держави у різних сферах, що створює основу для подальшого стратегічного планування. На цьому етапі проводиться комплексний аналіз соціально-економічного, політичного, інституційного та зовнішньоекономічного становища країни. У контексті глобалізації така оцінка включає дослідження рівня інтеграції держави у світову економіку, конкурентоспроможності національних товарів і послуг, стану платіжного балансу, структури експорту та імпорту, а також оцінку ефективності зовнішньоторговельної політики. Важливим є аналіз внутрішніх факторів розвитку - рівня інноваційності виробництва, розвитку людського капіталу, ефективності державного управління. Результати цього етапу дозволяють визначити вихідні позиції країни у світовому економічному просторі та виявити сильні і слабкі сторони її зовнішньоекономічного потенціалу.

Другий етап передбачає виявлення потенційних викликів і загроз, що можуть очікувати державу у перспективі. В умовах глобалізації економічний розвиток будь-якої країни тісно залежить від динаміки світових ринків, технологічних трансформацій, геополітичних процесів і діяльності транснаціональних корпорацій. Тому важливим завданням цього етапу є прогнозування можливих ризиків, таких як нестабільність світової кон'юнктури, коливання цін на енергоресурси, посилення протекціоністських тенденцій, глобальні фінансові кризи, зміни у міжнародних торговельних правилах чи екологічних стандартах. Одночасно необхідно визначити й потенційні можливості, що виникають завдяки глобальним процесам — зростанню міжнародної кооперації, розвитку цифрової економіки, розширенню ринків збуту, залученню іноземних інвестицій. Таким чином, другий етап забезпечує основу для стратегічного прогнозування та вироблення адаптивної політики реагування на зміни у зовнішньому середовищі.

Третій етап полягає у визначенні стратегії у конкретних кількісних і якісних характеристиках. Це означає розроблення повноцінної моделі зовнішньоекономічного розвитку держави, що включає як вимірювані показники (обсяги експорту й імпорту, темпи зростання зовнішньоторговельного обороту, частку країни у світовій торгівлі, обсяги залучених інвестицій), так і якісні орієнтири -підвищення рівня інноваційності економіки, диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, формування позитивного міжнародного іміджу, розвиток партнерських відносин з ключовими економічними центрами світу. На цьому етапі визначаються пріоритетні напрями співпраці - наприклад, інтеграція у регіональні об'єднання, розширення участі у глобальних ланцюгах доданої вартості, розвиток експортноорієнтованих галузей, стимулювання інноваційного підприємництва. Формування стратегії вимагає узгодження національних інтересів із тенденціями світового розвитку, що є однією з ключових особливостей стратегічного управління в умовах глобалізації.

Заключним етапом є визначення мети та способів її досягнення, а також практична реалізація обраної стратегії. На цьому етапі відбувається конкретизація цілей зовнішньоекономічної політики та розроблення механізмів їх виконання. Вони можуть охоплювати створення сприятливих інституційних умов для ведення міжнародного бізнесу, удосконалення нормативно-правової бази, стимулювання експорту, залучення іноземних інвестицій, розвиток економічної дипломатії. Важливо забезпечити ефективну координацію дій між державними структурами, приватним сектором і міжнародними партнерами. Реалізація зовнішньоекономічної стратегії супроводжується постійним моніторингом результатів, оцінкою ефективності заходів і коригуванням стратегічних рішень відповідно до змін у глобальному середовищі. Саме це визначає циклічний характер процесу — після реалізації певного етапу здійснюється повторна оцінка поточного стану, що запускає новий виток стратегічного планування.[12]

Однією з таких стратегій є - стратегія територіальної експансії. Територіальна експансія у сучасному глобальному контексті здійснюється провідними державами не обов'язково через відкриту анексію чи розширення

кордонів, а через контроль над ключовими географічними зонами, природними ресурсами та економічно чи стратегічно важливими регіонами. Такий підхід дозволяє державі формувати “приховану” експансію, коли реальний вплив на території чи регіони не завжди очевидний і часто маскується під гуманітарні чи безпекові цілі. До таких форм впливу належать контроль над енергетичними та природними ресурсами, створення стратегічних економічних або військових плацдармів, формування зон впливу через інфраструктурні, інвестиційні та торговельні проекти. Ця стратегія дозволяє державі зміцнювати свій глобальний авторитет, одночасно формуючи довгострокові економічні та політичні переваги.[13]

Прихована територіальна експансія зазвичай супроводжується риторикою безпеки та гуманності: боротьба зі зброєю масового знищення, захист прав людини, стабілізація регіонів або підтримка демократії. Така стратегія забезпечує державі-лідеру легітимізацію своєї присутності в інших країнах, приховуючи реальний економічний або стратегічний інтерес. Яскравим прикладом є США, які протягом десятиліть створювали зони свого економічного і військово-стратегічного впливу, закріплюючи контроль над критично важливими ресурсами, транспортними маршрутами та ключовими геополітичними точками, при цьому формулюючи свою політику як заходи з підтримки демократії та безпеки у світі, наприклад на Близькому Сході та Центральній Азії - в регіонах, багатих на нафту та газ, де США формували стратегічні союзи, підтримували певні політичні режими, розміщували військові бази та контролювали ключові транспортні маршрути енергоресурсів. Поява військових баз у Кувейті, Катарі, Афганістані та Іраку дозволяла США впливати на політичну стабільність і економічні потоки енергетики у всьому регіоні. [14]

У контексті зовнішньоекономічної стратегії територіальна експансія виконує кілька ключових функцій. По-перше, вона забезпечує довгостроковий доступ до стратегічних ресурсів, необхідних для розвитку національної економіки. По-друге, вона створює економічні та політичні плацдарми для впливу на сусідні країни та регіони, формуючи залежність партнерів від економічних або

інфраструктурних проєктів. По-третє, територіальна експансія поєднує економічні, політичні та безпекові механізми, що дозволяє державі зміцнювати свої позиції на міжнародній арені без формального збільшення території.

Таким чином, територіальна експансія залишається потужним інструментом зовнішньоекономічного впливу провідних держав, який поєднує економічні інтереси з геополітичними та стратегічними цілями, забезпечуючи стабільне позиціонування держави у глобальному економічному та політичному просторі.

Ще однією поширеною зовнішньоекономічною стратегією є політичний експансіонізм. На відміну від прямого військового вторгнення або анексії територій, ця стратегія передбачає вплив на політичні процеси інших держав, формування лояльних урядів, підтримку окремих політичних еліт та просування норм і стандартів, вигідних державі-ініціатору. Суть політичного експансіонізму полягає у здатності країни забезпечити довгострокове домінування в регіоні або на світовому рівні через вплив на прийняття рішень партнерськими країнами, не вдаючись до відкритого насильства чи прямої агресії. Політичний експансіонізм реалізується за допомогою різноманітних механізмів, що поєднують дипломатичні, економічні, культурні та інституційні інструменти. Держава-лідер підтримує політичні сили та окремих лідерів, які проводять політику, узгоджену з інтересами гегемона, через фінансування, надання експертної допомоги або політичного лобізму. Водночас дипломатичний та культурний вплив створює позитивний імідж держави, поширює її цінності та формує прихильність суспільної думки інших країн. Важливим аспектом цієї стратегії є також інституційний вплив через участь у міжнародних організаціях, союзах та регіональних ініціативах, що дозволяє встановлювати правила гри, вигідні для держави-лідера, та просувати політичні стандарти на глобальному рівні. Яскравим історичним прикладом політичного експансіонізму є діяльність США після Другої світової війни. У багатьох країнах Європи та Латинської Америки американська політика полягала у підтримці політичних партій та лідерів, які впроваджували ринкові реформи та інтеграцію у західну політичну систему. Такий підхід дозволяв США формувати стійкі політичні орієнтири, забезпечуючи довгострокову лояльність союзників і контроль над

ключовими регіонами світу без прямого військового втручання. Сучасним прикладом політичного експансіонізму є діяльність Китайської Народної Республіки в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Китай активно співпрацює з урядами партнерських держав, пропонуючи економічні преференції, інвестиції в інфраструктурні проєкти та фінансову підтримку. У той же час Китай стимулює лояльність політичних еліт до власних стратегічних інтересів, створюючи економічну і політичну залежність партнерських країн. Такий підхід дозволяє Китаю формувати стабільні альянси, зміцнювати свій вплив у регіоні та забезпечувати сприятливі умови для подальшої економічної та геополітичної експансії.[15]

Стратегія економічної експансії є однією з найбільш поширених напрямів стратегій держав. Вона передбачає системне розширення економічної присутності та контролю над ресурсами, ринками, технологіями і фінансовими потоками інших держав. Основна суть економічної експансії полягає у використанні економічних важелів для досягнення стратегічних цілей, формування залежності партнерів та забезпечення економічного домінування держави.

Серед основних форм економічної експансії виділяють кредитно-фінансову, валютну, товарну, технологічну та комунікаційну. Кредитно-фінансова експансія дає можливість державі впливати на економіку країни-боржника, втручатися у її внутрішні процеси та контролювати фінансову політику. Прикладом цього є діяльність США через Міжнародний валютний фонд, коли надання позик супроводжується умовами, що спрямовані на реформування економіки та узгодження її політики з інтересами кредитора.

Валютна експансія проявляється у використанні фінансових і валютних ринків для створення сприятливих умов власної економіки та впливу на економічну стабільність партнерських держав. Провідні країни здатні впливати на валютні курси та фінансові потоки у глобальному масштабі, формуючи вигідні для себе економічні умови.

Товарна та технологічна експансія характеризується контролем держав над виробництвом наукомісткої та високотехнологічної продукції, а також стратегічних

ресурсів. Панування на ринках окремих товарів дозволяє країнам встановлювати ціни, формувати правила обміну та забезпечувати економічну перевагу. Значну роль відіграє контроль над мінерально-сировинними ресурсами, що залишається важливою складовою економічної могутності держави.

Комунікаційна та інформаційна експансія передбачає використання інструментів культурного, освітнього та медійного впливу для створення сприятливого економічного середовища, поширення стандартів та норм, а також формування залежності партнерів у сфері технологій та інвестицій.[15]

Таким чином, економічна експансія в умовах глобалізації є ефективним інструментом реалізації стратегічних цілей держави, що поєднує фінансовий контроль, технологічне домінування та доступ до ресурсів із формуванням економічної залежності інших країн. Вона створює передумови для посилення впливу держави-лідера у світі та реалізації інших стратегічних ініціатив, зокрема політичної та територіальної експансії.

РОЗДІЛ 2.

КОМПЛЕКСНА АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ГЛОБАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ КНР

2.1. Еволюція та сучасні особливості зовнішньоекономічних стратегій КНР у глобальному вимірі

З огляду на посилення впливу Китаю на міжнародній арені та його вагому роль у розвитку світової економіки, тема дослідження набуває особливої актуальності. Зростання значення азійських країн, передусім Китаю, у глобальному господарстві є процесом, що неможливо залишити поза увагою. Китайська економіка поступово перетворюється на одного з потенційних лідерів світової системи, впливаючи як на окремі держави, так і на світову економіку загалом. Отже, враховуючи недостатню розробленість цього питання, варто підкреслити його актуальність у сучасних умовах динамічного розвитку Китаю та розширення його впливу на міжнародному рівні.

Народна Республіка Китай (НРК) пройшла 60-річний шлях від крайньої ізоляції та експорту революції до сучасного етапу спроб інтегруватися у світову систему.

Після середини 1950-х років відносини між Китаєм і Радянським Союзом значно погіршилися. Це відбулося через ідеологічні та політичні суперечки між двома комуністичними країнами. У той же час Китай опинився під економічною та політичною ізоляцією з боку США та їхніх союзників: вони ввели проти нього ембарго, що обмежувало торгівлю і контакти з багатьма країнами світу.[16]

Ситуація почала змінюватися на початку 1970-х років завдяки так званій «дипломатії пінг-понгу». Це був обмін візитами та контактами між китайськими та американськими спортсменами, що потім переріс у офіційну дипломатію. Особливо важливим став візит президента США Річарда Ніксона до Китаю у 1972 році. Він допоміг зняти давню блокаду США проти Китаю і водночас поглибив протистояння США з Радянським Союзом, використовуючи Китай як стратегічного партнера у боротьбі за глобальний вплив.

Ці міжнародні зміни дозволили Китаю увійти в економічну та політичну систему, яку в основному контролював Захід. Це стало важливим кроком у розвитку країни, відкривши їй нові можливості для економічного зростання і модернізації. Водночас Китай не перейшов до того варіанту розвитку, який часто передбачали на Заході - «ліберальної демократії» та повністю ринкової економіки.

Коли міжнародна напруженість зменшилася, а економічна криза в західних країнах змусила компанії шукати нові ринки, лідери Китаю - Мао Цзедун, Чжоу Еньлай та Хуа Гофенг - розпочали нову програму модернізації економіки. У 1973 році було запроваджено 'Схему 43', завдяки якій Китай отримав кредити на 4,3 мільярда доларів США. Ці гроші дозволили закупити сучасне технічне обладнання для китайських підприємств у США, Німеччині, Франції, Японії, Нідерландах, Швейцарії, Італії та інших західних країнах.

Завдяки цьому обладнанню Китай почав активно розвивати прибережну промисловість. Було налагоджено виробництво нафти, металургійної та електронної продукції, точних приладів, хімічних добрив і синтетичних волокон. У 1978 році Китай підписав угоди з іншими країнами щодо 22 великих промислових проєктів, для яких планувалося залучити близько 13 мільярдів доларів у валюті.[17]

Наприкінці того ж року країна офіційно розпочала політику «реформ і відкритості». Як і в інших країнах, що розвиваються, Китай став активно орієнтуватися на експорт, щоб отримати кошти для інвестицій і сплати боргів. Це стало початком ери, коли Китай поступово інтегрувався у світову економіку та розвивав свої зовнішньоекономічні стратегії.[18]

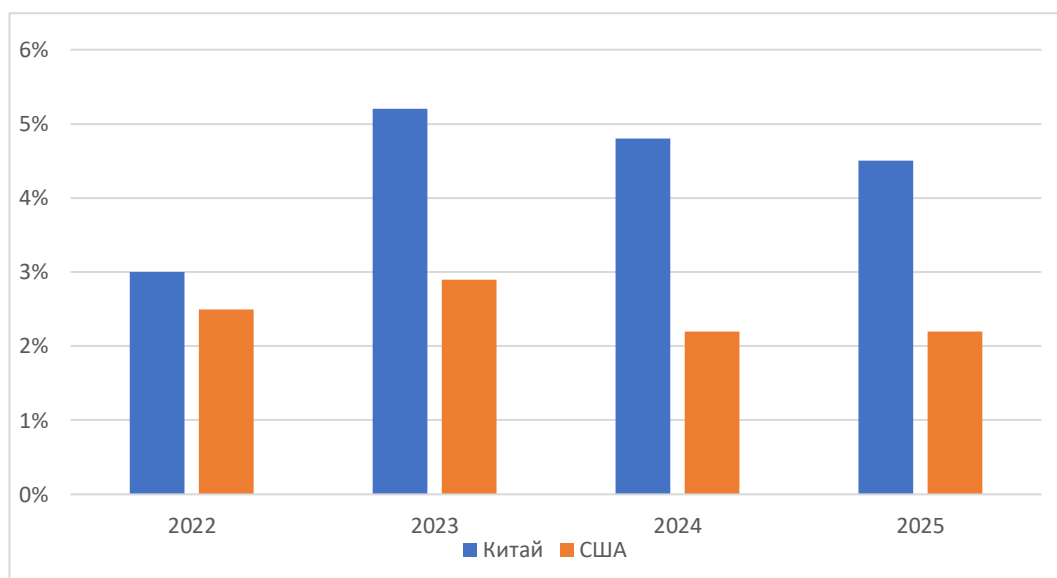

Рисунок 2.1 - Приріст економіки Китаю у відсотковому відношенні порівняно з США

Джерело: Розроблено автором на основі [19]

Економіка Китаю зростала набагато швидшими темпами порівняно зі США протягом останнього десятиліття, хоча її зростання сповільнилося в останні роки. З 1980 до 2021 року економіка Західних країн зростала досить повільно - приблизно на 2,1% на рік, у той час як світова економіка в цілому зростала швидше - на 3,1%. Країни Глобального Півдня без Китаю росли трохи менше середнього - близько 3,0%. Китай же демонстрував вражаюче зростання - у середньому 9,2% на рік. Сполучені Штати та Китай є двома найбільшими економіками світу. Середній темп зростання реального ВВП Китаю з 2014 по 2024 рік становив близько 5,85%, що значно вище, ніж середній показник по США у 2,49%. Крім того, у 2020 році під час пандемії COVID-19 економіка США скоротилася на 2,2%, тоді як Китай зміг зрости на 2,2%.

Завдяки цьому Китай став країною з вищим середнім доходом та, враховуючи велику кількість населення, другою за величиною економікою у світі. До 2021 року Китай перетворився на світову «фабрику», найбільшого експортера, другого за обсягом імпортера та другого за обсягом експорту капіталу.[20]

Китай накопичив величезні валютні резерви, а його валюта дедалі частіше використовується для міжнародних розрахунків - у 2022 році вона становила 7% світових платежів, що на 85% більше, ніж у 2019 році. Крім того, країна почала

відігравати все більш важливу роль у закордонній допомозі та фінансуванні розвитку інших країн. [21]

Еволюція зовнішньоекономічних стратегій Китаю відображає поступовий та стратегічно керований вихід країни на світову арену. Починаючи з 1970-х років, Китай активно інтегрувався у глобальну економіку, долучаючись до міжнародних ринків, накопичуючи валютні резерви та залучаючи прямі іноземні інвестиції. Політика економічного відкриття та орієнтації на експорт поєднувалася з ефективним захистом внутрішніх галузей, розвитком спеціальних економічних зон, реформами ринку та трудовими ресурсами, що забезпечило низькі реальні витрати та конкурентні переваги на світових ринках.

Сучасна зовнішньополітична стратегія Китаю, відома як ‘мирне піднесення’ ґрунтується на прагненні розвивати економіку та зміцнювати міжнародну співпрацю без конфліктів і протистояння. Цю ідею вперше представили у 2003 році, а згодом вона переросла в офіційний курс «мирного розвитку», що підкреслює бажання Китаю створити стабільні умови у світі для зміцнення свого впливу та подальшого зростання.[22]

Піднесення Китаю та розширення його глобальних інтересів зумовили перехід від традиційної обережної та ізольованої позиції у міжнародних справах до активнішої участі у світових процесах і прагнення впливати на трансформацію глобальної системи влади. У відповідь на критику з боку міжнародної спільноти китайські офіційні представники наголошують, що прагнуть відігравати «активну й конструктивну» роль у міжнародній політиці, уникаючи водночас відкритих амбіцій до домінування. Основна мета зовнішньоекономічної та геополітичної стратегії КНР полягає у здобутті впливу, який би відповідав зростаючим економічним і політичним можливостям держави.[23]

З метою реалізації своїх поточних зовнішньополітичних амбіцій Китай активно використовує розгалужену систему інструментів, спрямованих на посилення його впливу у світовій економіці. Одним із центральних механізмів цієї стратегії виступають інфраструктурні інвестиції, що впроваджуються переважно в рамках глобальної ініціативи «Один пояс, один шлях». У межах цього проєкту

Китай фінансує спорудження портів, залізничних колій, енергетичних об'єктів, цифрових мереж і транспортних коридорів у країнах Азії, Африки, Латинської Америки та Тихоокеанського регіону. Такі інвестиції не лише відкривають нові можливості для експансії китайських компаній на зовнішні ринки, але й забезпечують контроль над стратегічними логістичними шляхами, формуючи для Пекіна статус одного з ключових центрів у глобальних ланцюгах постачання та міжнародній економічній архітектурі.[24]

Попередні дані щодо участі Китаю в реалізації проєктів у 150 країнах, охоплених ініціативою «Один пояс, один шлях», свідчать про рекордні масштаби активності у першій половині 2025 року. Загальний обсяг залучень склав 66,2 млрд дол. США у вигляді будівельних контрактів і 57,1 млрд дол. США у формі інвестицій. Це майже вдвічі перевищує показники за перші шість місяців попереднього рекордного 2024 року.[25]

У сукупності це становить 124 млрд дол. США інвестицій і контрактів у межах близько 176 угод, укладених у першому півріччі 2025 року. Для порівняння, за весь 2024 рік обсяг залучень у межах ініціативи «Пояс і шлях» становив 122 млрд дол. США. Якщо ж враховувати лише угоди на суму понад 100 млн дол. США (як це робилося до 2024 року), обсяг будівельних контрактів складав би 64,2 млрд дол. США, а інвестицій - 58,4 млрд дол. США, що разом дорівнює 122,6 млрд дол. США, тобто різниця є незначною. [26]

2.2. Механізми та інструменти реалізації глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР

У контексті зовнішньоекономічних стратегій експансії Китаю питання полягає у визначенні пріоритетних інструментів економічних інструментів, за допомогою яких реалізується цей вплив. В своїй дисертації Українець Л.А. виділила головні напрями зовнішньоекономічної експансії КНР, які охоплюють п'ять сфер: вагоме підвищення обсягу зовнішньоторговельних операцій, прямі закордонні інвестиції з Китаю, розвиток ініціативи «Пояс і шлях», діяльність багатосторонніх фінансових

інституцій під проводом Китаю та інтернаціоналізація юаня.[5] Кожен із цих напрямів реалізується через низку конкретних механізмів та інструментів, що забезпечують формування глобальної економічної присутності КНР. Сучасна модель економічної експансії Китаю представлена в наступній таблиці:

Таблиця 2.1 - Стратегії економічної експансії Китаю та її інструменти

Стратегія	Інструменти
1. Значне зростання зовнішньоторговельного обороту	1. Основний торговельний партнер 2. Основне джерело імпорту 3. Важлива ланка виробничого процесу 4. Рушій регіонального та глобального зростання
2. Прямі закордонні інвестиції	1. Позичальник ПЗІ 2. Джерело зростання в країнах, що розвиваються
3. Ініціатива «Пояс і шлях»	1. Економічний пояс Шовкового шляху 2. Морський Шовковий шлях XXI століття 3. Економічний коридор «Новий сухопутний міст Євразії» 4. Китайсько-монгольсько-російський економічний коридор 5. Економічний коридор Китай–Центральна Азія–Західна Азія 6. Економічний коридор Китай–Індокитай 7. Китайсько-Пакистанський економічний коридор 8. Економічний коридор Бангладеш–Китай–Індія–М'янма
4. Багатосторонні фінансові установи	1. АБІІ 2. НББ
5. Інтернаціоналізація юаня	1. Угоди щодо прямого обміну юаня 2. Угоди про клірингові банки 3. Угоди про своп 4. Угоди щодо квот для кваліфікованих 5. інституційних інвесторів

Джерело: Розроблено автором на основі [5]

Інтенсивне зростання торговельних операцій. Це - найбільш вагомий напрям зовнішньоекономічної стратегії КНР, спрямований на зміцнення позицій країни у світовій торгівлі та підвищення її ролі у глобальній економіці. Китай продемонстрував стрімке зростання у сфері зовнішньої торгівлі, ставши основним торговельним партнером більш ніж для 130 держав світу. В межах Азійсько-

Тихоокеанського регіону саме КНР відіграє провідну роль у торговельних відносинах із такими країнами, як Північна та Південна Корея, Монголія, Сінгапур, Таїланд, М'янма, Казахстан, Туркменістан, Росія, Австралія, тощо.

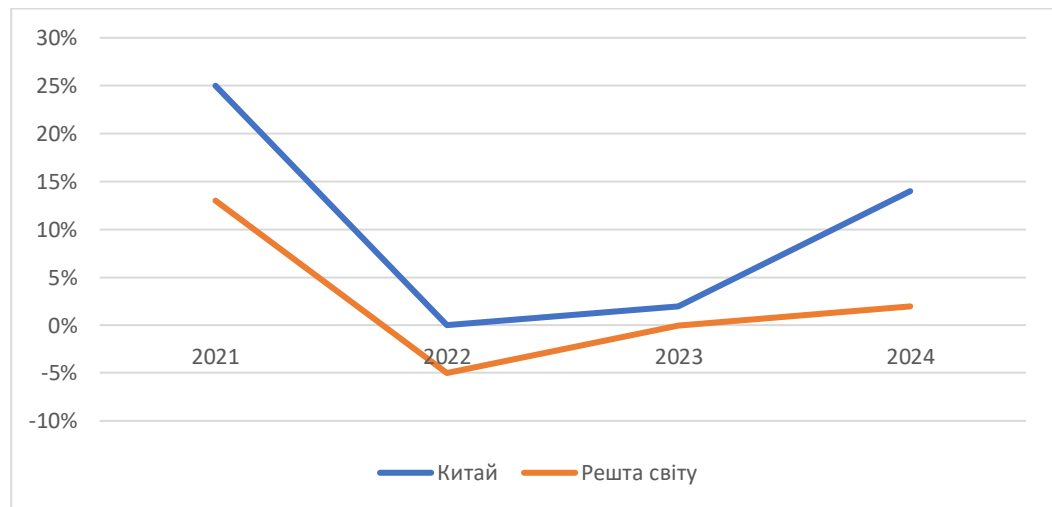

Рисунок 2.2 - Зростання обсягів експорту: Китай проти решти світу(у %)

Джерело: Розроблено автором на основі [27]

Даний графік показує, що Китай є лідером за темпами зростання експорту у світі, незважаючи на періодичні коливання. Китайський експорт випереджає світову торгівлю - при цьому китайський експорт зріс на 12 відсотків або більше за обсягом, тоді як світова торгівля зростає приблизно на 3 відсотки. Така динаміка підтверджує, що китайська економіка залишається ключовим рушієм глобальної торгівлі, здатним швидко реагувати на зміни міжнародного попиту. [27]

Також Китай є головним джерелом імпорту для низки азійських економік, зокрема Японії, Індонезії, Малайзії, В'єтнаму, Філіппін, Індії, Пакистану та Бангладеш. Завдяки статусу світового центру виробництва та складання промислових товарів, Китай активно співпрацює з країнами, які інтегровані у міжнародні виробничі ланцюги, тим самим стимулюючи їхній розвиток.

На сучасному етапі приблизно 50% економічного зростання азійського регіону забезпечується завдяки Китаю, що перетворює його на основний рушій регіонального економічного прогресу. У результаті економіка Китаю стала своєрідним індикатором загального економічного стану Азії.[28]

Після світової фінансової кризи 2008 року Китай активно зміцнив свої позиції як один із головних експортерів прямих іноземних інвестицій (ПІІ). У

період з 2012 по 2014 рік країна стабільно входила до трійки найбільших інвесторів світу, поступаючись лише Сполученим Штатам та Японії. За сукупним обсягом інвестицій у світі станом на 2017 рік Китай посідав одинадцяте місце, що свідчить про його стале зростання як глобального інвестора.

В Азійсько-Тихоокеанському регіоні Китай виступає провідним джерелом капіталовкладень для таких держав, як М'янма, Монголія, Камбоджа, Лаос і Північна Корея. Крім того, він є одним із ключових інвесторів для Казахстану, Пакистану, В'єтнаму, Індонезії, Австралії, Малайзії та ряду інших країн. На відміну від США чи Японії, які зосереджують свої інвестиції переважно у сфері виробництва, китайський капітал спрямовується насамперед у енергетику, видобуток природних ресурсів та розвиток інфраструктури.[29]

Зі зростанням вартості робочої сили та земельних ресурсів усередині країни Китай поступово переносить частину своїх виробничих потужностей до сусідніх держав - зокрема у В'єтнам, Індонезію, Бангладеш та Індію. Такий підхід не лише знижує витрати, а й сприяє посиленню економічної взаємозалежності між Китаєм та іншими країнами регіону.

Прямі іноземні інвестиції. До кінця 1990-х років Китай обмежував здійснення прямих закордонних інвестицій (OFDI) через нестачу іноземної валюти. Однак у 1999 році уряд змінив підхід, ухваливши стратегію «Go Out» (Вихід назовні), яка передбачала активне просування китайського капіталу за кордон. Після цього обсяги китайських прямих закордонних інвестицій почали швидко зростати - з менш ніж 1 млрд доларів США у 2000 році до 56,7 млрд доларів у 2008 році. Після короткочасного спаду у 2009 році показник знову зріс, досягнувши 216,4 млрд доларів у 2016 році.

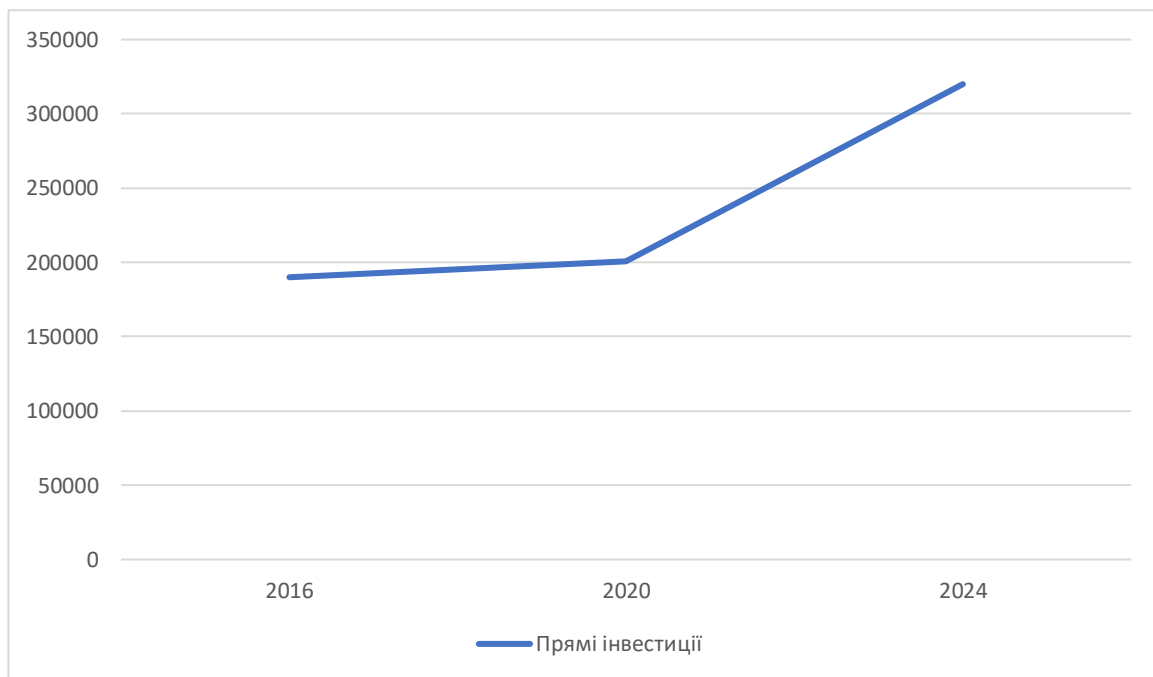

Рисунок 2.3 - Прямі іноземні інвестиції Китаю, 2016–2024 роки(млн \$)

Джерело: Розроблено автором на основі[30]

У 2015–2016 роках обсяг китайських інвестицій за кордоном навіть тимчасово перевищив приплив іноземних інвестицій у сам Китай, проте згодом скоротився до 149,7 млрд доларів у 2022 році. Це зниження було зумовлене скороченням валютних резервів країни - з майже 3,8 трлн доларів у 2014 році до 3,3 трлн у 2022 році (за даними Державного управління валютного контролю КНР).[30]

Таблиця 2.2 - Зрівняння динаміки прямих іноземних інвестицій Китаю та решти світу (млрд \$)

	2019	2020	2021	2022
Китай	1957	2103	2459	2749
Індія	160	156	184	209
Японія	1585	1536	1709	1827
США	6752	6704	8623	7546
Великобританія	1929	1811	2099	2066
Сингапур	1060	1124	1292	1496
Росія	363	311	331	296
Південна Корея	406	420	534	607

Джерело: Розроблено автором на основі[32]

Починаючи з 2015 року, Китай стабільно утримує позицію другого найбільшого інвестора у світі за обсягами прямих закордонних інвестицій. У 2022 році його частка становила 13,6% від загальносвітового обсягу ПЗІ, за даними ЮНКТАД, а у 2020 році Китай вийшов на перше місце із часткою 20,0%, після чого у 2023 році опустився на третє місце з показником 10,5%. Таким чином, еволюція китайських ПЗІ відображає послідовний перехід від політики обмеження капіталу до активної участі у глобальних інвестиційних потоках, що стало одним із ключових інструментів зміцнення міжнародного економічного впливу Китаю.[31]

У період 2013–2022 років обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у світі демонстрували поступальне зростання як за напрямом залучення, так і за напрямом вивезення капіталу.

Як ми бачимо з наведеного графіку, особливе місце в цій динаміці займає Китай, який за останнє десятиліття перетворився на одного з провідних гравців на світовому ринку інвестицій. Обсяг прямих іноземних інвестицій у китайську економіку зріс із 693 млрд євро у 2013 році до 3 584 млрд євро у 2022 році..

Паралельно з цим, Китай значно розширив масштаби вихідних інвестицій - тобто вкладень власного капіталу за кордон. Якщо у 2013 році обсяг китайських інвестицій за межами країни становив 479 млрд євро, то у 2022 році він досяг 1 906 млрд євро. Це зростання більш ніж в 5,2 раза , ніж у 2013 році рази свідчить про поступову трансформацію Китаю з реципієнта (одержувача) капіталу у впливового експортера інвестицій. Китайські компанії активно інвестують у стратегічні галузі за кордоном, зокрема у видобувну промисловість, транспортну інфраструктуру, енергетику та високі технології. Значну роль у цьому відіграють проєкти в межах ініціативи «Один пояс, один шлях», спрямованої на розширення економічних зв'язків з країнами Азії, Африки та Європи.[32]

Ініціатива «Пояс і шлях»(BRI). (раніше відома як «Один пояс, один шлях») є масштабним стратегічним проєктом, спрямованим на розширення економічної співпраці між Китаєм та країнами Євразії. Вона базується на вигідному географічному положенні Китаю та величезному потенціалі для економічного

зростання в регіоні, який охоплює Південно-Східну, Центральну, Південну, Західну Азію та Східну Європу.

У межах цієї ініціативи Пекін розробив низку проєктів, зокрема Економічний пояс Шовкового шляху, Морський Шовковий шлях ХХІ століття, а також економічні коридори Китай–Пакистан і Бангладеш–Китай–Індія–М'янма. Основна мета цих проєктів полягає у спрощенні торгівлі та інвестиційних потоків, покращенні транспортної логістики й розвитку фінансового співробітництва між країнами-учасницями.

Особливу зацікавленість у співпраці з Китаєм виявляють держави, які потребують модернізації своєї інфраструктури, адже саме слабка транспортна система часто стримує їхній економічний розвиток. Наприклад, Китай активно бере участь у вдосконаленні залізничної інфраструктури Казахстану та Пакистану, забезпечуючи тим самим покращення регіональної взаємодії.

У перспективі реалізація ініціативи «Пояс і шлях» сприятиме не лише зміцненню торговельно-економічних зв'язків Китаю з партнерами, але й значно посилить його геоекономічні позиції в Євразії. Завдяки цьому Китай поступово перетворюється на ключовий центр інтегрованої економічної мережі, що з'єднує різні регіони світу. За відносно короткий час свого існування цієї ініціативи Китай зміг об'єднати 146 країн.

Current countries of the Belt and Road Initiative (BRI)

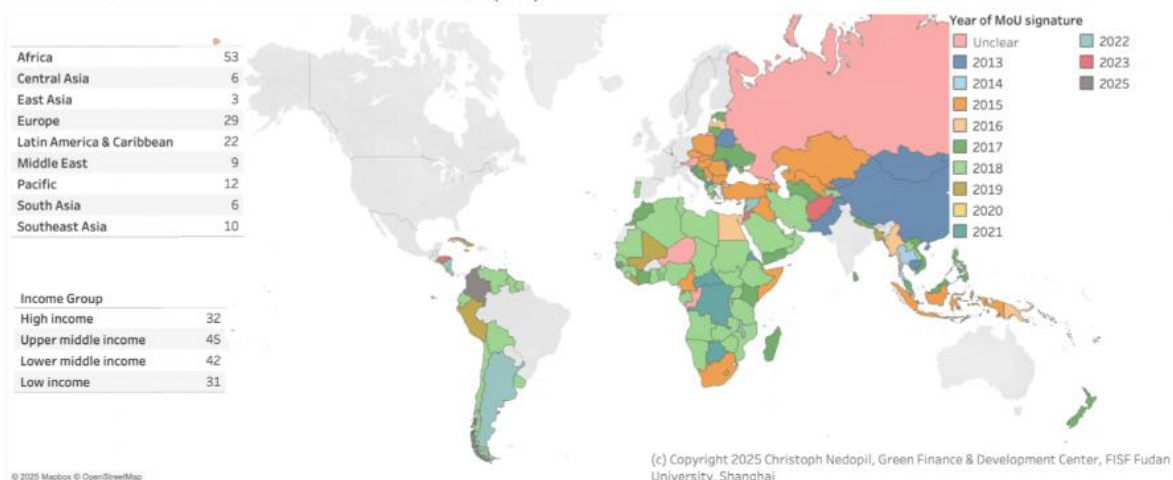

Рисунок 2.4 - Країни ініціативи «Пояс і шлях» та рік їх приєднання

Джерело:[31]

Зокрема, до BRI входять 53 країни Африки, що підкреслює активну роль Китаю у розвитку інфраструктури та енергетичних проєктів на африканському континенті. Центральну Азію представляють 6 країн, які є ключовими у формуванні сухопутного економічного коридору між Китаєм і Європою. У Східній Азії участь беруть 3 країни, тоді як у Південній Азії - 6 країн, де ініціатива спрямована на розвиток транспортної взаємодії та енергетичних зв'язків.

Регіон Південно-Східної Азії представлений 10 країнами, що свідчить про важливість цього напрямку для морської складової ініціативи. У Тихоокеанському регіоні участь беруть 12 країн, які співпрацюють із Китаєм переважно в інфраструктурних і торговельних проєктах. Значну частину партнерів становить Європа, де до ініціативи приєдналося 29 держав, серед яких 17 країн є членами Європейського Союзу.

Крім того, у складі BRI є 22 країни Латинської Америки та Карибського басейну, а також 9 країн Близького Сходу, що свідчить про прагнення Китаю до зміцнення економічної присутності у стратегічно важливих регіонах, багатих на природні ресурси та енергоресурси. Усього до ініціативи приєдналися 8 країн, що входять до складу “Великої двадцятки” (G20), що підкреслює глобальний масштаб і вплив BRI на світову економіку.[33]

Загалом, з 2013 року участь Китаю в ініціативі «Один пояс і один шлях» досягла 1,308 трильйона доларів США, з яких 775 мільярдів доларів США - це будівництво, а 533 мільярди доларів США – інвестиції.

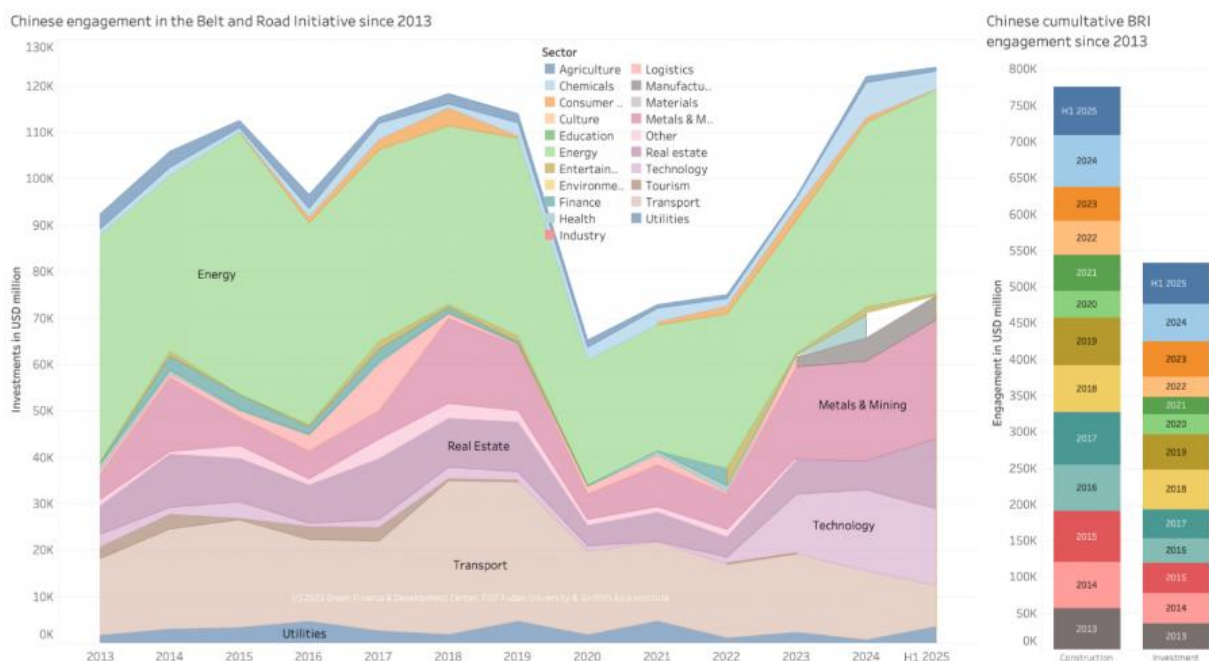

Рисунок 2.5 - Участь Китаю в ініціативі «Один пояс, один шлях» з 2013 року
Джерело:[31]

Основна частка китайських інвестицій у межах BRI припадає на енергетичний сектор, який стабільно залишається домінуючим протягом усього періоду спостереження. Це свідчить про стратегічну орієнтацію Китаю на забезпечення енергетичної безпеки та розвиток інфраструктури з видобутку, транспортування і виробництва енергоресурсів у країнах-партнерах. Після енергетики значний обсяг інвестицій спрямовано у металургію та гірничодобувну промисловість (Metals & Mining), а також у сектор транспорту — зокрема, у розвиток портів, залізниць і доріг, що формують ключові логістичні маршрути в межах ініціативи. Вагомими напрямками також виступають нерухомість (Real Estate) і технологічний сектор (Technology), які демонструють поступове зростання, особливо у період після 2020 року.

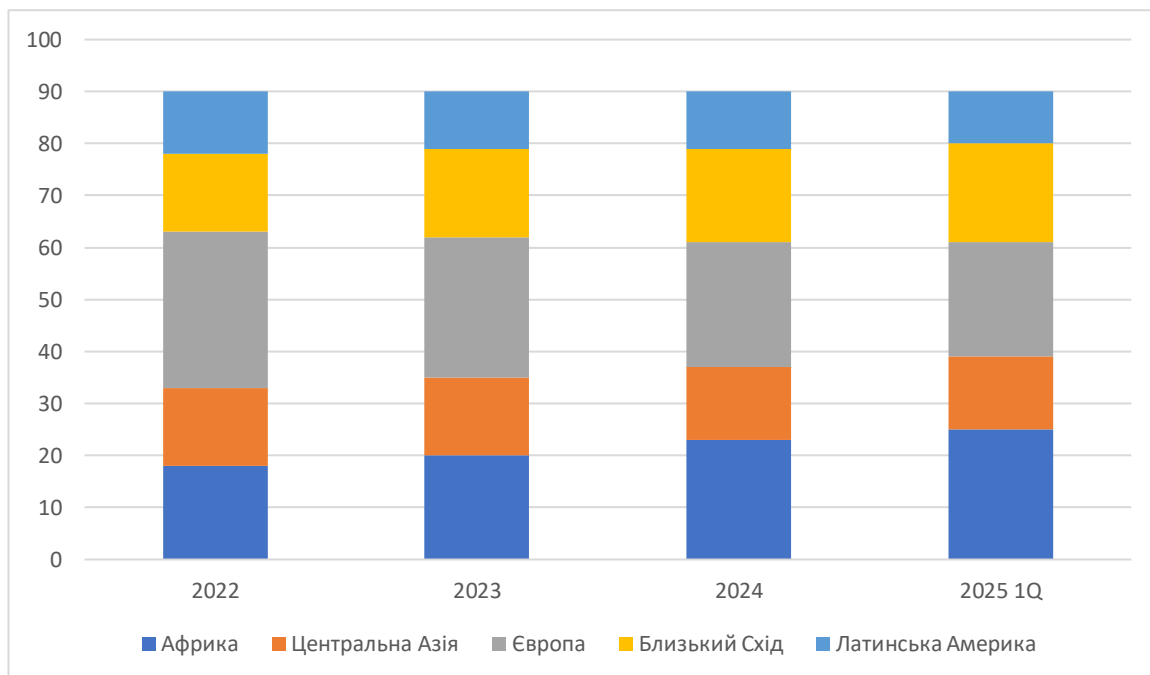

Рисунок 2.6 - Регіональна структура інвестицій Китаю в межах Ініціативи «Один пояс, один шлях» (у %)

Джерело: Розроблено автором на основі[31]

Загальний обсяг інвестицій Китаю в країни BRI коливався в межах від 70 до 120 млрд доларів США на рік. Після пікового зростання у 2017–2018 роках спостерігалось тимчасове скорочення у 2020 році, що можна пов'язати з наслідками пандемії та уповільненням глобальної економічної активності. Проте вже у 2023–2025 роках обсяги інвестицій знову зросли, наблизившись до рекордних показників попередніх років.

У першій половині 2025 року фінансування та інвестиційна діяльність Китаю в межах Ініціативи «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI) охопила 69 країн, що на дві більше, ніж у аналогічному періоді 2024 року (67 країн). Із цього числа 43 держави отримали прямі інвестиції, тоді як 53 країни брали участь у будівельних проєктах, що свідчить про широку географію китайської економічної присутності у світі.

Серед країн-партнерів найбільший обсяг будівельних контрактів у 2025 році припав на Нігерію, де реалізовується масштабний інфраструктурний проєкт вартістю близько 21 млрд доларів США. Для порівняння, у першій половині 2024 року цей показник становив лише 206 млн доларів, що означає приріст більш ніж у

100 разів. На другому місці за обсягами будівництва перебуває Саудівська Аравія із загальною сумою контрактів у 7,2 млрд доларів, за нею йдуть Об'єднані Арабські Емірати (7 млрд доларів), Танзанія (3,6 млрд доларів) та Індонезія (близько 2,1 млрд доларів). Такий розподіл підтверджує зростаючу увагу Китаю до Африки та Близького Сходу як стратегічних напрямків розширення економічного впливу через будівельні та енергетичні проєкти.

Щодо прямих інвестицій, то у 2025 році їх структура також зазнала змін. Казахстан став найбільшим реципієнтом китайських інвестицій із загальним обсягом приблизно 23 млрд доларів США, що підтверджує стратегічне значення Центральної Азії для Китаю як енергетичного та транспортного вузла. На другому місці розташована Таїланд, який отримав 7,4 млрд доларів, а третє місце посідає Єгипет із 4,8 млрд доларів інвестицій. Ці дані свідчать про посилення китайської присутності в регіонах, що поєднують високий потенціал зростання, доступ до ресурсів та геостратегічно вигідне розташування.

Найбільше зростання обсягів участі Китаю у 2025 році відбулося в кількох країнах. Абсолютним лідером стала Нігерія, де приріст інвестиційної активності склав 12 235%. Значне зростання також зафіксовано в Таїланді (+2 373%), Лаосі (+2 030%), Танзанії (+1 930%) та Омані (+1 718%). Така динаміка демонструє стратегічне розширення китайських інтересів у Південно-Східній Азії, Африці та на Аравійському півострові — регіонах, що мають ключове значення для енергетичних, транспортних і логістичних маршрутів BRI.

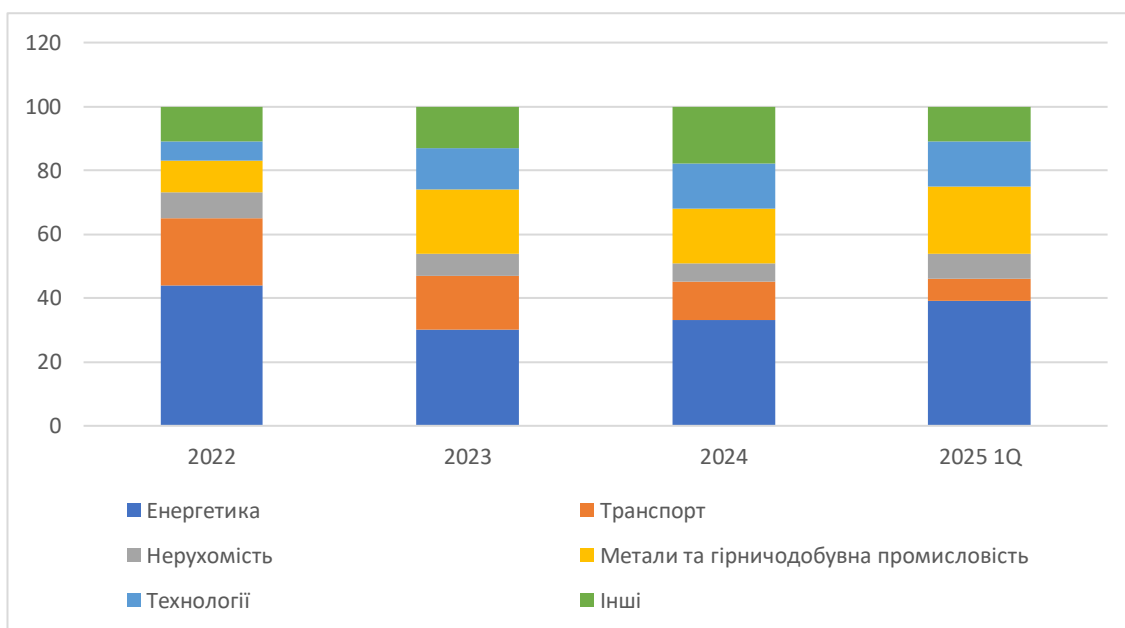

Рисунок 2.7 - Секторальні тенденції участі Китаю в Ініціативі «Один пояс, один шлях» у першій половині 2025 року(у %)

Джерело: Розроблено автором на основі[31]

У першій половині 2025 року спостерігається зміна структури китайських інвестицій у межах BRI. Найбільше зростання зафіксовано в енергетичному секторі (+20,9 млрд дол. США), металургії та гірничодобувній промисловості (+14,7 млрд), а також у технологічній галузі (+9,9 млрд). Попри диверсифікацію напрямів, енергетика залишається головним пріоритетом, охоплюючи 35% усіх інвестицій. Друге місце посідає сектор металів і видобутку (близько 20%), що свідчить про орієнтацію Китаю на контроль за стратегічними ресурсами. Технологічний сектор утримує частку 13,3%, демонструючи зростання в абсолютних обсягах.

У 2025 році технологічний і виробничий сектори стали головними драйверами зростання китайської участі в BRI. Загальний обсяг інвестицій у цих галузях досяг 23,2 млрд дол. США, що більш ніж удвічі перевищує показник 2024 року.

Основний фокус зосереджено на виробництві акумуляторів і електромобілів (EV), а також на зеленій енергетиці. Серед ключових проектів — розвиток виробництва зеленого водню в Нігерії компанією Longi, будівництво заводу літєвих батарей у Португалії (2,1 млрд дол.) компанією CALB, та створення сонячного склозаводу в Єгипті (700 млн дол.) компанією Xinyi Glass Holding.

Такі проекти свідчать про перехід Китаю від традиційної інфраструктурної моделі до інноваційно-технологічної, спрямованої на розвиток «зеленої» економіки та зміцнення позицій у стратегічних виробничих ланцюгах.

Ще одним важливим сектором зростання стратегічного значення для Китаю є металургія та гірничодобувна промисловість, де обсяг китайських інвестицій у першому півріччі 2025 року досяг рекордних 24,9 млрд дол. США - більше, ніж за будь-який попередній повний рік з 2013 року. Найбільші інвестиції спрямовувалися до Казахстану: 12 млрд дол. США в алюміній та ще 7,5 млрд дол. США в мідь. Порівняно з попередніми роками, в Індонезії спостерігалася незначна активність Китаю, за винятком інвестицій, пов'язаної з алюмінієм. Важливо зазначити, що у 2025 році частка інвестицій у видобуток у порівнянні з переробними підприємствами (наприклад, плавильні заводи) становила приблизно 60%, тоді як 40% інвестицій (приблизно 10 млрд дол. США) було спрямовано на діяльність, пов'язану з експлуатацією.[34]

Багатосторонні фінансові інституції. Коли Китай почав ініціювати участь у Світовому банку, Міжнародному валютному фонді, Світовій організації торгівлі та інших організаціях, багато хто подумав, що Китай сигналізував про його інтеграцію в існуючий порядок. Проте, упродовж останніх років Китай виступив ініціатором створення таких важливих міжнародних структур, як Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ) та Новий банк розвитку БРІКС (НБР). Їхня діяльність спрямована на фінансування проектів у межах ініціативи «Пояс і шлях», а також на підтримку інфраструктурного розвитку країн, що входять до об'єднання БРІКС.[35]

У липні 2014 року Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південна Африка (BRICS) домовилися про створення нового багатостороннього банку розвитку - New Development Bank (NDB). У жовтні того ж року Китай разом із 20 іншими азійськими країнами підписав угоду про створення Asian Infrastructure Investment Bank (АІІВ). Обидва банки мали на меті мобілізувати ресурси для подолання значного дефіциту інвестицій в інфраструктуру та сприяти сталому розвитку країн, що розвиваються.

Китай має домінуючі позиції у цих установах: понад 30 % акцій та 26 % голосів у АБП, а також близько 41 % капіталу в НБР, що перевищує частки будь-якого іншого учасника. Такий рівень володіння забезпечує Пекіну суттєвий вплив на ухвалення рішень і стратегічні напрями діяльності банків.

Зі зростанням кількості країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, які користуються фінансовими можливостями, що пропонують ці інституції, Китаю вдається не лише зміцнювати свої економічні позиції, а й поступово розширювати геоекономічний вплив, перетворюючи фінансову співпрацю на важливий інструмент зовнішньоекономічної експансії.[36]

В основному, ці структури реалізують фінансування залізниць, доріг, трубопроводів, передачі електроенергії та інших каналів зв'язку через Євразію для експансії Китаю на захід.

У довгостроковій перспективі від зростання інфраструктурних інвестицій в Євразії виграють не лише Китай і Європа, а й багато бідних країн, де модернізуються дороги, порти та інші проекти. Це допоможе їм легше продавати свої товари на глобальних ринках.[37]

Інтернаціоналізація юаня. Відтоді як Трамп повернувся до влади, припущення що статус долара США як так званої світової резервної валюти нарешті може закінчитися. Одним із очевидних потенційних замінників є китайський юань. Адже, судячи з його статусу найбільшого експортера у світі, очевидно, що світ хоче купувати китайські товари. Тепер, враховуючи, що решта світу явно купує багато китайських товарів, можна було б очікувати, що валюта Китаю буде досить популярною, адже за юані можна купувати китайські товари. Але раніше це не було так. До пори до часу юань не використовувався поза межами Китаю, а навіть у самому Китаї багато компаній користувалися іноземними валютами, особливо доларами США, для випуску боргових зобов'язань та проведення хоча б частини операцій. Головна причина непопулярності юаня полягала в тому, що в Китаї існують так звані контролі капіталу - обмеження та умови на ввезення або вивезення грошей з країни. Це робило юань менш

привабливим, бо інвестори не знали, чи зможуть вони реально використати свої гроші всередині Китаю або вивести їх з країни, коли захочуть.[38]

Проте, починаючи з 2009 року, Китай активно просуває політику міжнародного використання юаня. Це передбачає стимулювання застосування юаня в міжнародній торгівлі та інвестиційній діяльності, а також його включення до резервів центральних банків інших держав. Це відбувалося з двох основних причин:

1)Фінансова криза 2008 року змусила Китай хвилюватися через надмірну залежність від доларів та американської фінансової системи загалом.

2)Готовність Заходу фактично використовувати санкції, які почали активно застосовувати після терактів 11 вересня, Китай побоювалося, що ці санкції рано чи пізно можуть бути спрямовані на Китай, тому розпочало створення альтернативної системи.[39]

За останні кілька років інтернаціоналізація юаня раптово прискорилося. Це стає очевидним за багатьма показниками. Наприклад: обсяг закордонних кредитів, номінованих у юанях, з 2022 року зріс більш ніж утричі і зараз становить майже половину всіх китайських закордонних позик, а близько 7% усієї світової торгівлі здійснюється в юанях, тоді як у 2022 році цей показник становив 2%, а у всій трансграничній торгівлі Китаю юань використовується понад 50% часу.

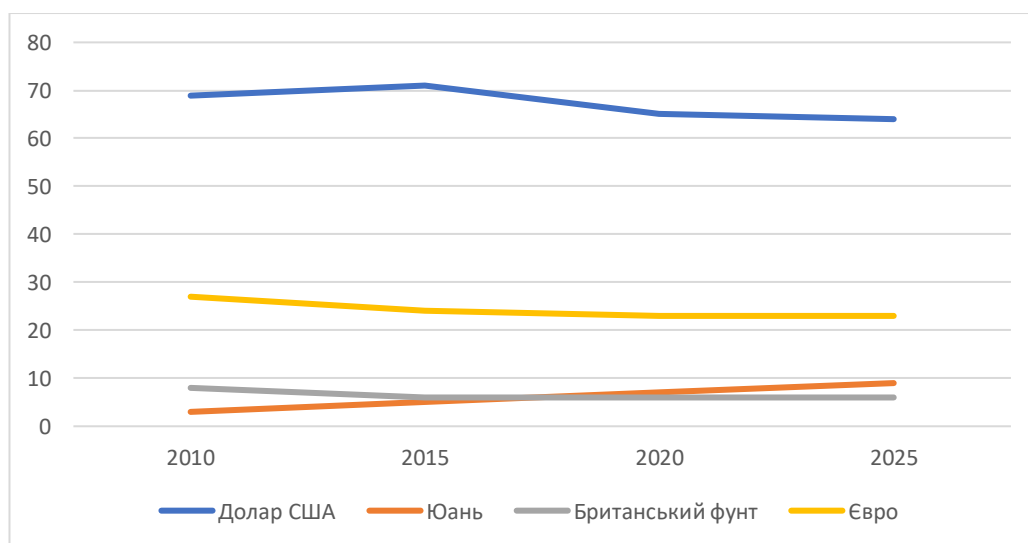

Рисунок 2.8 - Індекс використання міжнародної валюти(у %)

Джерело: Розроблено автором на основі [50]

Як видно з цього графіку, китайський юань далеко не перевершує долар США за міжнародною важливістю. Юань, що становить лише 2,5 відсотка використання у світі, значно відстає від долара США, частка якого становить 66 відсотків. Він також все ще поступається євро, британському фунту та японській єні.

Хоча в найближчому майбутньому юань (Renminbi) навряд чи зможе обійти долар США, існує кілька причин, через які його міжнародна роль може значно зрости в наступні роки.

По-перше, посилення західних санкцій проти Росії після її вторгнення в Україну, ймовірно, сприяло більш широкому використанню юаню в міжнародних розрахунках: безпосередньо - через привабливість юаню для торгівлі з Росією, а в довгостроковій перспективі - оскільки інші країни можуть збільшувати використання юаню, щоб зменшити свою залежність від потенційних майбутніх західних санкцій.

По-друге, китайська влада активно просуває міжнародну роль юаню за допомогою низки заходів.

Нарешті, за останні кілька років помітно зросла частка торгівлі Китаю, що здійснюється в юанях, а також відповідна частка юаню у світових платежах. З часом це зростання може призвести до більш широкого використання юаню і в інших сферах, зокрема в офіційних валютних резервах.

Щоб досягти такого ефекту, протягом 2010-х років КПК робила три речі, щоб сприяти інтернаціоналізації юаня:

По-перше, Вони пропонували багато кредитів, номінованих у юанях, іноземним країнам, часто в рамках так званої ініціативи «Пояс і шлях», щоб заохотити ці країни використовувати юань.

По-друге, Китай створив мережу з 31 офіційного клірингового банку юаню в 27 країнах, включно з більшістю розвинених економік та багатьма великими країнами, що розвиваються. Клірингові банки зазвичай є місцевими дочірніми структурами китайських банків, проте інколи ними стають дочірні банки іноземних банків. Наприклад, у США два офіційні клірингові банки юаню — це дочірні

структури Bank of China та JPMorgan Chase. Більшість мережі клірингових банків було створено у період з 2013 по 2016 рік, але Китай продовжує її розширювати, зокрема до Бразилії, Пакистану, Казахстану та Лаосу. Створення офіційного клірингового банку пов'язане зі збільшенням обсягів торгівлі, здійснюваної в юанях (Perez-Saiz і Zhang, 2023).[40]

По-третє, у 2015 році Китай запровадив систему міжнародних міжбанківських розрахунків юанем (CIPS) для підтримки міжнародного використання юаню. CIPS забезпечує кліринг та розрахунки за транскордонними операціями в юанях, а також має функції обміну повідомленнями, що дозволяє конкурувати зі SWIFT

Кількість та вартість транскордонних транзакцій, оброблених CIPS

На сьогодні Китай уклав низку міжнародних угод, спрямованих на підтримку та поширення використання юаню. Зокрема, існує 10 угод щодо прямого обміну юаня на інші валюти, а також угоди про створення клірингових банків у 15 країнах. Крім того, підписано 32 своп-угоди з центральними банками, які дозволяють отримувати іноземну валюту на короткий термін в обмін на юані для проведення валютних інтервенцій. Ще 15 угод стосуються визначення квот у юанях для кваліфікованих інституційних інвесторів.

Більшість цих угод укладено з сусідніми країнами, що відображає стратегічний регіональний пріоритет Китаю. Однак юань уже набув широкого фактичного застосування у прилеглих державах від В'єтнаму до М'янми, від Монголії до Північної Кореї. Такий рівень використання можна розглядати як де-факто інтернаціоналізацію юаню.[41]

У міру зростання прямого закордонного інвестування Китаю (ПЗІ), експансія юаню продовжує прискорюватися, розширюючи його присутність у регіоні та закріплюючи міжнародну роль китайської валюти.

2.3. Оцінка ефективності глобальних стратегій зовнішньоекономічної експансії КНР

Інтенсивне зростання торговельних операцій.

За останні роки Пекін почав змінювати орієнтацію своїх експортних поставок, або, точніше, розширювати коло своїх ринків. Багато країн Глобальної Південної більшості стали отримувачами китайських товарів - від електромобілів, мобільних телефонів та іншої високотехнологічної продукції до дешевих товарів або продукції під імітаційними брендами. Інноваційні китайські інженери та підприємці (багато з яких навчалися в США та Європі) використовують технології, отримані - а іноді й викрадені - у розвинених країнах, для створення практичних, доступних і навіть удосконалених продуктів для світових ринків.

Початок вражаючої траєкторії зростання експорту Китаю відбувся у 2001 році, коли країна вступила до Світової організації торгівлі (СОТ). На той час на Китай припадало 4,3% світового експорту. У наступні роки, за кількома винятками (наприклад, 2016-2018 та 2022-2023), зростання експорту Китаю постійно перевищувало середньосвітовий показник. З 2001 по 2024 рік зростання світового експорту коливалося від -22% до 26%, тоді як зростання Китаю коливалося від -16% до 35%, зі стрибками понад 30% на початку 2000-х років.

З 2002 по 2011 рік (за винятком років світової фінансової кризи 2008-2009 років) річне зростання експорту Китаю залишалося вище 20%. З 2012 по 2024 рік зростання було більш стриманим, залишаючись нижче 10%, за винятком 28%, зафіксованих у році відновлення після пандемії 2021 року.

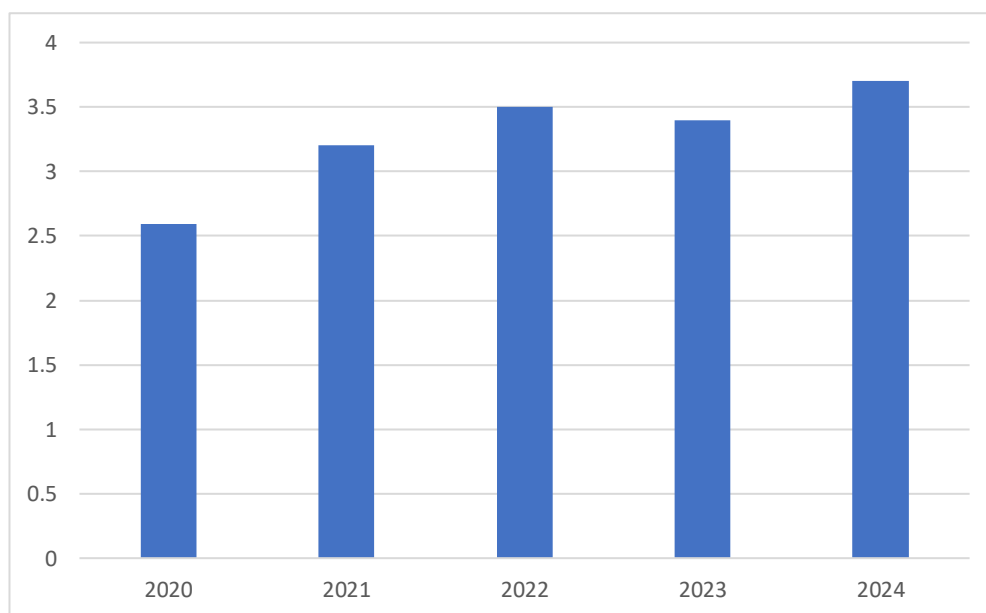

Рисунок 2.9 - Динаміка експорту Китаю(трлн. \$)

Джерело: Розроблено автором на основі [55]

У 2024 році експорт Китаю склав 3,57 трильйона доларів США (збільшення на 5,8% у річному обчисленні), що становить 15,9% світового експорту в розмірі 24,43 трильйона доларів США. Це означає, що на Китай припадав майже кожен сьомий долар експорту. З 2000 року (249 мільярдів доларів США) по 2024 рік експорт Китаю зростав зі середньорічним темпом зростання 11,7%. [42]

Динаміка китайського експорту свідчить про високий рівень ефективності обраної стратегії зовнішньоекономічної експансії. Послідовне зростання обсягів експорту протягом більш ніж двох десятиліть підтверджує, що Китай успішно поєднав масштабне виробництво, гнучке управління торговельними мережами та інтеграцію у глобальні економічні процеси.

Інтенсивне зростання торговельних операцій виступає ключовим елементом цієї стратегії. Високі темпи експансії дозволили Китаю не лише збільшувати частку на світовому ринку, але й ефективно протистояти зовнішнім економічним шокам. Навіть у періоди фінансової кризи чи пандемії країна демонструвала здатність швидко відновлювати темпи експорту, що є показником стратегічної гнучкості та адаптивності економічної моделі. [43]

Крім того, Китай не лише зменшив інтенсивність свого експорту, але й диверсифікував коло торговельних партнерів. У таблиці показано динаміку

розвитку 50 основних торговельних партнерів із 2000 року, що демонструє, як змінилася їхня відносна важливість і позиції у рейтингу експорту до 2023 року

Таблиця 2.3 - Провідні експортні партнери Китаю у 2000 та 2023 роках

Країна (2000)	Рейтинг (2000)	У % (2000)	Ранг (2023)	Країна (2023)	Ранг (2023)	У % (2023)
Сполучені Штати	1	20.93	1	United States	1	14.83
Гонконг	2	17.86	2	Hong Kong SAR ¹	2	8.12
Японія	3	16.72	3	Japan	3	4.66
Республіка Корея	4	4.53	4	Republic of Korea	4	4.41
Німеччина	5	3.72	8	Vietnam	5	4.07
Нідерланди	6	2.68	9	India	6	3.48
Сполучене Королівство	7	2.53	12	Russian Federation	7	3.28
Сінгапур	8	2.31	13	Germany	8	2.98
Інші країни	9	2.02	16	Netherlands	9	2.96

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

Хоча перші 10 торговельних партнерів Китаю загалом залишаються тими самими (США, Гонконг, Японія, Південна Корея, Німеччина та Сполучене Королівство досі входять до десятки лідерів), слід зазначити, що їхня частка у загальному експорті суттєво зменшилася. Якщо у 2000 році на першу десятку припадало 74,8% від загального обсягу експорту, то у 2023 році цей показник становить приблизно 51,4%

Крім того, географічна структура китайського експорту змістилася у напрямку Росії, Індії, країн Південно-Східної Азії (наприклад, В'єтнам, Філіппіни, Малайзія), Центральної Азії (наприклад, Казахстан, Таджикистан) і Південної Америки (наприклад, Бразилія, Чилі, Мексика), тоді як деякі європейські країни (Італія, Іспанія, Франція, Швеція) втратили своє значення як ринки збуту для китайського експорту.[44]

Також, ще одним наслідком та знаком ефективності китайської експансії слід зазначити, що залежність економічного розвитку Китаю від експорту зменшується

і є нижчою, ніж у таких країнах, як Німеччина або інших країн ЄС, що підтверджує припущення про намір Китаю зменшити свою залежність від основних торговельних партнерів.

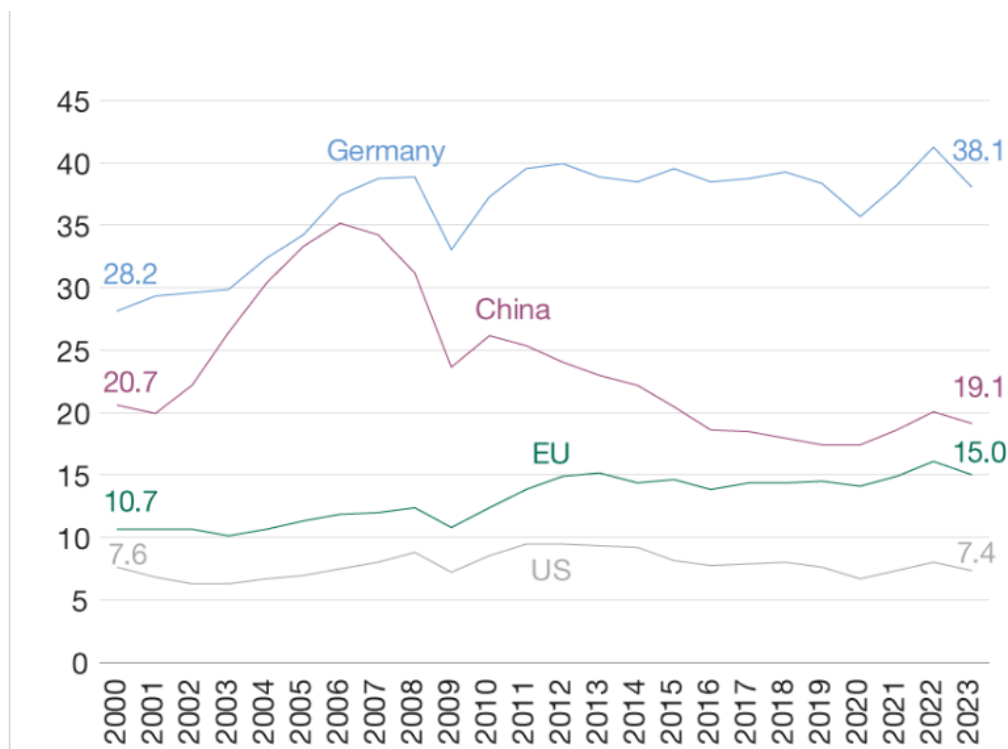

Рисунок 2.10 - Експортна інтенсивність окремих економік у відсотках від ВВП

Джерело: [45]

Хоча частка експорту Китаю у ВВП знизилася з майже 35% у 2005 році до близько 19% у 2023 році, це не означає ослаблення його позицій у світовій торгівлі. Для порівняння, у Німеччини цей показник зріс із 28% до 38%, а в ЄС (без внутрішньої торгівлі) - з 10,7% до 15%, тоді як у США він залишився стабільним на рівні приблизно 7%.

Під час реалізації 11-го (2006–2010) та 12-го (2011–2015) п'ятирічних планів економічного розвитку Китай зменшив експортну залежність, переорієнтувавши політику на зростання внутрішніх інвестицій і споживання. Така стратегія знизила вразливість до зовнішніх шоків і стала складовою більш збалансованої моделі зростання.

Водночас КНР диверсифікувала торговельні зв'язки. Якщо у 2000 році 10 головних партнерів забезпечували майже 75% експорту, то у 2023 році - лише приблизно 51%, що свідчить про розширення географії збуту. Експорт активніше

спрямовується до Росії, Індії, країн Південно-Східної та Центральної Азії, Латинської Америки й Африки, тоді як значення європейських ринків (Італія, Іспанія, Франція, Швеція) помітно знизилося.[45]

Таким чином, Китай поступово переходить від моделі, заснованої на масовому експорті, до стратегії глобальної економічної диверсифікації, що забезпечує меншу залежність від Заходу і посилює позиції Пекіна у країнах Глобального Півдня.

Прямі іноземні інвестиції

Завдяки державній підтримці, корпоративним амбіціям та зростаючому світовому попиту на інфраструктуру та капітал, зовнішні інвестиції Китаю залишаються ключовим компонентом його стратегії міжнародної взаємодії та методом зовнішньоекономічної експансії.

Китай інвестує дуже багато - його роль у світових прямих іноземних інвестиціях (ПІІ) є однією з ключових. У 2024 році обсяг китайських ПІІ за кордон сягнув 192,2 млрд доларів США, що на 8,4 % більше, ніж торік. Ця сума становила 11,9 % від загального світового обсягу ПІІ, за даними китайської статистики. Накопичений обсяг (stock) цих інвестицій, тобто сумарна вартість усіх інвестицій Китаю за межами країни, на кінець 2024 року становив 3,14 трлн доларів США, і за цим показником Китай вже тривалий час посідає третє місце у світі.

Китайські компанії мають глобальну присутність: вони створили приблизно 52 000 підприємств в 190 країнах і регіонах. Інвестиції Китаю охоплюють дуже багато секторів - за даними за 2024 рік, понад 80% ПІІ припадало на п'ять галузей: торгівля оптом і роздріб, бізнес-послуги, виробництво, фінанси та гірничодобувна промисловість.

Географічно китайські інвестиції спрямовуються дуже широко: значна частина йде в Азію (особливо в країни Південно-Східної Азії), а також у Латинську Америку, Європу та Океанію.

Таким чином, Китай є одним із провідних інвесторів у світі - займає стабільне третє місце за обсягом власних ПІІ, має надзвичайно широку географію й інвестує в різноманітні сектори.[46]

Китайська Народна Республіка досягла значних результатів у межах своєї зовнішньоекономічної стратегії завдяки активному використанню прямих іноземних інвестицій, які стали одним із ключових інструментів формування глобального впливу та зміцнення національної економіки. Передусім, ПІІ дозволили Китаю посилити геоекономічну присутність у світі: Пекін став провідним або одним із головних інвесторів у багатьох країнах Азії, Африки та Південної Європи.

Таблиця 2.4 - Список економік, де Китай входить до п'ятірки найбільших інвесторів

Країна	Інвестиційна частка Китаю(млрд)	Частка Китаю(%)	Рейтинг Китаю
Таджикистан	2.86	50	1
Камбоджа	23.25	29	1
Киргизька Республіка	4.92	27	1
Шрі-Ланка	12.76	17	1
Нігер	6.06	42	2
Гонконг, Китай	1706.79	27	2
М'янма	27.33	25	2
Монголія	20.22	24	2
Замбія	25.78	13	2
Непал	1.47	10	2

Джерело: Розроблено автором на основі: [47]

У таких країнах, як Таджикистан, Камбоджа чи Шрі-Ланка, частка китайських інвестицій сягає від чверті до половини всіх ПІІ, що формує суттєву економічну залежність та зміцнює позиції Китаю як ключового партнера. У Нігері, наприклад, близько 42% усіх іноземних інвестицій надходять саме з КНР, що дає Пекіну довгостроковий вплив на енергетичний та гірничодобувний сектори.

Важливим результатом стало отримання Китаєм доступу до природних ресурсів і стратегічної інфраструктури в країнах, що розвиваються. Значні вкладення у гірничовидобувну промисловість Анголи, Замбії та Демократичної Республіки Конго забезпечують КНР стабільні поставки міді, кобальту та нафти, які є критично важливими для китайської обробної промисловості та сектору високих технологій. У межах Китайсько-пакистанського економічного коридору (CPEC) Пекін інвестує в енергетику та транспортні маршрути, що водночас зміцнює його енергетичну безпеку та розширює логістичні можливості.

Отже, активна інвестиційна присутність за кордоном посилює економічний вплив Китаю, адже у багатьох країнах Азії, Африки та частині Європи він стає провідним або одним із провідних інвесторів. В окремих державах, як-от Таджикистан, Камбоджа чи Шрі-Ланка, частка китайських інвестицій становить від чверті до половини всіх ПІІ, що формує значну залежність їхніх економік від китайського капіталу. Така позиція дає Китаю можливість впливати на економічний розвиток партнерів, просувати власні стандарти та бізнес-моделі, а також забезпечувати собі довгостроковий доступ до місцевих ринків, природних ресурсів і стратегічної інфраструктури.

Китай отримує й інші переваги. По-перше, інвестиції в країни з низьким рівнем розвитку дозволяють китайським державним і приватним компаніям займати домінуючі позиції в інфраструктурних, енергетичних і промислових проєктах. Це не лише генерує економічну вигоду, але й сприяє експорту китайських технологій, техніки та будівельних послуг. По-друге, вкладення в енергетику, логістику та промислові зони забезпечують Китаю контроль над критичними ланками глобальних ланцюгів постачання, зменшуючи ризики зовнішніх шоків та зміцнюючи економічну безпеку. По-третє, через прямі інвестиції Китай також активно розширює власну присутність у глобальній інфраструктурі. Ініціатива «Пояс і шлях» стала платформою для фінансування портів, залізниць, електростанцій та індустріальних зон у десятках країн. Китайські компанії побудували порт Хамбантота в Шрі-Ланці, залізницю Найробі–Момбаса в Кенії, а також розвинули індустріальний парк «Великий камінь» у Білорусі, що

трансформувався в один із найбільших промислових хабів регіону. Такі проєкти не лише сприяють економічному розвитку приймаючих країн, але й посилюють технологічний і логістичний вплив КНР.

Китайські ПП також стали засобом просування китайських компаній і технологій на світові ринки. Інфраструктурні кредити та будівельні контракти часто супроводжуються залученням китайських корпорацій, таких як Huawei, ZTE, CREC чи CCCC, що сприяє їх зміцненню на міжнародній арені. Прикладом є перетворення порту Пірей у Греції - після інвестицій компанії COSCO він став одним із найбільших логістичних хабів Європи.

Крім економічних вигод, ПП дозволили Китаю посилити політичний вплив. Країни, що отримують значні китайські інвестиції, часто підтримують позиції Пекіна на міжнародних форумах. У голосуваннях ООН щодо питань Гонконгу чи Сіньцзяну низка африканських та азійських держав висловлювали підтримку Китаю, що свідчить про зростання дипломатичного впливу КНР завдяки економічній взаємозалежності.[47]

Оцінюючи ефективність китайської інвестиційної стратегії, можна стверджувати, що вона є високою в частині реалізації стратегічних цілей Китаю. Пекіну вдалося стати ключовим інвестором у ряді країн, розширити економічний і політичний вплив, закріпитися у стратегічних секторах і створити сприятливі умови для просування ініціатив на кшталт «Поясу і шляху». Китайські ПП підтримують зовнішню торгівлю, відкривають нові ринки збуту, зменшують вразливість до глобальних шоків і формують основу для довгострокового зміцнення його міжнародних позицій.

Ініціатива «Пояс і шлях»(BRI)

Починаючи з 2013 року, ініціатива Китаю «Один пояс, один шлях» досягла значних результатів. Наприклад, якщо порівняти чотирирічний період до початку BRI (2010–2013) із п'ятирічним періодом після її запуску, можна побачити, що обсяг щорічних прямих іноземних інвестицій китайських компаній у країни Південно-Східної Азії зріс на 85%, а вартість будівельних проєктів - на 33%

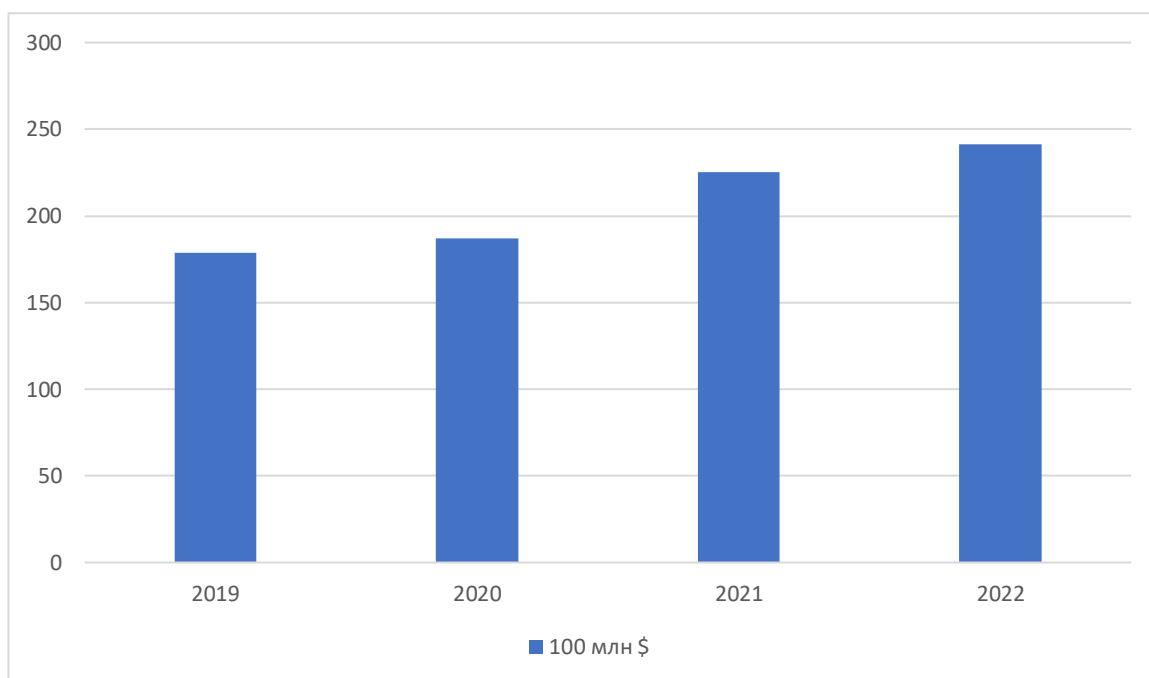

Рисунок 2.11 - Прямі іноземні інвестицій з Китаю в країни ініціативи «Один пояс, один шлях» (100 млн. \$)

Джерело: Розроблено автором на основі [47]

Завдяки зусиллям у напрямі політичної координації, розвитку інфраструктури, вільної торгівлі, фінансової інтеграції та міжлюдських зв'язків, Китай підписав 199 угод про співпрацю з країнами вздовж маршрутів BRI, до яких залучено 137 країн і 30 міжнародних організацій.

Було досягнуто швидкого прогресу у сфері будівництва інфраструктури, зокрема у транспортній, енергетичній та комунікаційній галузях, що сприяло формуванню мережі міждержавних зв'язків і портів. У 2019 році загальний обсяг товарної торгівлі між Китаєм і країнами BRI перевищив 7,8 трлн доларів США, а китайські інвестиції в ці країни сягнули понад 110 млрд доларів США.

Крім того, активно розвивається співпраця у культурній, освітній, технологічній, туристичній та екологічній сферах (NDRC, 2022).

Ініціатива BRI отримала позитивні відгуки від прихильників, які вважають, що вона має потенціал підвищити світовий ВВП, особливо у країнах, що розвиваються. Водночас існують і критичні оцінки, зокрема щодо порушень прав людини та негативного впливу на довкілля у процесі реалізації проєктів. Деякі

уряди, зокрема Сполучені Штати, звинувачують BRI у «борговій пастці», неоколоніалізмі та економічному імперіалізмі.

Багатосторонні фінансові інституції.

Ефективність багатосторонніх фінансових інституцій Китаю демонструє зростання його ролі як одного з провідних центрів формування нової глобальної фінансової архітектури. Протягом останнього десятиліття Китай активно створює альтернативні механізми міжнародного фінансування.

В останні роки Китай значно посилив свій міжнародний вплив шляхом створення та активного розвитку двох ключових багатосторонніх фінансових інституцій - Азійського банку інфраструктурних інвестицій (АБІІ) та Нового банку розвитку БРІКС (НББ). Обидві інституції були ініційовані КНР з метою забезпечення фінансової підтримки масштабних зовнішньоекономічних проєктів, зокрема ініціативи «Пояс і шлях», а також для стимулювання інфраструктурного розвитку країн, що розвиваються.

Багатосторонні фінансові інституції мають важливий глобальний вимір. У перші два роки свого перебування при владі китайські лідери Сі Цзіньпін і Лі Кецянь відвідали понад 50 країн для підписання інвестиційних угод. У Латинській Америці Китай продовжує укладати довгострокові контракти на постачання венесуельської нафти, надавати валютні свопи Аргентині та реалізовувати міжконтинентальні залізничні проєкти в Бразилії. З 2008 року Китай надав Еквадору кредити на суму 11 мільярдів доларів і пообіцяв ще 9 мільярдів доларів обмін на більшу частину експортної нафти Еквадору. Крім того, Китай є провідним іноземним інвестором у гірничодобувну галузь цієї країни. Під час періодів обмеженого доступу до ресурсів, наприклад, у 2013–2014 роках, економіки, залежні від сировини, ще більше покладаються на китайські кредити, які можна отримати значно швидше, ніж позики від МВФ. Іноді ці кредити можна погашати сировиною, якщо країни-реципієнти не мають достатніх фінансових ресурсів. Так, коли борги Еквадору зросли, він фактично передав третину свого амазонського дощового лісу китайським нафтовим компаніям для розвідки.[48]

Отже, конкретні досягнення КНР через АБП та НББ можна оцінити за кількома напрямками.

По-перше, Китай отримав можливість інституціоналізувати свою роль провідного кредитора для країн Азії, Африки та Латинської Америки, надаючи фінансування на інфраструктурні проекти, що традиційно не охоплювалися західними фінансовими організаціями, такими як Світовий банк чи Азійський банк розвитку. Наприклад, АБП профінансував ключові транспортні проекти в Пакистані, Індії, Індонезії та Узбекистані, що безпосередньо зміцнює торговельні зв'язки КНР з цими державами. Аналогічно, НББ підтримав інфраструктурні реформи у Бразилії та Південній Африці, розширюючи економічну присутність Китаю в регіонах, важливих для постачання сировини.

По-друге, завдяки цим інституціям Китай посилює роль юаня у міжнародних фінансових операціях. Частина позик надається у китайській валюті, що стимулює її використання у транскордонних платежах і підвищує статус юаня як альтернативи долару. Це доповнює стратегічну мету інтернаціоналізації китайської валюти.

По-третє, участь багатьох держав у капіталі АБП та НББ створює для КНР важливу платформу легітимізації власних геоекономічних ініціатив. Оскільки більше країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Глобального Півдня залучаються до проєктів, які фінансуються цими інституціями, Китай отримує можливість формувати правила регіонального економічного розвитку, просуваючи власні стандарти інфраструктурного будівництва, експорт власних технологій та компаній.[49]

Загалом, ефективність створення та функціонування АБП й НББ для КНР є високою. Вони забезпечують країні стабільні канали геоекономічного впливу, розширюють міжнародний попит на китайські товари, технології та фінансові ресурси, а також сприяють довгостроковій присутності Китаю в стратегічно важливих регіонах. Крім того, через механізми багатостороннього співробітництва Китай отримав інструмент зміцнення власної міжнародної репутації - як держави, що пропонує альтернативу традиційним західним інституціям розвитку.

Інтернаціоналізація юаня.

Китай демонструє активну політику щодо просування юаня на міжнародному рівні і досягнув певного прогресу у цій сфері. Створення 31 офшорного клірингового банку у 27 країнах, включно з провідними економіками та великими ринками, стимулює міжнародну торгівлю в юанях. Запуск Міжнародної системи розрахунків у юанях (CIPS) у 2015 році надав незалежний канал для трансграничних розрахунків, включаючи функції обміну повідомленнями, що дозволяє конкурувати з системою SWIFT. Використання CIPS прискорилося після санкцій проти Росії у 2022 році, що свідчить про його стратегічну значущість у глобальному фінансовому контексті.

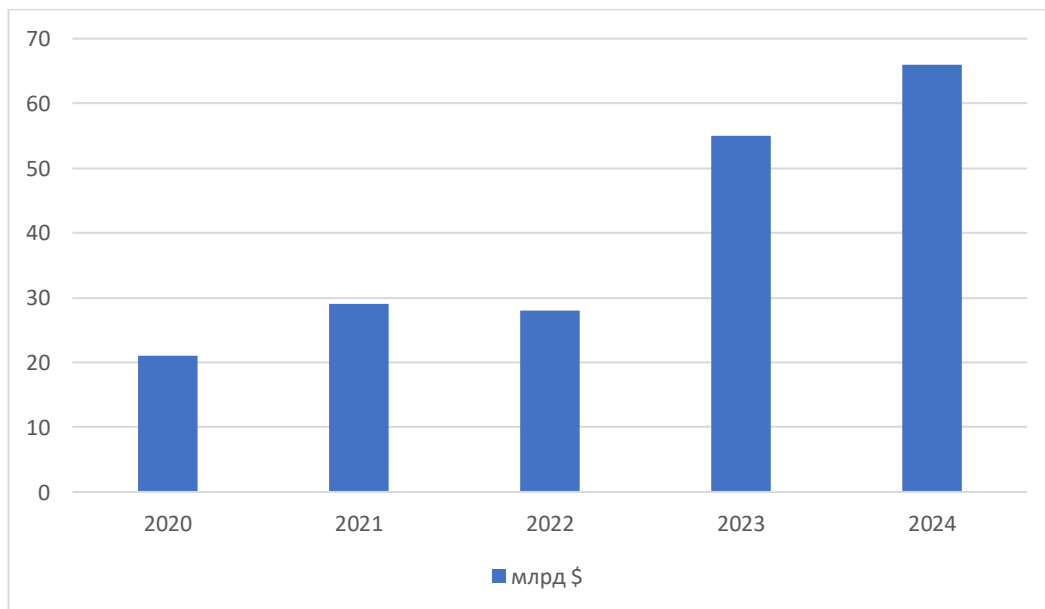

Рисунок 2.12 - Вартість транскордонних транзакцій, оброблених CIPS(млрд. \$)

Джерело: Розроблено автором на основі[50]

Китай також стимулює використання юаня у двосторонній торгівлі. Наприклад, у березні 2023 року Китай домовився з Бразилією про розрахунки у юанях і бразильських реалах замість долара США, а один із бразильських банків став прямим учасником CIPS. У квітні 2023 року Аргентина оголосила про оплату китайського імпорту в юанях замість доларів, що частково пов'язано з обмеженими доларовими резервами країни.

Одним з ознак ефективності політики інтернаціоналізації юаня полягає в різноманітті його використання. Наприклад, офіційні валютні резерви є важливим

показником міжнародного використання валюти ,а збільшення частки юаня в валютній корзині країни може сигналізувати про зростання довіри до юаня , посилення економічних та торговельних зв'язків з Китаєм та очікування стабільності валюти

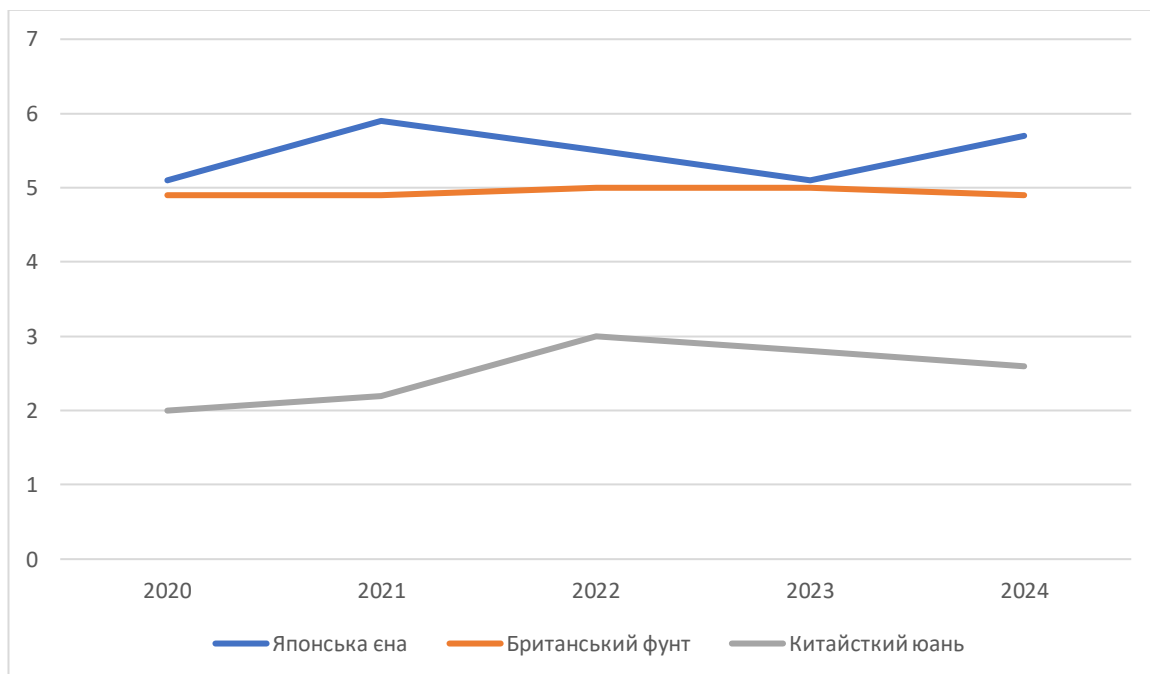

Рисунок 2.13 - Валютні резерви країн(у %)

Джерело:Розроблено автором на основі[50]

Частка китайського юаня в офіційних резервних валютах зростала з 1,1% у 2016 році до 2,8% у 2022 році . Проте з того часу вона знизилася до 2,3% через девальвацію юаня. Це падіння також свідчить про те, що західні санкції проти Росії поки не призвели до істотного збільшення резервів у юанях. [50] На цьому рівні юань залишається нішевою резервною валютою, з часткою, порівнянною з австралійським і канадським доларами, але відстає від британського фунта та японської єни і значно поступається євро та долару США. Ця ситуація навряд чи зміниться в найближчому майбутньому, оскільки нещодавнє опитування показало, що лише невелика частина центральних банків планує збільшувати резерви в юанях.

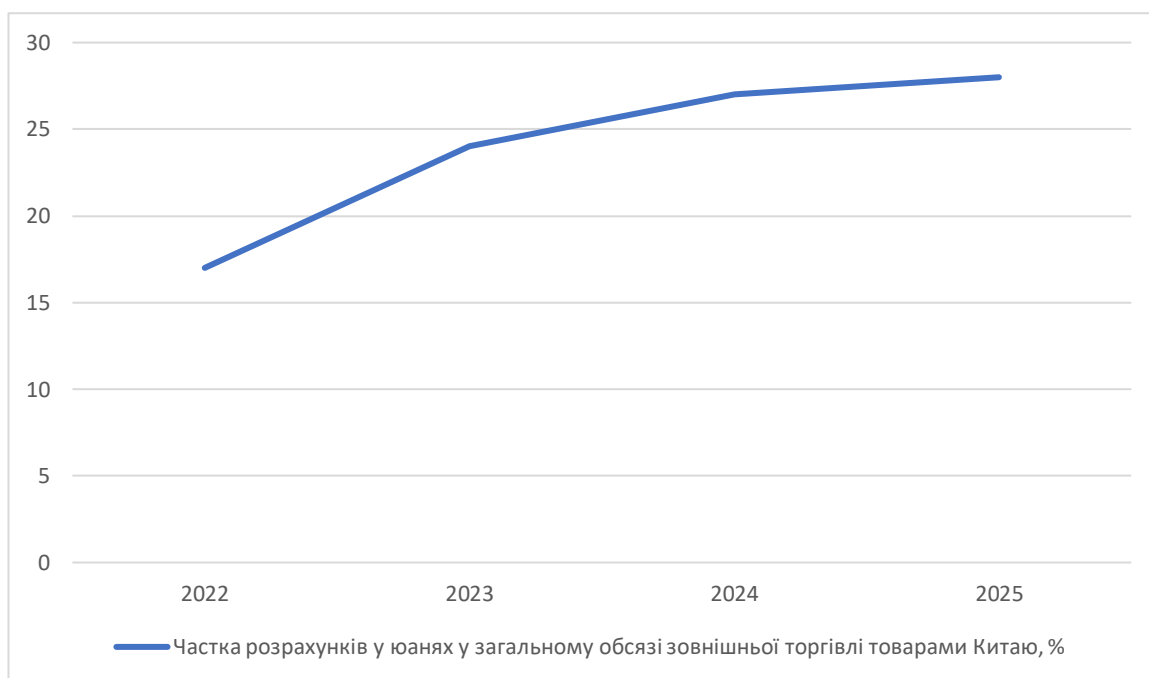

Рисунок 2.14 - Частка розрахунків у юанях у загальному обсязі зовнішньої торгівлі товарами Китаю, %

Джерело: Розроблено автором на основі[51]

На рисунку представлено динаміку розрахунків Китаю в юанях за зовнішньоторговельними операціями з товарами за період із січня 2015 року по червень 2025 року. На графіку відображено два показники: обсяг транскордонних розрахунків, номінованих у юанях (ліва шкала, зелена лінія), та частку розрахунків у юанях у загальному обсязі зовнішньоторговельного товарообігу Китаю (права шкала, рожева лінія). Період із 2019 по 2021 рік характеризується стабілізацією та поступовим відновленням динаміки. Обсяги транскордонних розрахунків у юанях зростають до 400–500 млрд, а частка у загальній структурі зовнішньоторговельного обороту Китаю становить близько 15%. Такі зміни пов'язані з помірним пом'якшенням капітальних обмежень, розширенням використання юаня у двосторонніх розрахунках із країнами Азії та початком реалізації низки угод у межах ініціативи «Один пояс, один шлях».

Найбільш помітне зростання показників спостерігається у період із 2022 по 2025 рік. Обсяги розрахунків, номінованих у юанях, зросли більш ніж удвічі - з приблизно 500 млрд до понад 1000 млрд юанів. Частка юаневих розрахунків у загальній структурі зовнішньої торгівлі піднялася з 15% до понад 30–35%. Таке

стрімке зростання відображає активізацію політики Китаю щодо просування юаня як міжнародної розрахункової валюти. Серед ключових чинників можна виокремити створення нових розрахункових банків у партнерських державах, розширення мережі двосторонніх валютних своп-ліній із понад 40 центральними банками світу, збільшення кількості торговельних контрактів у юанях, а також розбудову альтернативної платіжної інфраструктури, зокрема системи CIPS, яка є китайським аналогом SWIFT.

Зовнішні чинники також відіграли важливу роль у зростанні популярності юаня. Після посилення санкційної політики Сполучених Штатів і Європейського Союзу та на тлі ослаблення долара у 2024–2025 роках низка країн і компаній почала шукати альтернативні валюти для міжнародних розрахунків. У цьому контексті юань став привабливою опцією, особливо для держав Азії, Африки та Латинської Америки, які беруть участь у проєктах китайського фінансування.[51]

Таким чином, ефективність інтернаціоналізації юаня можна оцінити як помірну: Китай досяг значного прогресу у створенні інфраструктури та стимулюванні використання юаня, але його вплив на глобальну валютну систему залишається обмеженим, а долар США й надалі зберігає домінування.

РОЗДІЛ 3.

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ КНР НА МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІКУ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

3.1. Наслідки китайської експансії для світової економічної системи

Як згадувалось в попередньому розділі, Китай, є одним з найбільших торгівельних партнерів для інших країн. Одна з ключових стратегій Китаю - нарощування експорту. Виробничий сектор Китаю має значний експортний потенціал завдяки своїм масштабам, потужностям та різноманітному асортименту продукції.

Масштабне державне стимулювання дозволяло китайським компаніям продавати товари за дуже низькими цінами, що робило конкуренцію практично неможливою для виробників у інших країнах. У результаті товари з Китаю - від текстилю до електроніки - поступово витісняли продукцію місцевого виробництва. Крім того, державна стратегія, викладена у п'ятирічних планах, дозволила поступово розвивати пріоритетні галузі економіки та стимулювати промислове зростання, а величезна робоча сила країни, як низькокваліфікована, так і висококваліфікована, надала можливість Китаю стати «світовою фабрикою» у дуже короткі терміни.

Заробітні плати китайських робітників були у десятки разів нижчими, ніж у розвинених країнах, а держава активно субсидіювала енергетичні, транспортні та кредитні витрати для промислових підприємств.

Отже, як наслідок, великі транснаціональні корпорації почали масово переносити виробництво до Китаю, що посилювало торгівельну експансію Китаю. Компанії на кшталт Apple, Nike, General Electric, Dell закривали заводи в США та Європі й відкривали виробничі потужності в Китаї.

Однією з головних причин занепаду виробництва у США, країнах Європи та інших регіонах стала надзвичайна дешевизна китайської робочої сили та ефективність виробництва. Економічна експансія Китаю за останні чотири десятиліття мала глибокі та багатовимірні наслідки для світової економічної системи. Китайські фабрики ставали частиною глобальних ланцюгів доданої

вартості, збираючи компоненти та готову продукцію для експорту під західними брендами. Це зростання китайського експорту викликало так званий «China Shock» - явище, яке економісти використовують для опису структурного удару по виробничих секторах інших країн. Особливо гостро цей процес проявився після вступу Китаю до Світової організації торгівлі у 2001 році, коли експорт з Китаю до США та ЄС зріс у кілька разів, а регіони з високою відкритістю до імпорту стикнулися з масовим закриттям заводів і ростом безробіття.

Зростання Китаю як глобального виробничого центру сприяло деіндустріалізації багатьох регіонів США та Європи. Транснаціональні корпорації, спокушені перевагами Китаю у вартості робочої сили та експортними субсидіями, перенесли виробництво за кордон, що прискорило занепад традиційних виробничих секторів. Американський Середній Захід, колись домівкою для процвітаючих промислових міст, зазнав значних втрат робочих місць, стагнації заробітної плати та довгострокового занепаду громад.[52]

Переміщені працівники часто знаходили роботу на низькооплачуваних посадах у сфері послуг, зазвичай без порівнянних пільг або довгострокової безпеки. Ці зміни сприяли посиленню економічного обурення та політичної поляризації. Оскільки економічні дислокації, пов'язані з торгівлею, зберігалися, зростав і скептицизм щодо глобалізації, особливо серед виборців робітничого класу.[52]

Отже, перший та найбільш вагомий наслідок китайської експансії для світової економічної системи є деіндустріалізація національних економік.

Закриття підприємств у різних країнах світу внаслідок зростання китайського експорту було не випадковим явищем, а результатом тривалого та системного процесу, який розгортався протягом кількох десятиліть і мав економічні, політичні та технологічні причини. Все почалося з економічних реформ у Китаї наприкінці 1970-х років, відомих як політика «реформ і відкритості», коли країна почала поступово переходити від планової економіки до ринкової моделі. Створення спеціальних економічних зон, залучення іноземних інвестицій, пільги для експортно-орієнтованих підприємств і занижений курс національної валюти

дозволили Китаю швидко стати глобальною фабрикою, здатною виробляти промислові та споживчі товари за низькою собівартістю.

Китайська держава також активно інвестувала у технологічне вдосконалення виробництва. Програми на кшталт «Made in China 2025» та «One Belt, One Road» забезпечували підтримку високотехнологічних секторів, таких як електроніка, робототехніка та машинобудування. Китай не лише виробляв дешеві товари, а й поступово підвищував їхню якість, витісняючи конкурентів у світовій промисловості не тільки ціною, а й технологічною перевагою.

Унаслідок цих процесів у багатьох країнах світу, насамперед у США, Великій Британії, Італії, Канаді та частині Латинської Америки, відбулося масове скорочення промислового виробництва. З 2000 по 2018 рік у США закрилося понад 75 тисяч заводів, у Великій Британії частка промисловості у ВВП скоротилася з 25% до менше ніж 10%, а у країнах Південної Європи виробництво або перемістилося до Східної Європи, або безпосередньо до Азії. У той час Китай переживав безпрецедентний економічний підйом і став глобальним центром виробництва, забезпечуючи понад чверть світового промислового виробництва.

Таким чином, закриття підприємств у багатьох країнах світу через китайський експорт стало результатом поєднання економічних реформ у Китаї, стратегії транснаціональних корпорацій та необмеженої віри у «вільну торгівлю». Цей процес створив новий економічний порядок, у якому виробництво зосереджено у Китаї, а споживання - у розвинених країнах. Внаслідок цього виник системний дисбаланс між працею, капіталом і політичною владою, що має тривалі соціальні та економічні наслідки у світі.[53]

Сьогодні стратегія «Made in China 2025» починає приносити результати: Китай стає глобально конкурентоспроможним у низці ключових стратегічних секторів, зокрема в галузях високих технологій, енергетики та промислового машинобудування, що радикально змінює баланс сил у світовій економічній системі.

На графіку нижче показано умовний показник зростання значущості Китаю на європейському ринку товарів з часом - зокрема співвідношення між імпортом

промислових товарів з Китаю до Європи та обсягом європейського виробництва. 2025 року.

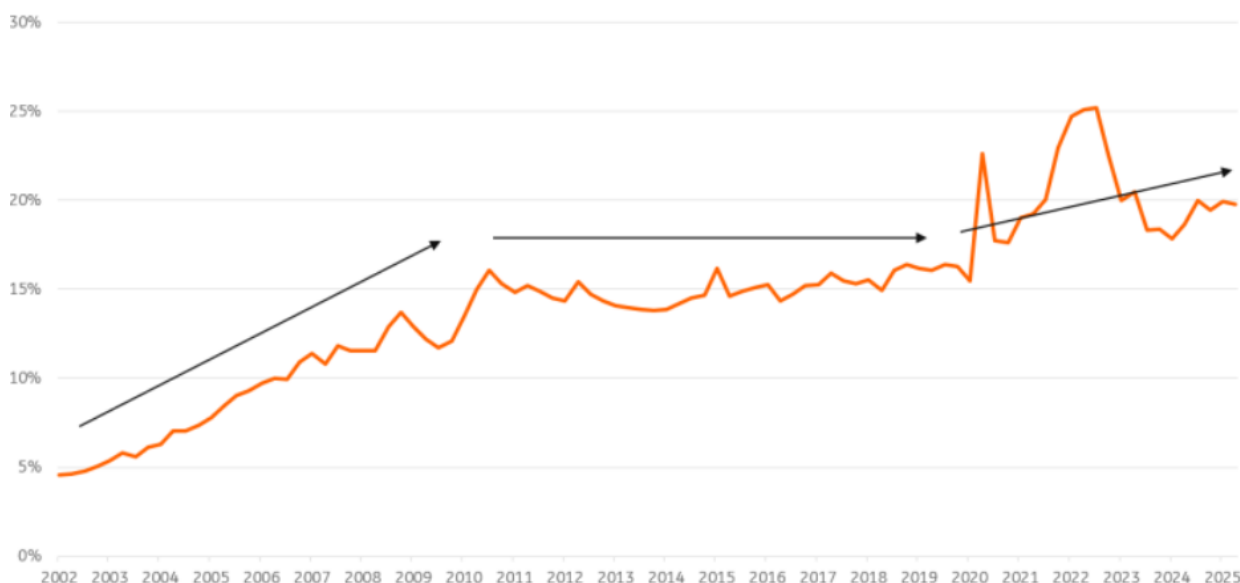

Рисунок 3.1 - Єврозона, Номінальний імпорт промислових товарів з Китаю / Номінальна валова додана вартість виробництва(у %)

Джерело:[54]

Тенденція є очевидною: з моменту вступу Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році й до 2010 року частка китайських товарів на європейському ринку стабільно зростала. У 2010-х роках це співвідношення дещо стабілізувалося, але згодом знову почало зростати. Експорт Китаю до Європи збільшується як частка від європейського промислового виробництва, що фактично посилює залежність Європи від китайського виробництва та водночас створює додаткову конкуренцію на внутрішньому європейському ринку.

Зростання залежності Європи від Китаю пояснюється не лише ціновими чи ринковими перевагами. Важливим чинником є постійне посилення залежності Європи від китайських поставок критично важливих компонентів. Особливо це стосується сировини та рідкісноземельних матеріалів, потреба в яких істотно зросла за останні п'ять років. Для значної кількості таких ресурсів європейська промисловість на пряму залежить від Китаю, а також існують потужні непрямі зв'язки через ланцюги постачання.[54]

Як вже зазначалось, Китай за останні декілька років переорієнтувався та зробив акцент на розвитку високотехнологічних галузей, зокрема електроніки,

робототехніки та машинобудування. Китай поступово перетворився з виробника дешевих товарів на постачальника продукції високої якості, що дозволило йому витіснити конкурентів на світовому ринку не лише завдяки низьким цінам, а й за рахунок технологічної переваги.

Особливо важливим є монополізація Китаєм виробництва та технологій обробки рідкісноземельних матеріалів, які є критично необхідними для сучасних технологій - від смартфонів і електромобілів до оборонної промисловості та відновлюваної енергетики. Завдяки цьому Китай отримав домінуюче становище на світовому ринку, встановлюючи умови для контролю над глобальними ланцюгами постачання, визначаючи ціни та забезпечуючи технологічну залежність інших країн від власних ресурсів і знань

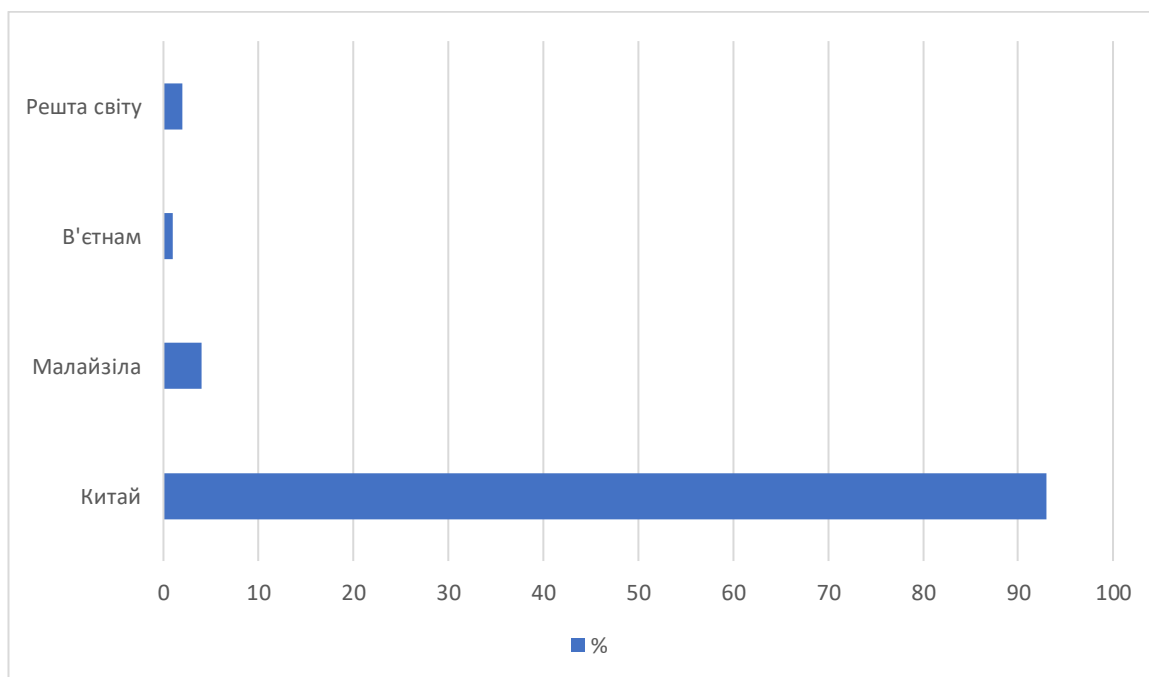

Рисунок 3.2 - Виробництво рідкісноземельних матеріалів у 2023 році(у %)
Джерело: Розроблено автором на основі[55]

Графік наочно демонструє, що у 2023 році Китай мав майже повну монополію на виробництво рідкісноземельних матеріалів і має право вирішувати, які компанії можуть, а які не можуть отримувати постачання рідкісноземельних елементів.. Його частка становить понад 90% світового обсягу виробництва, тоді як інші країни, такі як Малайзія, В'єтнам та решта світу, разом займають лише незначну частину ринку - близько 10%. На відміну від Китаю, Європейський Союз

та Сполучені Штати сильно залежать від імпорту сертифікованих матеріалів (CRM) з-за кордону, а отже, від міжнародних товарних ринків та доступу до іноземних шахт. Наразі на Китай припадає 98 відсотків поставок рідкоземельних елементів (REE) до ЄС та близько 60 відсотків його CRM. [55]

Китай не лише економічно, а й стратегічно контролює ключовий ресурс майбутнього, перетворюючи свою технологічну перевагу на важіль геополітичного впливу у глобальній системі. Ця структура свідчить про виключну домінантність Китаю у стратегічно важливому секторі, який є критичним для сучасних технологій: виробництва електроніки, акумуляторів, електромобілів, військової техніки та відновлюваної енергетики.

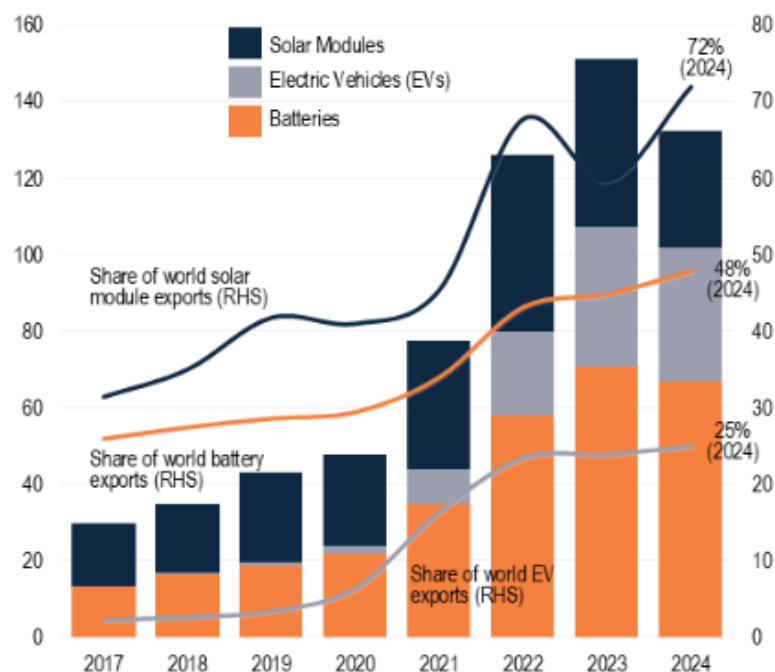

Рисунок 3.3 - Експорт китайських технологій нової енергетики, млрд дол. США, та частка у світі, % (2017-2024)

Джерело:[55]

Таким чином, стратегія розвитку високотехнологічних секторів і монополізація ключових ресурсів не лише підвищила економічну потужність Китаю, а й надала йому сильні геополітичні важелі впливу, що дозволяють впливати на конкурентів, формувати глобальні стандарти та утримувати лідерство у стратегічно важливих галузях. Це перетворює Китай не просто на виробничого

гіганта, а на ключового технологічного та економічного центру світової системи, здатного диктувати правила гри у глобальному масштабі.

Сьогодні експорт Китаю охоплює ключові компоненти нової енергетичної та технологічної революції - зокрема акумулятори, електромобілі (EV) та сонячні модулі. Ступінь важливості Китаю у світовому постачанні цих технологій є надзвичайним, оскільки країна контролює значну частину виробничих потужностей, технологій та ланцюгів постачання, що робить її стратегічно критичним гравцем у глобальному переході до відновлюваної енергетики та електрифікації транспорту.

З 2017 по 2024 рік експорт акумуляторів з Китаю збільшувався зі щорічним темпом зростання на 26%, експорт сонячних модулів – на 9,3%, а експорт електромобілів – на 111%. У 2024 році на Китай припадало 25% світового експорту електромобілів, порівняно з ледь 2% у 2017 році; 48% світового експорту акумуляторів, що майже подвоїлося порівняно з 2017 роком; та 72% світового експорту сонячних модулів, порівняно з 31% у 2017 році.

Разом із цим експорт у сфері машинобудування та електроніки традиційно залишається домінуючим сектором китайської економіки. Частка цих товарів у загальному обсязі експорту, що становила близько 30% у 2001 році, з 2004 року стабільно зросла до 40–45%, і в 2024 році оцінювалася у 1,5 трильйона доларів США, або 41,8% від загального обсягу експорту. Це демонструє не лише масштаб промислового виробництва, але й стратегічну концентрацію економічного потенціалу у високотехнологічних і капіталомістких секторах, що забезпечує Китаю довгострокову конкурентну перевагу на світовому ринку.

Профіцит торговельного балансу Китаю порівняно з рештою світу значно зріс з 2000 року та, незважаючи на слабку економічну ситуацію, досяг приблизно 823 мільярдів доларів США у 2023 році, тоді як США демонструють зростання дефіциту, досягнувши негативного значення близько 1,1 трильйона доларів США у 2023 році (Рисунок 3). Торговельний дефіцит між ЄС та Китаєм становив близько 291 мільярда євро у 2023 році (397 мільярдів євро у 2022 році; Євростат, 2024), тоді як торговельний дефіцит між США та Китаєм склав приблизно 279 мільярдів

доларів США у 2023 році (382 мільярди доларів США у 2022 році; Бюро перепису населення США, 2024).

Тривалі торговельні дисбаланси між Китаєм, США та ЄС загострили дискусії щодо недобросовісної конкуренції, зокрема цінового демпінгу та порушень прав інтелектуальної власності.

У відповідь на китайське домінування США ухвалили CHIPS and Science Act (2022), який передбачає понад 50 млрд доларів на розвиток національного виробництва мікрочипів і надає 25% податкову пільгу для інвестицій у цей сектор. ЄС відповів Європейським актом про чипи (2023), що має на меті подвоїти частку європейського виробництва мікросхем до 20% світового ринку до 2030 року.

Іншим інструментом економічного протекціонізму став Inflation Reduction Act (IRA, 2022), який стимулює вітчизняне виробництво “чистої” енергетики та електромобілів, одночасно обмежуючи участь китайських постачальників. Податкові пільги тепер надаються лише транспортним засобам, зібраним у США, без використання критичних мінералів чи акумуляторів китайського походження.

Таким чином, демпінгова політика Китаю та його експансія спровокували нову хвилю протекціонізму у провідних західних економіках, які через державні субсидії, торговельні бар'єри та локалізаційні вимоги намагаються захистити свої ринки й обмежити китайський вплив у стратегічних галузях.

Наслідки такої експансії для світової економічної системи є багатовимірними. По-перше, Китай диктує темпи глобальної технологічної трансформації, визначаючи стандарти виробництва і доступність критично важливих компонентів для електромобілів та відновлюваної енергетики. Його домінування у виробництві сонячних панелей, літій-іонних батарей та рідкісноземельних матеріалів робить більшість країн світу залежними від китайських поставок. Це дозволяє Пекіну не лише впливати на ціноутворення, а й визначати напрямок розвитку стратегічних галузей, від яких залежить енергетичний перехід у ЄС і США.

По-друге, постачання високотехнологічних товарів концентрується навколо китайських виробничих хабів, що створює залежність інших країн від КНР у

стратегічно важливих галузях. Його домінування у виробництві акумуляторів, електромобілів, сонячних панелей, мікрочипів і, особливо, рідкісноземельних матеріалів (понад 90% світового видобутку) створило структурну залежність ЄС та США від китайських поставок. Для Європи це означає зростаючу вразливість: китайські компанії дедалі активніше витісняють європейських виробників із внутрішнього ринку, використовуючи переваги надвиробництва та нижчих витрат. США, попри спроби повернути виробництво в межі національної економіки, також залишаються залежними від китайських компонентів і матеріалів, необхідних для високотехнологічних і “зелених” секторів. Таким чином, китайська експансія сформувала нову глобальну модель взаємозалежності, у якій Пекін отримує не лише економічну, а й політичну перевагу.

Подібно до Росії, Китай активно використовує свої природні ресурси як інструмент політичного впливу. Показовим став нещодавній випадок 2025 року, коли Пекін запровадив заборону на експорт рідкісноземельних елементів до США під час загострення двосторонніх відносин. Це спричинило різке зростання цін і перебої у виробництві високотехнологічної продукції, продемонструвавши, що Китай готовий застосовувати контроль над стратегічними ресурсами як геополітичну зброю. Відтоді світові економіки усвідомили вразливість своєї залежності від Китаю, однак навіть нині альтернативи його домінуванню залишаються обмеженими.

По-третє, така динаміка сприяє глибокій переорієнтації глобальних ланцюгів доданої вартості у бік Східної Азії, насамперед Китаю. Поступово виробничі потоки, інвестиції та інноваційні процеси концентруються навколо азійських індустріальних хабів, тоді як традиційні промислові центри Заходу - США та країни ЄС - втрачають свої позиції. Китай стає не лише ключовим виробником, а й координатором технологічних і логістичних процесів, формуючи нову архітектуру світової економіки. Це зумовлює зростання його економічного та політичного впливу, водночас посилюючи залежність інших країн від східноазійських виробничих і фінансових центрів.

Водночас, експансія китайського експорту мала одночасно і позитивний вплив на світовий ринок і споживачів. Наприклад, масове виробництво та масштабна експортна діяльність Китаю сприяли значному зниженню цін на електроніку, побутову техніку та промислові товари, що зробило їх доступними для широкого кола споживачів у різних країнах. Це стимулювало глобальне споживання, підвищувало рівень життя і поширювало технології, сприяючи цифровізації та розвитку інновацій у багатьох секторах економіки. З іншого боку, домінування Китаю у виробництві призвело до скорочення промислового виробництва та робочих місць у традиційних економіках.[56]

Таким чином, у період з 2000 по 2025 рік Китай не лише збільшив обсяги експорту, але й перезапустив механізми глобальної економіки, змінивши баланс сил у світовій системі. Його експансія спричинила зниження цін, зростання споживання, технологічну залежність та геоекономічне переорієнтування світових потоків ресурсів, що визначатиме розвиток міжнародної економічної системи ще на десятиліття вперед.

3.2. Передумови відносин КНР із США та ЄС у контексті конкуренції та взаємозалежності

Протягом останніх десяти років боротьба за глобальне лідерство у сфері торгівлі стала ключовою складовою зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної стратегії США та Китаю. Тісна взаємозалежність двох провідних світових економік проявляється, зокрема, у концентрації китайського експорту на ринку США та великій частці китайських товарів у структурі американського імпорту, що підтверджується наявними статистичними даними.

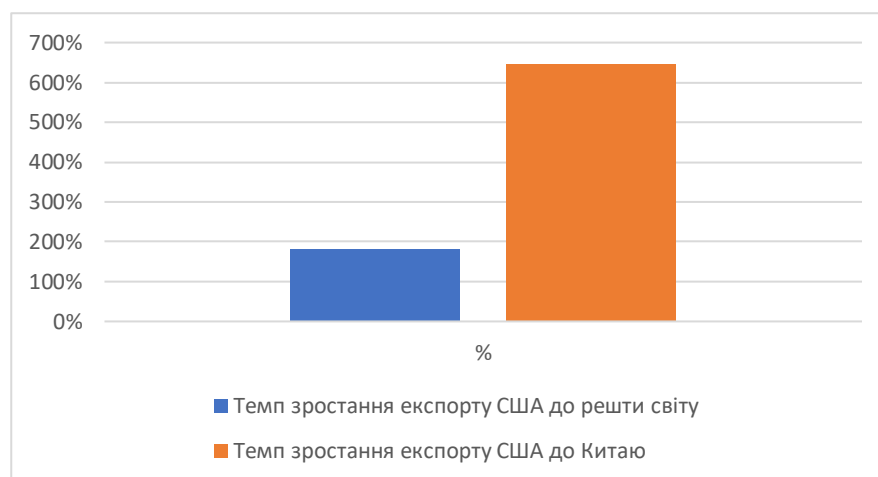

Рисунок 3.4 - Порівняння темпу зростання експорту товарів США до решти світу та до Китаю (з 2001 по 2024)

Джерело: Розроблено автором на основі[57]

Двостороння торгівля товарами між Китаєм та США зростає швидкими темпами. За даними Організації Об'єднаних Націй (ООН), у 2024 році обсяг торгівлі товарами між Китаєм та США досяг 688,28 млрд доларів США, що в 275 разів перевищує обсяг торгівлі у 1979 році, коли між країнами було встановлено дипломатичні відносини, і більше ніж у вісім разів перевищує обсяг торгівлі у 2001 році, коли Китай приєднався до Світової організації торгівлі (СОТ). На сьогодні США є найбільшим ринком експорту для Китаю та другим за величиною джерелом імпорту. У 2024 році експорт Китаю до США та імпорт з США становили відповідно 14,7% та 6,3% від загального обсягу експорту та імпорту Китаю за рік. Для США Китай є третім за величиною ринком експорту та другим за величиною джерелом імпорту. У 2024 році експорт США до Китаю та імпорт із Китаю становили відповідно 7,0% та 13,8% від загального обсягу експорту та імпорту США за рік.

Експорт США до Китаю зростає значно швидше, ніж експорт до решти світу. З часу вступу Китаю до СОТ експорт США до цієї країни стрімко зростає, перетворюючи Китай на важливий експортний ринок для США. За даними ООН, у 2024 році експорт товарів зі США до Китаю досяг 143,55 млрд доларів США, що на 648,4% більше порівняно з 19,18 млрд доларів у 2001 році, значно перевищивши загальне зростання експорту США на 183,1% за той самий період.

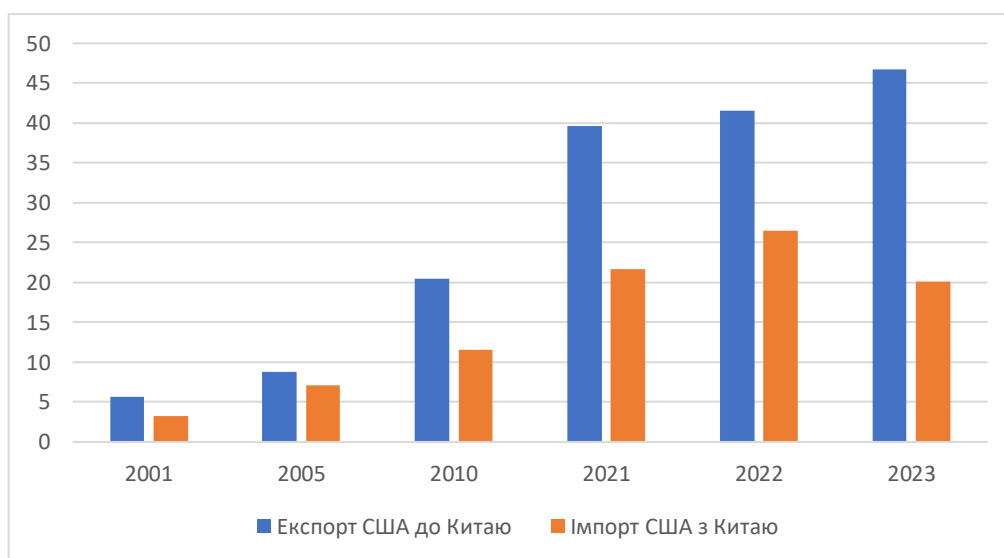

Рисунок 3.5 - Імпорт та експорт послуг США з Китаєм (млрд. \$)

Джерело: Розроблено автором на основі[57]

За даними Міністерства торгівлі США (USDOC), у період з 2001 по 2023 рік двостороння торгівля послугами між Китаєм та США зростає з 8,95 млрд доларів США до 66,86 млрд доларів США, що становить семикратне збільшення. Статистика Китаю у 2023 році показує США як другого за величиною торгового партнера у сфері послуг, тоді як дані США відображають Китай як п'ятий за величиною ринок експорту послуг.

США залишаються найбільшим джерелом дефіциту Китаю у торгівлі послугами, при цьому дефіцит демонструє тенденцію до зростання. За даними USDOC, з 2001 по 2023 рік експорт американських послуг до Китаю зріс з 5,63 млрд доларів до 46,71 млрд доларів США, тобто в 8,3 раза. Річний профіцит США у торгівлі послугами з Китаєм збільшився в 11,5 раза і досяг 26,57 млрд доларів США, а у 2019 році він сягнув 39,7 млрд доларів. У 2023 році Китай продовжував залишатися основним внеском у профіцит США у сфері послуг, забезпечуючи приблизно 9,5% від загального обсягу. Дефіцит Китаю у торгівлі послугами з США зосереджений переважно у трьох сферах: туризм (включаючи освіту), роялті за інтелектуальну власність та транспорт.[57]

Отже, можемо дійти до висновку, що американські виробники значною мірою покладаються на китайські комплектуючі для виробництва готової продукції. Одночасно зростання доходів населення США стимулює попит на споживчі товари, що веде до збільшення обсягів імпорту, у тому числі з Китаю. Китайські компанії,

своєю чергою, продовжують використовувати технологічні та інноваційні надбання США, а американські транснаціональні корпорації залишаються важливим приватним джерелом фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

М. О. Іщук та О. П. Іваницька зазначають, що США відіграли значну роль у прискоренні економічного розвитку Китаю, стимулюючи інтеграцію країни у світові економічні структури, зокрема через її прискорений вступ до СОТ, що дозволило Китаю стати «нормальним» учасником глобальної економічної інтеграції. Цей крок безперечно сприяв активізації зовнішньоторговельної діяльності КНР.

Що стосується інвестицій у реальний сектор економіки, які є важливою складовою економічної взаємодії між США та Китаєм, можна відзначити вирішальну роль американського капіталу у розвитку китайської економіки. Зокрема, у період з 1990 до 2020 року американські інвестори вклали в економіку КНР понад 285 мільярдів доларів, тоді як китайські інвестиції у США склали близько 176 мільярдів доларів. Варто підкреслити, що всі американські інвестиції були спрямовані на приватні підприємства, що підкреслює їхній позитивний вплив на економічний розвиток Китаю.

Діяльність великих американських транснаціональних корпорацій (ТНК) суттєво впливає як на економіку США, так і на розвиток економіки та соціальної сфери Китаю. З початку 2000-х років американські компанії активно локалізують виробництва та дочірні підприємства на території КНР, що зумовлено низькою вартістю робочої сили, зменшеними транспортними витратами, наявністю необхідних ресурсів та близькістю до глобальних ланцюгів постачання. Локалізація виробництв підвищила конкурентоспроможність американських компаній і сприяла зростанню їхніх доходів, що позитивно позначилося на економіці США. Водночас більшість продукції та послуг (близько 82 %) створюється для китайського ринку, що пояснює негативне сальдо торговельного балансу США з Китаєм. Приблизно 48 % усіх виробничих потужностей американських ТНК розташовані в Китаї, і значна частина продукції, що могла б експортуватися в США,

реалізується на місцевому ринку. Крім готової продукції, США також імпортує з Китаю проміжні компоненти для створення високотехнологічних виробів, що додатково збільшує імпорتنу складову торговельного обороту.[58]

Еволюція відносин між Сполученими Штатами та Китаєм стала однією з найбільш визначальних та наслідкових складових глобальної геополітики XXI століття. Як дві найбільші економіки світу, США та Китай мають значний вплив на міжнародну торгівлю, технологічні інновації та динаміку безпеки. Загострення суперництва між цими двома державами трансформує глобальні структури влади і, ймовірно, визначатиме хід міжнародних відносин протягом наступних десятиліть.

За президентства Дональда Трампа у його першому терміні (2017–2021) відносини США та Китаю зазнали суттєвих змін: від дипломатичного залучення до більш конфронтаційної та стратегічно конкурентної взаємодії. Президентство Трампа характеризувалося агресивною економічною політикою, демонстрацією військової сили та просуванням більш прагматичної, орієнтованої на власні інтереси зовнішньої політики США.

Візитівкою цього підходу стала «Стратегія стримування Китаю», яка включала заходи, такі як запровадження тарифів, технологічна розв'язка та стратегічні військові коригування з метою протидії зростанню впливу Китаю на світовій арені. Ключові ініціативи, такі як торговельна війна, технологічні обмеження для китайських компаній на кшталт Huawei та посилення оборонних союзів в Індो-Тихоокеанському регіоні, демонструють прагнення Трампа стримати зростання Китаю та забезпечити збереження глобального лідерства США.

Ключовим елементом є економічні заходи, спрямовані на зменшення залежності від Китаю та обмеження його доступу до світових ринків і ресурсів. Під час президентства Дональда Трампа (2017–2021) ці заходи реалізувалися через торговельну війну, яка передбачала значні тарифи на китайські товари, спрямовані проти практик крадіжки інтелектуальної власності, примусових трансферів технологій та державних субсидій.

У 2018 році відносини між США та Китаєм увійшли в нову фазу, коли американський уряд фактично визначив конкуренцію за економічне лідерство з

КНР пріоритетом своєї зовнішньої політики на наступні роки. Китай став країною, з якою США мають найбільший торговий дефіцит, що стало аргументом для критики двосторонньої торгівлі як незбалансованої та такої, що завдає шкоди американській економіці. Ініційовані президентом Дональдом Трампом додаткові тарифи на китайський імпорту та відповідні кроки Китаю стали початком відкритого торговельного протистояння. Проте ці заходи не дали очікуваних результатів: за оцінками, обсяги експорту товарів та послуг між США та Китаєм у 2020 році могли бути на 18% вищими, а у 2021 році – на 23%, якби торговельна війна не була розпочата. За 2018–2019 роки американські експортери втратили понад 57 мільярдів доларів. Крім того, частина податкового тягаря лягла на плечі американських споживачів, які купували імпортовані товари з Китаю.

Технологічне суперництво є ще одним ключовим елементом стратегії стримування Китаю, відображаючи стратегічне значення новітніх технологій у глобальному балансі сил. США вжили низку заходів, щоб обмежити доступ Китаю до передових технологій, таких як штучний інтелект, квантові обчислення, напівпровідники та інфраструктура 5G. Відомими прикладами є внесення Huawei до «чорного списку» та обмеження експорту напівпровідникових технологій.

Особливу увагу США приділяють галузям, пов'язаним із 5G-телекомунікаціями, штучним інтелектом, квантовими обчисленнями та виробництвом мікрочипів. Кампанія проти Huawei стала центральним елементом цього курсу: адміністрація Трампа закликала європейських союзників відмовитися від співпраці з китайською компанією, посиляючись на загрозу шпигунства та витоку даних. Для досягнення цієї мети США використовували дипломатичний тиск, економічні стимули та навіть попереджали Велику Британію, що участь Huawei у її мережах може поставити під сумнів її членство в розвідувальному альянсі Five Eyes.

В 2018 році це призвело до торговельної війни, спрямованої на скорочення дефіциту торгового балансу. США звинуватили Китай у крадіжці інтелектуальної власності, примусових передачах технологій та державних субсидіях. У відповідь Вашингтон запровадив мита на понад 360 млрд доларів китайських товарів, а Китай

- контрзаходи проти американського експорту, що вдарило по фермерах і глобальних ланцюгах постачання.

У січні 2020 року сторони підписали «Першу фазу торговельної угоди», за якою Китай погодився закупити додатково 200 млрд доларів американських товарів і посилити захист інтелектуальної власності .

Паралельно США розпочали технологічне «розмежування» з Китаєм. Найгучнішим прикладом стала справа Huawei, яку звинуватили у шпигунстві та виключили з доступу до американських технологій, зокрема напівпровідників і ПЗ для 5G .

Ці кроки стали частиною ширшої стратегії стримування технологічного зростання Китаю у сферах штучного інтелекту, квантових обчислень і телекомунікацій. США посилили експортні обмеження та контроль над китайськими інвестиціями у стратегічні галузі, побоюючись втрати своєї технологічної та безпекової переваги. [59]

Після переобрання Трампа основними напрямками по відношенню до Китаю залишилися економічне розмежування, військова присутність у Індо-Тихоокеанському регіоні та технологічні обмеження. Під час попереднього терміну США запровадили мита на сотні мільярдів доларів китайських товарів, прагнучи скоротити торговельний дефіцит і змусити Пекін дотримуватися чесних правил торгівлі . У другій каденції цей курс залишився незмінним, у 2025 році Дональд Трамп знову запровадив мита проти Китаю в рамках своєї політики стримування економічного впливу Пекіна. У лютому він підписав указ, який передбачав 10% мито на весь китайський імпорт. У квітні мито на товари з Китаю було підвищено до 34% і навіть більше в рамках нової хвилі тарифних заходів. Пізніше, у жовтні 2025 року, США та Китай досягли домовленості про часткове зниження тарифів, проте механізм мита залишався активним і продовжував впливати на двосторонню торгівлю. Ці дії стали логічним продовженням торговельної стратегії Трампа, спрямованої на зменшення торгового дефіциту, захист американської промисловості та обмеження економічного та технологічного впливу Китаю на глобальній арені.

Трамп наголошує на захисті американських робочих місць, суверенітету та безпеки від сприйманих загроз з боку Китаю, що відповідатиме настроям американського суспільства, яке дедалі більше остерігається зростання впливу Пекіна (Allison, 2020).

Ще одним напрямом безперервності в стратегії Трампа є обмеження доступу Китаю до критично важливих технологій, зокрема напівпровідників, штучного інтелекту та квантових обчислень. Під час першого терміну він запровадив експортні обмеження та санкції, аргументуючи це національною безпекою. У другому терміні ці заходи посилюються за допомогою санкцій та мит накладених на Китай. Обмежуючи доступ Китаю до передових технологій, Вашингтон прагне сповільнити його прогрес у сферах, що можуть підсилити військову та економічну потугу Пекіна. Водночас продовжуватиметься підтримка внутрішніх досліджень і розробок та співпраця з союзними державами для забезпечення безпечних ланцюгів постачання критичних технологій.

Вплив торговельно-економічних відносин із Китаєм на економіку США проявляється через діяльність американських транснаціональних корпорацій. З одного боку, перенесення виробничих потужностей до Китаю дозволило компаніям зменшити витрати, підвищити конкурентоспроможність продукції та розширити збут, безпосередньо наблизившись до ключового ринку. Зростання доходів таких компаній сприяє загальному економічному розвитку США, враховуючи високий рівень транснаціоналізації американської економіки.

З іншого боку, концентрація американських компаній на китайському ринку створює залежність національних виробників від імпорту проміжної продукції з КНР та сприяє передачі сучасних технологій у Китай, що, на думку уряду США, становить серйозну загрозу національній безпеці країни.[60]

У підсумку, стратегія стримування Китаю відображає усвідомлення того, що суперництво між США та КНР виходить за рамки двосторонніх відносин і стає визначальним чинником формування світового порядку XXI століття. Її багатовимірний характер підкреслює складність виклику, який становить піднесення Китаю, та необхідність узгодженої, довгострокової відповіді. Надалі ця

стратегія залишатиметься центральним елементом зовнішньополітичного курсу США, визначаючи напрям розвитку глобальної геополітики. Вона охоплює економічні, технологічні, військові та ідеологічні аспекти, формуючи рамки для розуміння масштабного суперництва між двома державами та його впливу на майбутню архітектуру світового порядку.

3.3. Перспективні сценарії розвитку глобальної стратегії КНР

XX з'їзд Комуністичної партії Китаю, який відбувся 16–22 жовтня 2022 року в Пекіні, на якому Сі Цзіньпін був обраний Генеральним секретарем КПК втретє поспіль була проголошена промова. В своїй промові Сі Цзіньпін зазначив амбіції Китайської Народної Республіки у світі до 2050 року, що метою китайських комуністів є «перетворення Китаю на модернізовану соціалістичну державу, яка стане лідером світу за загальною національною потужністю та міжнародним впливом до середини цього століття». Серед ключових інструментів економічного розвитку Сі Цзіньпін зазначив удосконалення соціалістичної ринкової економіки та її відкритості для світової спільноти. Китай планує досягти провідних позицій у сфері науки, технологій та освіти, зокрема через залучення найкращих фахівців з різних країн світу для роботи в КНР. Політика у сфері людських ресурсів здійснюватиметься від імені партії та держави. В цій промові Китай, від імені Сі Цзіньпіня виявив прагнення продовжувати свою поточну експансіоністську політику, тому, можна дійти висновку, що на міжнародній арені Китай намагатиметься й надалі завойовувати старі ринки - Європа та США та відкривати нова - Латинська Америка та Африка.

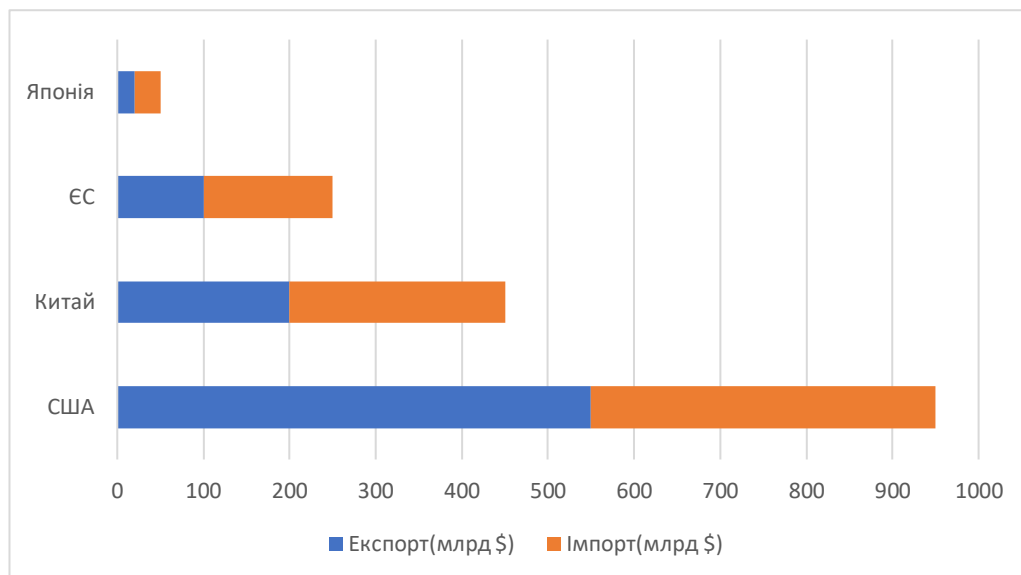

Рисунок 3.6 - Основні торгові партнери Латинської Америки в 2007 і 2023 роках (млрд \$)

Джерело: Розроблено автором на основі[61]

Як ми бачимо з наведеного графіку, в період з 2007 по 2023 Китай збільшив торгові операції з країнами Латинської Америки майже в 5 разів - з близько 100 млрд дол. в 2007 до 420 млрд дол. в 2023.

Наприклад, Китай активно підписує торговельні угоди. Угоди про вільну торгівлю з Чилі та Перу, були оновлені. У листопаді 2017 року Чилі та Китай підписали протокол до угоди про вільну торгівлю, який посилює лібералізацію торгівлі та розширює тарифні звільнення приблизно до 98% усіх товарів. Через рік, у листопаді 2018 року, Перу та Китай також підписали протокол, який оновлює їхні угоди про вільну торгівлю. Китай вказав на свій стратегічний інтерес у регіоні, оголосивши, що збільшить двосторонню торгівлю з Південною Америкою до 500 мільярдів доларів США до 2025 року та інвестує 250 мільярдів доларів США в регіон Латинської Америки та Карибського басейну. [61]

Крім того, КНР поступово консолідуватиме країни глобального Півдня під своїм впливом та прагнучим домінувати у Південно-Китайському морі з перспективою протистояння з ВМС США у Тихому океані. Це море має геостратегічне значення - через нього щорічно проходять торговельні вантажі на суму до 5 трлн доларів США. Від їхнього руху залежить економіка Південної Кореї, КНР, Тайваню, Японії та інших країн регіону.

З технологічної точки зору, КНР просуває на глобальні ринки високотехнологічні продукти, програмне забезпечення, телекомунікаційне обладнання та інші технологічні інновації, одночасно забезпечуючи навчання та технічну підтримку для місцевих кадрів. Це створює ситуацію, коли держави-партнери стають технологічно залежними від Китаю: їхні промислові, енергетичні та цифрові системи інтегровані з китайськими технологіями, а розвиток власних альтернатив обмежений. Таке поєднання технологічної залежності дозволяє Китаю формувати геополітичну вагу. Країни, що залежать від китайських інвестицій і технологій, частіше підтримують Пекін на міжнародних форумах, сприяють його економічним та стратегічним ініціативам і забезпечують доступ до ресурсів та ринків. Це особливо важливо в регіонах з високим значенням стратегічних транспортних коридорів, таких як Африка, Латинська Америка, Південно-Східна Азія та Тихоокеанський регіон, а також у країнах із значними запасами природних ресурсів.

Керівництво Китаю, також, розширює свій вплив і працює над досягненням більших цілей через коридори «Пояс і шлях» на Близькому Сході, в Африці, Росії, Східній Європі - і навіть у ЄС. КПК заявляє, що готується до нового глобального економічного порядку і узгоджує свій внутрішній розвиток не лише через «Пояс і шлях», а й через такі інструменти, як Азійський банк інфраструктурних інвестицій, Регіональне всеосяжне економічне партнерство та Китайсько-Пакистанський економічний коридор. Китай також посилив свій вплив у багатосторонніх організаціях і інституціях.

Ще одним вектором розвитку своєї стратегії Китай залишає просування проекту BRI (Один пояс, один шлях) посилення впливу міжнародних організацій БРІКС та ШОС (Шанхайська Організація Співробітництва). З точки зору перспективних сценаріїв розвитку глобальної стратегії КНР, підхід Китаю до розширення BRICS вже не обмежується виключно економічною потужністю або темпами економічного зростання потенційних членів. Сьогодні для Пекіна ключовими критеріями стають політична та ідентичнісна близькість у контексті

суперництва з США, а також географічне розташування та стратегічні переваги країн, які важливі для реалізації проектів BRI.

Китай особливо зацікавлений у включенні до BRICS країн, що входять до так званої групи E11 (G20 плюс Аргентина, Індонезія, Південна Корея, Мексика, Саудівська Аравія та Туреччина), які можуть активно впливати на баланс сил у протистоянні з США і демонструють готовність брати участь у ініціативах BRI.

Прикладом є підтримка Китаєм вступу Аргентини до BRICS. Аргентина приєдналася до BRI у лютому 2022 року з метою зменшити залежність від МВФ та США. Китайсько-аргентинська співпраця у рамках BRI охоплює такі галузі, як ядерна енергетика, сільське господарство та критично важливі мінерали, що вже викликало занепокоєння у Вашингтоні. Окрім того, ведуться переговори про постачання Аргентиною китайських винищувачів Xiaolong, спільно з освоєнням їхньої виробничої лінії, що дозволить Аргентині стати регіональним постачальником військової техніки для сусідніх держав, зокрема Уругваю, Перу, Еквадору, Болівії, Венесуели та Куби. В цьому контексті для КНР економічна потужність та потенціал розвитку країн-кандидатів перестають бути єдиними критеріями. Додатково враховуються політична та ідентичнісна спорідненість у контексті конкуренції з США, географічне розташування та стратегічне значення для BRI, а також готовність підтримувати ініціативу.

Китай, також, продовжить посилення ролі юаня в міжнародних торговельних операціях. Серед валют країн, що розвиваються, китайський юань є найактивніше використовуваним - близько 3,6% усіх міжнародних платежів (всі транзакції, здійснені через систему SWIFT, тобто транскордонні платежі SWIFT MT 103, MT 202 та еквівалент ISO) у першій половині 2025 року порівняно з 2,2% чотири роки тому.

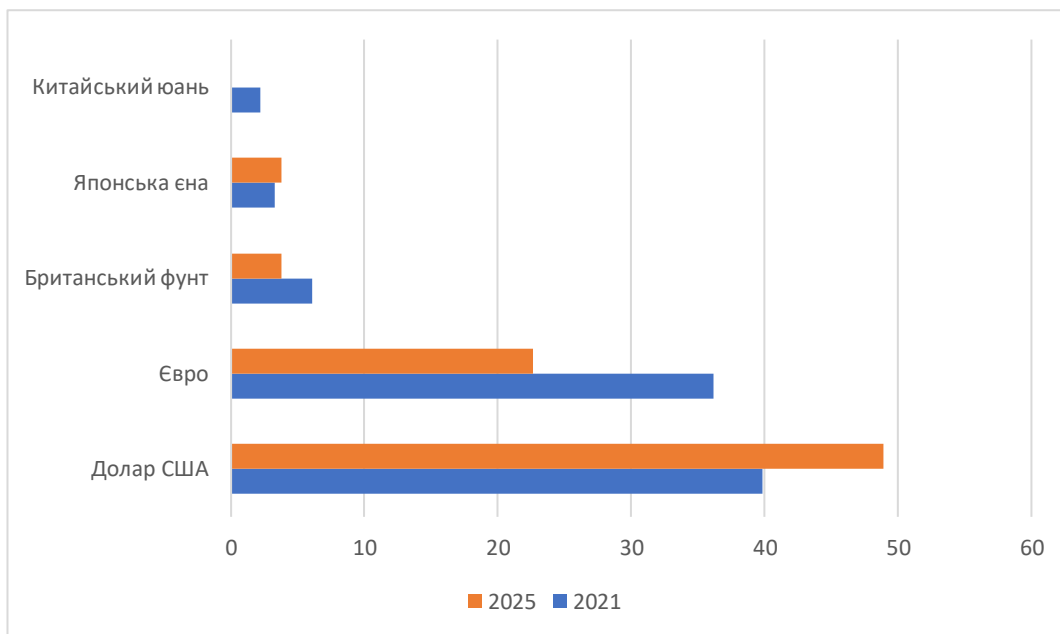

Рисунок 3.7 - 10 найбільших валют за використанням у світових платежах, % від загальної вартості транзакцій (середнє за період)

Джерело: Розроблено автором на основі[50]

Однак відносна частка юаня, як і інших валют країн, що розвиваються, залишається невеликою, незважаючи на тенденцію до зростання, особливо порівняно з провідними валютами. Наприклад, частка долара США становила близько 50%, а частка євро - 22,6%.

Протягом останніх десяти років Китай нарощує свої розрахунки та платежі за міжнародними торговельними операціями у своїй національній валюті. В абсолютному вираженні міжнародні розрахунки за торгівлю товарами у червні 2025 року склали 1,11 трильйона юанів (близько 154,5 мільярда доларів США) порівняно з 483,4 мільярда юанів ($\approx 77,7$ мільярда доларів США) на початку 2015 року .

Ці зусилля були передумовлені загостренням торговельної напруженості між Сполученими Штатами та Китаєм після 2016 року, зокрема обмеженнями на експорт ключових технологій. У 2025 році, на тлі зростання напруженості, Китай знову активізує свої зусилля щодо інтернаціоналізації юаня. Зокрема, у травні 2025 року Народний банк Китаю (РВоС) закликав великі банки збільшити частку юаня в міжнародних торговельних операціях до 40% із нинішніх 25%. Крім того, Китай розширює міжнародне використання своєї платіжної системи UnionPay, мережа угод якої охоплює понад 30 країн. Використання платежів UnionPay через QR-коди

в країнах Південно-Східної Азії сприяє зростанню обсягів транзакцій серед туристів і малого бізнесу, зменшуючи залежність від долара. [62]

Зміцненню позицій юаня також сприяє політика Китаю щодо розвитку фінансового сектора та розширення міжнародної ролі національної валюти. Зокрема, уряд Китаю здійснив низку кроків для просування юаня в двосторонніх торговельних відносинах. У вересні 2021 року було запущено механізм співпраці Local Currency Settlement (LCS) між Китаєм та Індонезією. У березні 2023 року Китай і Бразилія досягли домовленості про проведення торговельних операцій між двома країнами у національних валютах. Починаючи з 2022 року, Китай розширює міжнародне кредитування в юанях: якщо у 2021 році лише близько 17% китайських транскордонних кредитів були номіновані в юанях, то на початку 2024 року ця частка досягла 32%. Активно відкриваються нові розрахункові банки - зокрема, у Лаосі, Казахстані, Пакистані та Бразилії, - а також зростають як обсяги, так і кількість торговельних угод на товарних ринках, номінованих у юанях

Оскільки, Західна демократія сприймається як для Китаю як ворог, який протидіє його планам. Китай продовжуватиме посилювати свою антиамериканську пропаганду в країнах Глобального Півдня.

Саміт демократії під керівництвом президента США Джо Байдена у грудні 2021 року та включення Тайваню як учасника викликали різку реакцію Пекіна. Китай організував контрсаміт з питань демократії та розгорнув кампанію, спрямовану на переконання світової спільноти, що модель управління Китаю є більш досконалою формою демократії. Намір Китаю переосмислити поняття демократії не є новим явищем, проте ці зусилля посилювалися у 2021 році, частково через ослаблення демократичних держав. Китай скористався цими обставинами та досяг певного успіху у переконанні світової спільноти у перевагах власної моделі.

Китай активно просуває свою риторику проти США та західних військово-політичних альянсів у країнах Африки, Латинської Америки, Азії та інших регіонах, намагаючись послабити довіру до НАТО і союзів на кшталт AUKUS (Австралія–Велика Британія–США). Така стратегія допомагає Пекіну розділяти трансатлантичні союзи та збільшувати свій вплив у глобальній політиці. Китай

послаблює структури, що підтримують світовий порядок під керівництвом США, водночас зміцнюючи альтернативні китайські структури.

Дипломатична активність Китаю спрямована на підкреслення негативних аспектів американської та західної політики та одночасне позиціонування КНР як надійного партнера для держав, які шукають альтернативу трансатлантичним альянсам. Через це Китай прагне розділяти союзи, використовуючи скептичне ставлення окремих країн до НАТО або AUKUS. Водночас Пекін розвиває власні міжнародні ініціативи та структури, які можуть слугувати противагою західному світовому порядку. До таких ініціатив належать Шанхайська організація співробітництва, програма «Один пояс - один шлях» та інші багатосторонні платформи, що зміцнюють економічний і політичний вплив Китаю на глобальному рівні. [63]

У результаті стратегія Китаю спрямована на поступове послаблення структур, що підтримують світовий порядок під керівництвом США, та одночасне зміцнення його власного впливу у міжнародних відносинах. Такий підхід дозволяє Китаю ефективно формувати альтернативні центри сили, створюючи умови для переорієнтації глобальної політики в бік багатополарності.

3.4. Практичні рекомендації та можливості для України в умовах зовнішньоекономічної експансії КНР

Розвиток двосторонніх відносин між Україною та Китаєм, а також існуючі перспективи й напрями співпраці, значною мірою визначаються політичним чинником - протистоянням російській збройній агресії. Посилення політичного діалогу та активізація взаємодії у сфері відновлення України можуть принести позитивний результат лише у разі, якщо Китай висловить чітку позицію щодо війни в Україні та однозначно засудить військові дії Росії. Станом на 2025 така позиція КНР відсутня.

Без сумніву, економічна взаємодія між Україною та Китаєм, її інтенсивність та напрямки, має значний вплив як на міжнародному рівні, так і всередині країни,

зокрема для стабілізації національної економіки у післявоєнний період. Стратегічні інтереси України у двосторонній співпраці, зокрема з Китаєм, обумовлені перш за все необхідністю відновлення внутрішньої економіки та інфраструктури, які зазнали серйозних збитків унаслідок російської агресії.

Таблиця 3.1 - Потреби у фінансуванні пріоритетів у 2022 становлять ~60-65 млрд \$.

№	Нац. програми	Нагальні проєкти	Фінансування, млрд дол.
1	Оборона та безпека	• Забезпечення першочергових викликів в обороні держави	15–20 ⁴
2	Інтеграція в ЄС	• Продовження системної роботи по синхронізації українського законодавства із Копенгагенськими критеріями	<0.1
3	Довкілля та сталий розвиток	• Запуск масштабного розмінування (до 5% території України 2022) • Забезпечення утилізації військових відходів	1–2
4	Енергетика	• Електрогенерація: підготовка блоків для макс. доступності в зимовий період, включно з законсервованими газовими блоками • Перехід на біомасу для централізованого теплопостачання, де це можливо • Запуск програми підвищення енергоефективності (див. Програму №10) • Активізація роботи з розширення сполучень електрика, нафтопродукти • Накопичення газових резервів (робочий капітал)	5–10
5	Бізнес середовище	• Запуск урядової ініціативи з дерегуляції	<0.1
6	Доступ до фінансування	• Забезпечення критичного фінансування в воєнний час для МСП, постраждалих від війни • Відновлення активів «страхування воєнних ризиків» для цільових інвестицій (інфраструктура, будівництво, переробка с/г продукції)	3–10 ¹
7	Макрофінансова стабільність	• Забезпечення арештів (ліквідності) державного бюджету	30–35 ⁴

Продовження таблиці 3.1

8	Сектори з доданою вартістю	- Сільське господарство: фінансування ліквідності, інвестицій у зберігання, заміщення знищеного обладнання та підтримка збільшення переробки - Виробництво: інвестиції в ланцюги постачання ключових матеріалів для реконструкції та підвищення енергоефективності - ІТ: стимулювання розвитку інновативних сфер (дерево, текстиль, ІТ³)	1–2
9	Логістика та сполучення	- Усунення вузьких місць у залізничному, автомобільному та дунайському шляхах експорту через ЄС, забезпечення 2-кратних обсягів експорту порівняно з довоєнним - Підвищення надійності евакуаційного коридору з Херсона через Польщу	2–3
10	Модернізація регіонів та житлового будівництва	Масштабне впровадження енергоефективних будинків («ЕЕ»⁵) та підготовка житла до зими (зокрема для ВПО) → понад 200 000 будинків до кінця 2022 року	2–3
11	Модернізація соціальної інфраструктури	Розпочати відбудову зруйнованих соціальних об'єктів (освіта, охорона здоров'я, культура, спорт)	1–2
12	Освіта	Впровадити мобільні освітні та наукові заклади і програми для компенсації освітніх втрат	0.1
13	Охорона здоров'я	- Запуск програми психологічної реабілітації та лікування українців, зокрема за допомогою телемедицини - Підготовка до воєнного та цивільного медичного реагування під час війни: розширення медичних даних, створення спеціалізованих центрів, реєстр ліків та покращення ІТ-інфраструктури	1
14	Культура та спорт	Розвиток національно-культурних програм підтримки української молоді	0.2
15	Забезпечення цифрової інфраструктури	Розпочати трансформацію розгалуженої системи комунікацій та телекомунікацій	1–2

Джерело: Розроблено автором на основі [64]

Як видно з обсягів та характеру необхідного фінансування у післявоєнний період, пріоритетом стає якнайшвидше відновлення зруйнованої житлової та соціальної інфраструктури, модернізація пошкоджених об'єктів; посилення та інтеграція європейського стратегічного курсу держави; забезпечення енергетичної

незалежності та впровадження засад «зеленої економіки»; досягнення стабільності макроекономічних та фінансових показників тощо.

Китай, який постійно знаходиться в пошуках нових ринків та територій в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» став би для України чудовою можливістю швидкими темпами залучити інвестиції для реалізації всіх вищезазначених програм.

Одним із ключових напрямів зміцнення стратегічного партнерства між Україною та Китайською Народною Республікою може стати активніше залучення України до реалізації глобальної ініціативи КНР «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI). Ця ініціатива, започаткована у 2013 році, спрямована на створення мережі транспортних, інвестиційних і торговельних коридорів, які б з'єднали країни Азії, Африки та Європи в єдиний економічний простір. У цьому контексті Україна володіє унікальним геостратегічним положенням, розташовуючись на перетині ключових сухопутних і морських шляхів між Європою та Азією, що робить її природним мостом між глобальним Сходом і Заходом.

Інтеграція України до «Один пояс, один шлях» може створити нові можливості для розвитку транспортно-логістичної інфраструктури, зокрема модернізації залізничних коридорів, морських портів та автомобільних шляхів. Україна могла б стати важливою ланкою Транскавказького та Чорноморського напрямів ініціативи, забезпечуючи транзит китайських товарів до країн Центральної та Західної Європи. Це не лише сприятиме зростанню ролі України у міжнародній торгівлі, а й допоможе залучити інвестиції в модернізацію транспортної мережі, портової інфраструктури та промислових зон.

Включення України в ініціативу BRI також відкриває перспективи для розвитку промислових і виробничих кластерів, орієнтованих на спільне виробництво та експорт продукції до ринків ЄС і Китаю. Спільне створення індустріальних парків і технопарків, зокрема на базі вільних економічних зон, дозволить поєднати китайські фінансові ресурси та технології з українським науково-технічним потенціалом і трудовими ресурсами.

З економічного погляду, участь у «Один пояс, один шлях» може сприяти диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків України, зменшенню залежності від окремих ринків і підвищенню її ролі як регіонального логістичного хабу. Завдяки своїй території Україна може стати частиною альтернативного маршруту постачання товарів між Китаєм і Європейським Союзом, який оминає геополітично нестабільні регіони. Це, у свою чергу, підвищить стратегічну цінність України для європейських і азійських партнерів, а також зміцнить її позиції у міжнародних економічних переговорах.

Водночас для ефективного використання потенціалу участі у BRI Україна має забезпечити максимальну прозорість інвестиційних процесів, удосконалити законодавчу базу щодо концесій, державно-приватного партнерства, митного регулювання та логістичних послуг.

У перспективі Україна може стати ключовою ланкою у формуванні нового «Евразійського мосту», що поєднуватиме китайський Схід із європейським Заходом. Така роль не лише посилить економічну незалежність нашої держави, але й сприятиме її інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості, забезпечуючи доступ до сучасних технологій, капіталу та міжнародних ринків.

Наприклад, початок процесу залучення України розпочався на початку 2018 року, коли було завершено роботи з днопоглиблення в морському порту «Південний» в Одеській області, загальна вартість яких становила близько 40 млн доларів США. Крім того, у вересні 2019 року була презентована концепція мультимодального проєкту високошвидкісних транспортних магістралей, що мали б поєднати Китай, Україну та країни Європейського Союзу. Проте, концепція залізничного проєкту є на рівні концепції, а не реалізованим інфраструктурним проєктом.[65]

Щодо інфраструктури, як свідчать національні програми відновлення, найбільші фінансові ресурси (понад 275 млрд дол. США) будуть спрямовані на відбудову та модернізацію зруйнованих об'єктів: житлових будинків, соціальних та освітніх закладів, медичних установ, а також виробничої та логістичної інфраструктури. Також, важливим є відновлення важкої промисловості України, що

однозначно, може зацікавити Китай. Наприклад відбудова та відновлення Кременчуцьке НПЗ Мотор Січ, Азовсталь та інші.

У цьому зв'язку варто згадати міжурядову угоду, підписану 30 червня 2021 року, - «Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Китайської Народної Республіки про поглиблення співпраці у сфері будівництва інфраструктури». Вона передбачає надання Україною кредитів на пільгових умовах від КНР для реалізації інфраструктурних проєктів. Згідно з домовленостями, пріоритетними залишаються проєкти у таких сферах: залізничне сполучення, аеропорти, морські порти, телекомунікації та муніципальне інженерне будівництво. Проте, для створення сприятливого інвестиційного середовища ключовим фактором є формування ефективної фіскальної системи. Протягом останніх кількох років Україна проводить реформування податкової системи, спрямоване на зменшення податкового навантаження на умови конкуренції та підвищення ефективності використання економічних ресурсів. По-перше, для забезпечення конкурентоспроможності українського інвестиційного середовища та залучення іноземних інвестицій із Китаю необхідно продовжувати економічні, регуляторні та фіскальні реформи, які сприятимуть полегшенню ведення бізнесу та впровадженню нових форм співпраці між Україною та КНР, таких як, зокрема:

По-перше, необхідно розробити систему цільових податкових пільг для залучення китайських інвестицій у стратегічні сектори української економіки (інфраструктура, енергетика, логістика, високі технології);. Це сприятиме активізації інвестиційної діяльності, уникненню подвійного оподаткування та запобіганню ухиленню від сплати податків.

По-друге, доцільним є дослідження можливостей створення Зони вільної торгівлі між Україною та КНР у контексті дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Такий крок дозволив би розширити торговельні можливості обох країн і підвищити привабливість України як транзитного та виробничого центру.

По-третє, запровадити ефективні механізми захисту інвестицій, у тому числі через двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування та запобігання недобросовісним практикам. Наприклад, провести аудит чинних угод між Україною та Китаєм щодо захисту інвестицій та уникнення подвійного оподаткування та оновити угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій

По-четверте, спростити процедури митного оформлення товарів і послуг. Наприклад, у випадку прокладання маршруту через «Китай – ЄС» через українську територію присутнє знижене оподаткування товарів.

По-п'яте, слід активніше залучати китайські компанії та міжнародні фінансові установи - зокрема, Азійський банк інфраструктурних інвестицій і Фонд «Silk Road Company» - до реалізації спільних проектів на основі державно-приватного партнерства. Наприклад, як вже зазначалось, Китай проявляє особливу зацікавленість в портах Одеси. Китай імпортує багато сировини, агропродукції, а також експортує товари. Портова інфраструктура ближче до європейського ринку може допомогти китайським компаніям скоротити логістичні витрати. Інвестиції в портову інфраструктуру, також, можуть принести стабільний дохід (термінали, перевалка вантажів, логістичні послуги) якщо проект буде успішним. Китайські компанії могли б отримувати частину цих доходів або вигоди від нижчих тарифів/пріоритету для своїх вантажів.

Також, варто використати інтерес КНР до енергетики та інфраструктури для залучення китайських технологій у відновлювану енергетику (ВЕ) в Україні (сонячні, вітрові, біоенергетика). Це стає особливо актуально на фоні дефіциту електроенергії в Україні та можливості відновлення пошкоджених від війни електростанцій. Наприклад, запропонувати китайським інвесторам проекти модернізації енергетичних систем (наприклад, модернізація ТЕС/ГЕС, побудова систем накопичення енергії, «), але з гарантіями, що контролю за критичною інфраструктурою з боку України збережено.

У рамках підготовки угод з Китаєм передбачити вимоги до належної оцінки екологічного впливу, можливості повернення коштів чи компенсації за невиконання стандартів, щоб уникнути репутаційних чи екологічних ризиків.

Також, на цьому фоні можливим є заснування "центру захисту іноземних інвестицій" при Мінекономіки або Кабміні, який би виконував функцію наглядача за цим процесом та займався такими питаннями як: розгляд скарг інвесторів, швидке реагування на випадки адміністративного тиску, координація із судовими та контролюючими органами. Можливим є навіть створення китайського підрозділу в такій структурі. діяльність якого була б спрямована на системне дослідження внутрішньої та зовнішньої політики КНР, особливостей її правової системи, економічної моделі розвитку та специфіки українсько-китайських відносин, що є надзвичайно важливим в умовах активізації зовнішньоекономічної експансії Китаю. Такий центр міг би стати платформою для об'єднання фахівців з різних галузей - економіки, міжнародного права, політології, культурології та журналістики - з метою надання експертного супроводу українсько-китайських проєктів як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях.

Ефективна взаємодія українських експертів із китайськими партнерами сприяла б підвищенню якості аналітичної оцінки, своєчасному виявленню ризиків і запобіганню формуванню спотворених або упереджених уявлень про Китай. Водночас важливим напрямом має стати налагодження якісної медійної комунікації між державами. Через обмежену присутність українських журналістів у Китаї та відсутність акредитованих представництв засобів масової інформації, китайська аудиторія часто отримує інформацію про події в Україні через посередників, що знижує рівень об'єктивності та довіри.

Відновлення українських медіапредставництв у КНР та розвиток спільних інформаційних платформ дозволили б покращити взаєморозуміння між суспільствами, формувати позитивний імідж України в азійському інформаційному просторі та зміцнювати двосторонню комунікацію в межах економічного та культурного співробітництва.

Отже, співпраця Китаю та України в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» надала б потужний імпульс розвитку їхніх політичних відносин та економічного співробітництва. Для України ініціатива «Один пояс, один шлях» сприяла розвитку внутрішньої економіки та створенню робочих місць, а також

відкрила рідкісну історичну можливість для розвитку відносин між Китаєм та Україною.

ВИСНОВКИ

У розділі 1.1 було з'ясовано, що поняття «зовнішньоекономічна експансія» виникло в межах теорій імперіалізму, де трактувалося як розширення економічної присутності держави за кордон. Сьогодні цей термін охоплює комплекс заходів, спрямованих на посилення позицій країни у світовій економіці.

Було проаналізовано, що сутність зовнішньоекономічної експансії полягає у формуванні стійких економічних, інституційних і політичних зв'язків, які забезпечують державі доступ до ринків, ресурсів і технологій. Вона реалізується через інвестиції, інфраструктурні проекти, експорт стандартів, участь у міжнародних інституціях та використання дипломатичних інструментів.

Було досліджено, що така стратегія дозволяє державі зміцнювати конкурентні переваги та закріплювати власні інтереси у глобальній системі, перетворюючи економічну присутність на інструмент довгострокового впливу.

У розділі 1.2 було проаналізовано, що ключовими механізмами експансії є інвестиційні, інституційні, кредитні, ринкові та торговельні інструменти. Встановлено, що інвестиційна експансія забезпечує державам можливість контролю над стратегічними секторами та формує довгострокові економічні залежності. Інституційна експансія проявляється у створенні глобальних правил і норм, які визначають поведінку інших країн у міжнародній системі та зміцнюють позиції держави-лідера. Кредитна експансія слугує засобом формування фінансової залежності й впливу через боргові механізми. Ринкова експансія спрямована на завоювання нових ринків, зміцнення позицій корпорацій і створення економічної присутності за кордоном. Торгова експансія дозволяє країні розширювати доступ до сировини, збільшувати обсяги експорту та посилювати залежність партнерів від власних товарів і послуг.

Було встановлено, що всі ці механізми діють у взаємозв'язку та підсилюють один одного, формуючи цілісну систему реалізації зовнішньоекономічної стратегії. Їхнє поєднання дає змогу державам не лише забезпечувати доступ до ресурсів, ринків і технологій, але й створювати стабільні моделі економічної та інституційної залежності, що зміцнює їхній геоекономічний вплив.

У розділі 1.3 було досліджено особливості формування зовнішньоекономічних стратегій держав в умовах глобалізації. Було з'ясовано, що глобалізація посилює взаємозалежність національних економік, інтенсифікує міжнародні економічні зв'язки та підвищує конкуренцію на світових ринках, а ефективна зовнішньоекономічна стратегія держави виступає ключовим інструментом її інтеграції у світове господарство. У зв'язку з цим, було проаналізовано цикл формування ефективної стратегії, який включає чотири взаємопов'язані етапи: комплексне виявлення поточного стану економіки, прогнозування потенційних викликів і загроз (як-от глобальні кризи чи протекціонізм), визначення стратегії у кількісних і якісних показниках та, нарешті, визначення мети й практична реалізація стратегії з постійним моніторингом і коригуванням рішень.

Було досліджено ключові типи зовнішньоекономічних стратегій провідних держав: територіальну експансію, політичний експансіонізм та економічну експансію. Було встановлено, що територіальна експансія реалізується через контроль стратегічних регіонів та ресурсів без прямого анексування, політичний експансіонізм забезпечує вплив на політичні процеси інших держав і формування лояльних урядів, а економічна експансія охоплює кредитно-фінансові, валютні, товарні, технологічні та комунікаційні механізми для зміцнення економічного домінування та формування залежності партнерів.

У висновку, можна сказати, що сучасні зовнішньоекономічні стратегії спрямовані на зміцнення позицій держави на міжнародній арені, підвищують конкурентоспроможність національних виробників та формують сприятливий імідж у світовій економічній системі.

У розділі 2.1 було з'ясовано, що еволюція зовнішньоекономічних стратегій КНР являє собою стратегічно керований процес переходу від крайньої ізоляції (середина 1950-х – початок 1970-х років, спричиненої протистоянням із СРСР та ембарго США) до активної інтеграції у світову систему. Ключовим переломним моментом стала «дипломатія пінг-понгу» та візит президента Ніксона у 1972 році, що відкрило Китаю шлях до модернізації.

Було досліджено, що наприкінці 1970-х років Китай офіційно розпочав політику «реформ і відкритості», що супроводжувалася запровадженням ‘Схеми 43’ (кредити на \$4,3 млрд) для закупівлі сучасного західного обладнання. Ця політика створила основу для зростання прибережної промисловості та орієнтації на експорт, що дозволило Китаю накопичити величезні валютні резерви, стати світовою «фабрикою» та другою за величиною економікою у світі.

Проаналізовано динаміку економічного зростання КНР, які демонструють вражаючі темпи. Було встановлено, що середній темп зростання реального ВВП Китаю (близько 9,2% на рік з 1980 по 2021 рр. та 5,85% з 2014 по 2024 рр.) значно перевищував показники США (2,49%) та більшості країн світу. Це забезпечило Китаю статус країни з вищим середнім доходом та одного з найбільших експортерів і імпортерів капіталу.

Було доведено, що сучасна зовнішньополітична стратегія КНР, відома як «мирний розвиток» (мирне піднесення), спрямована на активну й конструктивну участь у світових процесах та прагнення здобути вплив, що відповідає його економічним можливостям, уникаючи при цьому відкритого домінування. Головним інструментом реалізації цих амбіцій є глобальна ініціатива «Один пояс, один шлях» (BRI).

Було доведено, що у межах BRI Китай фінансує стратегічні інфраструктурні інвестиції (порти, залізничні колії, енергетичні та цифрові мережі) у понад 150 країнах. Було відзначено рекордні масштаби активності у першій половині 2025 року, коли загальний обсяг залучень (контракти та інвестиції) склав \$124 млрд, що майже вдвічі перевищило показники попереднього року. Це підтверджує стратегію КНР, спрямовану на посилення контролю над логістичними шляхами та формування статусу ключового центру в глобальній економічній архітектурі.

У розділі 2.2 було з’ясовано, що експансія КНР реалізується через п’ять ключових інструментів: торгівля, прямі інвестиції (ПЗІ), ініціатива «Пояс і шлях» (BRI), багатосторонні фінансові інституції та інтернаціоналізація юаня.

Було встановлено, що Китай є рушієм світової торгівлі та головним торговельним партнером для більшості країн, а також перетворився на одного з

найбільших світових інвесторів (ПЗІ), спрямовуючи капітал у енергетику, інфраструктуру та видобуток ресурсів. BRI є основним геоекономічним інструментом, який об'єднав 146 країн і залучив понад \$1,3 трлн інвестицій, з фокусом на енергетиці та технологіях. КНР, також, використовує АБІ та НБР як інструменти впливу через домінування капіталу. Паралельно, інтернаціоналізація юаня (через CIPS та кредити BRI) є стратегічною відповіддю на ризики санкцій, спрямованою на зменшення залежності від долара та зростання частки юаня у світовій торгівлі.

У розділі 2.3 було досліджено інтенсивне зростання експорту Китаю, що підтверджує ефективність стратегії зовнішньоекономічної експансії та розширення географії торговельних партнерів на країни Глобального Півдня. Було проаналізовано прямі іноземні інвестиції КНР, які зміцнюють економічний і політичний вплив, забезпечують доступ до ресурсів і стратегічної інфраструктури. КНР є третім у світі за обсягом накопичених ПЗІ (\$3,14 трлн на кінець 2024 р.).

Інвестиції КНР формують суттєву економічну залежність приймаючих країн, що перетворюється на зростаючий політичний вплив КНР на міжнародних форумах.

Було оцінено реалізацію ініціативи «Пояс і шлях», яка активно сприяє розвитку транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури у партнерських країнах і формує мережу міжнародних зв'язків. Було встановлено, що КНР ефективно використовує АБІ та НБР як альтернативні механізми фінансування, які надають позики швидше, ніж західні інституції, часто під стратегічні інфраструктурні проєкти, що зміцнюють торговельні зв'язки з КНР. Було досліджено, що ефективність інтернаціоналізації юаня є помірною. Китай створив необхідну інфраструктуру (систему CIPS, 31 офшорний кліринговий банк), що призвело до зростання частки юаня в зовнішньоторговельних розрахунках КНР.

У розділі 3.1 були досліджені наслідки зовнішньоекономічної експансії Китаю. Було доведено, що зовнішньоекономічна експансія КНР спричинила деіндустріалізацію національних економік США, ЄС та інших країн, спричинену

перенесенням виробництва транснаціональними корпораціями та зростанням китайського експорту («China Shock»).

Завдяки здобуттю стратегічної переваги у високотехнологічних секторах, таких як електроніка, акумулятори, електромобілі, сонячні модулі та рідкісноземельні матеріали, КНР створює технологічну і економічну залежність інших країн від КНР. Це як надало йому геополітичні важелі впливу та можливість формувати глобальні стандарти і контролювати ланцюги постачання.

Було визначено й інші наслідки: зниження цін, стимулювання споживання, переорієнтуція міжнародних виробничих та технологічних потоків у бік Азії.

У розділі 3.2 було досліджено двосторонні торговельно-економічні відносини Китаю та США, які протягом останніх двох десятиліть характеризуються високою взаємозалежністю та стрімким зростанням обсягів торгівлі товарами та послугами. Було з'ясовано, що під час адміністрації Дональда Трампа відносини перейшли до конфронтаційної «Стратегії стримування Китаю». Ключовими елементами цієї стратегії стали: торговельна війна із запровадженням високих тарифів, спрямована на скорочення торговельного дефіциту; технологічне «розмежування», метою якого було обмеження доступу КНР до критично важливих технологій та посилення військової присутності у Індो-Тихоокеанському регіоні. Було встановлено, що, попри ініційовані заходи, ці дії не дали очікуваних результатів у скороченні дефіциту. Було зроблено висновок, що це суперництво виходить за рамки двосторонніх відносин і є визначальним чинником формування світового порядку XXI століття.

У розділі 3.3 було проаналізовано роль міжнародних ініціатив КНР, таких як «Один пояс - один шлях», АБП, BRICS та RCER, у консолідації держав Глобального Півдня та розширенні впливу у Латинській Америці, Африці, Південно-Східній Азії та Тихоокеанському регіоні. Було визначено, що Китай використовує економічну та технологічну залежність партнерів для формування геополітичної ваги та просування національної моделі управління, одночасно посилюючи роль юаня у міжнародних торговельних розрахунках.

Було зроблено висновок, що загальна стратегія КНР спрямована на поступове послаблення структур світового порядку під керівництвом США та одночасне зміцнення власних альтернативних структур, включаючи просування китайської моделі управління.

У розділі 3.4 було встановлено, що стратегічне партнерство України та Китаю у контексті зовнішньоекономічної експансії КНР відкриває значні можливості для післявоєнного відновлення економіки, інфраструктури та енергетичної незалежності України. Зроблено висновок, що ключові напрями практичних дій: забезпечення прозорості інвестиційних процесів, удосконалення законодавства щодо концесій, державно-приватного партнерства та митного регулювання; створення ефективних механізмів захисту інвестицій; залучення китайських компаній і міжнародних фінансових установ до реалізації проектів, а участь України у глобальній ініціативі «Один пояс, один шлях» може стати ключовим напрямом партнерства, сприяючи розвитку транспортно-логістичної інфраструктури, модернізації портів, залізничних та автомобільних магістралей, а також створенню промислових і технологічних кластерів для виробництва та експорту продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Возний М. І. Характерні риси та види експансії .URL:
https://www.rusnauka.com/30_NNM_2012/Economics/2_118423.doc.htm (дата звернення: 22.09.2025).
2. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с.
3. Імануїл Валерстайн. Світосистемний аналіз. 2001. 49 с. URL: <http://kyiv-heritage-guide.com/sites/default/files/.pdf> (дата звернення: 24.09.2025).
4. Review of Arrighi. The Long 20th Century. URL:
<https://theanarchistlibrary.org/library/review-of-arrighi-the-long-20th-century> (дата звернення: 25.09.2025).
5. Українець Л.А. Дисертація – економічна експансія Китайської Народної Республіки в країни, що розвиваються. 2019. 74-120 с. URL:
<file:///C:/Users/User/Downloads/7574-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-15212-2-10-20191223.pdf> (дата звернення: 26.09.2025).
6. Wikipedia. China-Pakistan Economic Corridor. URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93Pakistan_Economic_Corridor (дата звернення: 27.09.2025).
7. Ukraine Facility. Economic Support Program. URL:
<https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/> (дата звернення: 28.09.2025).
8. Council on Foreign Relations. China's Massive Belt and Road Initiative. URL:
<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative> (дата звернення: 29.09.2025).
9. Н.А.Мельник. Вплив процесу глобалізації. 2008. URL:

<https://dspace.onu.edu.ua/bitstreams/9377d48d-4871-4a9a-9d90-d86876bdcaa5/download> (дата звернення: 30.09.2025).

10. Яценко О. М. Методологічні засади глобалізації, її фактори і детермінанти. Економіка АПК. 2011. 144 - 152 с.

11. Литвиненко А.О. Роль глобалізації у розробці стратегій. 2019. 2 с.URL:
<https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/35809/1/3.%20The%20Role%20of%20Globalization%20in%20Developing%20Strategies%20for%20Companies%20to%20Enter%20International%20Markets.pdf> (дата звернення: 01.10.2025).

12. Білязе О.С. Ефективність економічної стратегії держави в умовах глобалізації. 2022. 3 с. URL:

<https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-3-03-01/2022-3-03-01> (дата звернення: 03.10.2025).

13. Fiveable. Territorial Expansion. URL:

<https://fiveable.me/key-terms/ap-world/territorial-expansion> (дата звернення: 05.10.2025).

14. Маліка Антон. Сучасні тенденції зовнішньої політики провідних держав. 2025.URL:

<https://sas.ztu.edu.ua/article/view/331598/327187> (дата звернення: 12.10.2025).

15. Hannah Arendt. Expansion and the Philosophy of Power. URL:

<https://thesewanereview.com/articles/expansion-and-the-philosophy-of-power> (дата звернення: 07.10.2025).

16. Альбіна Комліченко. Зовнішньополітична стратегія КНР. 2018. 49 с. URL:

<https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1046> (дата звернення: 10.10.2025).

17. Mateusz Brodowicz. The Evolution of China's Foreign Policy: Strategies, Challenges, and Global Implications. URL:

<https://aithor.com/essay-examples/the-evolution-of-chinas-foreign-policy-strategies-challenges-and-global-implications> (дата звернення: 15.10.2025).

18. Дроботюк Ольга .Еволюція моделі економічного розвитку КНР. URL: <https://sg-sofia.com.ua/evoluziya-modeli-ekonomichnogo-rozvitku-knr>(дата звернення: 15.10.2025).

19. Economics insider.U.S. vs. China: Economic Growth Comparison from 2014 to 2025.URL: <https://economicsinsider.com/comparing-us-china-gdp-growth/>(дата звернення: 18.10.2025).

20. Alistair Dieppe, Robert Gilhooly, Jenny Han, Iikka Korhonen, David Lodge .The transition of China to sustainable growth -implications for the global economy and the euro area.2018.30 с. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op206.cs.pdf>(дата звернення: 20.10.2025).

21. Ceic.China Foreign Exchange Reserves.URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/foreign-exchange-reserves>(дата звернення: 22.10.2025).

22. В.О. Кіктенко. Китай у сучасному світі: мирне піднесення, відродження нації та "м'яка сила".URL: <https://sg-sofia.com.ua/kitai-u-suchasnomu-sviti-mirne-pidnesenia>(дата звернення: 25.10.2025).

23. Modern diplomacy. Unraveling China's Doctrine of Peaceful Rise, its Changing Global Strategy, and Foreign Responses.URL: <https://moderndiplomacy.eu/2024/11/16/unraveling-chinas-doctrine-of-peaceful-rise-its-changing-global-strategy-and-foreign-responses/>(дата звернення: 28.10.2025).

24. Council on Foreign Relations. China's Massive Belt and Road Initiative.URL:

<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>(дата звернення: 31.10.2025).

25. Council on Foreign Relations. China's Belt and Road Initiative turns 10. URL: <https://www.weforum.org/stories/2023/11/china-belt-road-initiative-trade-bri-silk-road/>(дата звернення: 02.11.2025).

26. U.S. Global Investors .Is China's Belt and Road Initiative a Trojan Horse? URL: <https://www.usfunds.com/resource/is-chinas-belt-and-road-initiative-a-trojan-horse/>(дата звернення: 05.11.2025).

27. Council on Foreign Relations .China's Stunning 2024 Export Growth. URL: <https://www.cfr.org/blog/chinas-stunning-2024-export-growth>(дата звернення: 08.11.2025).

28. General Administration of Customs of the People's Republic of China. China's Total Export and Import Values by Country/Region. 2025.URL: <http://english.customs.gov.cn/Statics/7ec9972b-c95f-49c2-a5ba-2d49e3e3d4dd.html>(дата звернення: 10.11.2025).

29. Ken Davies .China Investment Policy. 2013. 57 с.URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2013/05/china-investment-policy_g17a22de/5k46911hmvbt-en.pdf(дата звернення: 11.11.2025).

30. Michael Dunford. China's evolving international economic engagement. 2023.URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23792949.2023.2225092#abstract>(дата звернення: 11.11.2025).

31. Green Finance & Development Center. Countries of the Belt and Road Initiative (BRI).URL: <https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/> (дата звернення: 12.11.2025).

32. Eurostat. Statistics on foreign direct investment.URL:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=World_direct_investment_patterns(дата звернення: 12.11.2025).

33. Green Finance & Development Center. China Belt and Road Initiative (BRI) investment report 2025 H1. URL:
<https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2025-h1/>(дата звернення: 12.11.2025).

34. Green Finance & Development Center. China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2024.URL:
<https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2024/>(дата звернення: 12.11.2025).

35. Scott Morris, Rowan Rockafellow, and Sarah Rose. Mapping China's Participation in Multilateral Development Institutions and Funds.2021. 3 с. URL:
<https://www.cgdev.org/sites/default/files/mapping-chinas-participation-multilateral-development-institutions-and-funds-brief.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).

36. Bert Hofman. China's Changing Role in Multilateral Development Banks.2024. 85-97 с. URL:
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-97-2558-8_9(дата звернення: 13.11.2025).

37. Eugenia C. Held. How China navigates global economic institutions.URL:
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09692290.2025.2495694#abstract>(дата звернення: 13.11.2025).

38. Dr. Sari Arho Havren. China's Strategy For Europe in 2035 Features China's Strategy For Europe in 2035. URL:
<https://perconcordiam.com/chinas-strategy-for-europe-in-2035/> (дата звернення: 14.11.2025).

39. Ding Feng, Wang Shiyu, Wang Xiaoqing. How the Yuan is Taking Over the Dollar's Role in Global Trade. URL:

<https://www.globalneighbours.org/cover-story-how-the-yuan-is-taking-over-the-dollars-role-in-global-trade/>(дата звернення: 14.11.2025).

40. Malhar Nabar and Camilo E. Tovar. Renminbi Internationalization. 2016. 258 с. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/9781513539942-ch09%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/9781513539942-ch09%20(2).pdf)(дата звернення: 14.11.2025).

41. Government of Canada. Beijing creates its own global financial architecture as a tool for strategic rivalry. URL:

<https://www.canada.ca/en/security-intelligence-service/corporate/publications/china-and-the-age-of-strategic-rivalry/beijing-creates-its-own-global-financial-architecture-as-a-tool-for-strategic-rivalry.html>(дата звернення: 14.11.2025).

42. Engine of Global Trade: The Rise and Global Impact of China's Exports. URL:

<https://andamanpartners.com/2025/09/engine-of-global-trade-the-rise-and-global-impact-of-chinas-exports/> (дата звернення: 15.11.2025).

43. China Briefing. China's Import-Export Trends 2024-25. URL:

<https://www.china-briefing.com/news/china-import-export-trends-2024-25-the-first-10-months/>(дата звернення: 15.11.2025).

44. European Central Bank. China's growing trade surplus. URL:

https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2025/html/ecb.ebbox202507_01~83b0e7edd4.en.html(дата звернення: 15.11.2025).

45. Thilo Hanemann, Armand Meyer. The Development of China's Exports. URL:

<https://www.intereconomics.eu/contents/year/2024/number/6/article/the-development-of-china-s-exports-is-there-a-decoupling-from-the-eu-and-the-us.html>(дата звернення: 15.11.2025).

46. Volker Bruhl. China's Global Investment in 2024. URL:

<https://cbm.rhg.com/research-note/chinas-global-investment-2024-battery-bonanza-ends-completed-investment-rebounds>(дата звернення: 16.11.2025).

47. Margit Molnar, Ting Yan, Yusha Li. China's outward direct investment and its impact on the domestic economy. 2021. 16 с. URL:

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/10/china-s-outward-direct-investment-and-its-impact-on-the-domestic-economy_7c7fd173/1b1eaa9d-en.pdf(дата звернення: 16.11.2025).

48. Chris Humphrey and Yunnan Chen. China in the multilateral development banks. 2021. 5 с. URL:

https://cdn-odi-production.s3.amazonaws.com/media/documents/ODI_Report_-_China_MDB_Octoberupdate.pdf(дата звернення: 16.11.2025).

49. Antara Ghosal Singh .BRICS and BRI: China Aims for Strategic Alignment. 2023. URL:

<https://www.orfonline.org/research/brics-and-bri-china-aims-for-strategic-alignment>(дата звернення: 17.11.2025).

50. Bastian von Beschwitz. Internationalization of the Chinese renminbi. URL:

<https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/internationalization-of-the-chinese-renminbi-progress-and-outlook-20240830.html>(дата звернення: 17.11.2025).

51. Diana Balioz Inna Spivak. Local Currencies Are Gaining Popularity in International Payments. URL: <https://voxukraine.org/en/local-currencies-are-gaining-popularity-in-international-payments-what-s-next>(дата звернення: 17.11.2025).

52. Junhua Zhang. Why countries worldwide are cautious of Chinese exports. URL:

<https://www.gisreportsonline.com/r/chinese-exports/> (дата звернення: 25.11.2025).

53. Ning Leng. Global Implications of China's Economic Expansion. URL:

<https://2021-2025.state.gov/briefings-foreign-press-centers/global-implications-of-china-economic-expansion/>(дата звернення: 25.11.2025).

54. Bert Colijn. Rising trade tensions unveil Europe's China shock 2.0. [URL: <https://think.ing.com/articles/europes-china-shock-20/>](дата звернення: 27.11.2025).

55. Andaman Partners. Engine of Global Trade: The Rise and Global Impact of China's Exports. URL:

<https://andamanpartners.com/2025/09/engine-of-global-trade-the-rise-and-global-impact-of-chinas-exports/>(дата звернення: 28.11.2025).

56. Петро Климишин. Основні вектори геостратегії Китайської Народної Республіки на початку XXI ст. 2020. 390 с.URL:

https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/klymyshyn_osnovni.pdf(дата звернення: 02.12.2025).

57. Xinhua . China's Position on Some Issues Concerning China-US Economic and Trade Relations. URL:

http://english.scio.gov.cn/whitepapers/2025-04/09/content_117814362_3.html(дата звернення: 02.12.2025).

58. Іщук М. О., Іваницька О. П. Розвиток американо-китайських відносин за президенства Дж. Буша-молодшого. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2018. 45 с.

59. Брензович К.С. Конкурентна взаємозалежність США та КНР в контексті геоекономічних трансформацій. 2022. 21 с. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8ac5d65d-a274-454b-9bb7-bdff418b4f57/content>(дата звернення: 04.12.2025).

60. Samim Aktar. Trump 2.0 and the China Containment Strategy: Continuity or Change. 2023. URL:

<https://www.globalpanorama.org/en/2025/03/trump-2-0-and-the-china-containment-strategy-continuity-or-change-samim-aktar/>(дата звернення: 07.12.2025).

61. European Parliament. China's Yuan tops dollar in trade but struggles persist. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769504/EPRS_BRI\(2025\)769504_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769504/EPRS_BRI(2025)769504_EN.pdf)(дата звернення: 07.12.2025).

62. European Parliament. China is increasing its share in new markets.URL: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>(дата звернення: 10.12.2025).

63. Dr. Sari Arho Havrén. China's Strategy For Europe in 2035 Features China's Strategy For Europe in 2035. URL: <https://perconcordiam.com/chinas-strategy-for-europe-in-2035/>(дата звернення: 12.12.2025).

64. Національна рада з відновлення. План Відновлення України. 2022 р. URL: https://cdn.prod.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf(дата звернення: 12.12.2025).

65. Xinhua.Chinese firm signs deal to upgrade Ukraine's Black Sea port. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/19/c_136296068.htm?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 12.12.2025).

ДОДАТКИ

StrikePlagiarism.com

Дата звіту12/4/2025

Дата редагування---

Документ прийнятий

Звіт подібності

Метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Глобальні стратегії зовнішньоекономічної експансії КНР

Автор

Науковий керівник / Експерт

Решко О.В.доц. Лихолет С.І.

підрозділ

кафедра міжнародної економіки

Обсяг знайдених подібностей

3.27%

3.27%

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

0.86%

0.86%

КП 2

22510

Кількість слів

1.44%

1.44%

КЦ

174190

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		3
Білі знаки		35
Парафрази (SmartMarks)		44

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7574/7576	72 0.32 %
2	https://knowledge.alibest.ru/international/3c0b65625b3bd69a5d43a88521306d37_0.html	65 0.29 %
3	https://fima.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/01.pdf	28 0.12 %
4	http://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7574/7576	28 0.12 %
5	https://fima.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/01.pdf	20 0.09 %

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ
УКРАЇНИ»**

**КИЇВ
КНЕУ-2025**

Експортний потенціал українських виробників соняшникової олії: стан та перспективи розвитку	
Дегурко А.А.	207
Вплив ТНК ЄС на економічний розвиток України	
Добровольський Л.Є.	210
Венчурний бізнес у країнах Європейського Союзу	
Давиденко Б.Т.	213
Сучасні тенденції трансформації автомобільної індустрії у світовій економіці	
Нарольська О.А.	215
Цифрові валюти центральних банків як новий етап еволюції світової грошової системи	
Лозуновський І.П.	218
Якість життя населення як основа соціальної безпеки країни	
Боханчук С.С.	221
Вплив трансферного ціноутворення на фінансові звіти ТНК	
Гаценко В. В.	223
Еволюція офшорних фінансових центрів у контексті глобальної податкової прозорості	
Дмитрук В.В.	226
Порівняльний аналіз функціонування європейських американських фондових бірж	
Дудко Д.Б.	228
Пріоритети для валютної політики України	
Мазурик Д.О.	231
Інструменти державного регулювання як ключовий елемент механізму попередження криз	
Рошко О.В.	234
Глобальні стратегії зовнішньоекономічної експансії КНР	
Сятиня А.В.	236
Міжнародні інвестиційні фонди та їх діяльність в Україні	
Токарчук В.В.	238
Стейблкоїни як виклик фінансовій стабільності	
Штик Є.А.	240
Внутрішні контролю на підприємствах як інструмент забезпечення достовірності фінансової звітності в контексті євроінтеграційних процесів	
Ярошовець К.С.	242
Перспективи інтеграції блокчейн-технологій у фінансову систему України на шляху до ЄС	
Усатенко О.М.	244
Форсайт розвитку світового ринку ІТ-продуктів	
Федорчук А.О.	246
Виклики розвитку креативного сектору світової економіки в часи нестабільності	
Філатович І.О.	248
Пріоритетні напрями фінансування міжнародними фінансовими організаціями євроінтеграційного зростання України	
Цвинтарна Ю. Є.	251
ЄС у мінімізації наслідків руйнування логістичних маршрутів України	
Чайчевська В.О.	254
Фінансова дипломатія Китаю в Африці: уроки для України	
Шохіна Т.Ю.	257

Рошко О.В.
Науковий керівник - к.е.н, доцент кафедри міжнародної економіки
Лихолет С.І.

ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ КНР

У ХХІ столітті Китайська Народна Республіка перетворилася на один із ключових світових центрів, що активно формує нові правила глобальної економічної взаємодії. Зовнішньоекономічна експансія стала основою її довгострокового зростання та посилення міжнародного впливу.

Вона включає поширення капіталу, інфраструктурних проєктів, технологій, фінансових інструментів і політико-інституційної присутності. Сучасний формат експансії є комплексним і охоплює торгівлю, інвестиції, фінанси, логістику, енергетику та трансфер технологій.

Ключовим елементом стратегії став розвиток міжнародної торгівлі. КНР є головним торговельним партнером понад 130 країн світу, демонструючи високі темпи експортної активності. Відбувається диверсифікація зовнішніх ринків: Китай зменшує залежність від ринків ЄС і США, натомість посилює присутність у країнах Африки, Латинської Америки та Азії, що формує економічні й політичні взаємозалежності з державами Глобального Півдня [1; 2].

Важливим напрямом виступають прямі іноземні інвестиції. Китайські державні та приватні корпорації інвестують у стратегічні галузі – енергетику, видобуток корисних копалин, транспортну інфраструктуру, промисловість і телекомунікації.

Значна увага приділяється проєктам, що забезпечують контроль над логістичними вузлами та транспортними коридорами, необхідними для глобальної торгівлі. Через такі інвестиції Китай отримує доступ до ресурсів, ринків збуту та формує залежність окремих країн від свого капіталу та технологій.

Фінансовий напрям експансії реалізується шляхом активного кредитування країн Азії, Африки й Латинської Америки. Інфраструктурні кредити нерідко супроводжуються контролем над об'єктами або ресурсоорієнтованими гарантіями. До відомих прикладів належить передача КНР в управління порту Хамбантога у Шрі-Ланці терміном на 99 років унаслідок несплати заборгованості, що демонструє перетворення фінансових інструментів на важелі геоекономічного впливу.

Фінансова стратегія також включає створення альтернативних міжнародних інституцій – Азійського банку інфраструктурних інвестицій та

Нового банку розвитку БРІКС, які протиставляються західним структурам. Через ці платформи КНР формує власні правила фінансування, кредитування й технічного регулювання, створюючи нову інституційну архітектуру співпраці [3; 4; 5].

Центральною програмою глобальної експансії є ініціатива «Один пояс, один шлях» - масштабний трансконтинентальний інфраструктурний проєкт, що охопив десятки держав. Він передбачає розвиток транспортних коридорів, морських маршрутів, телекомунікаційних мереж і промислових зон. Реалізація ініціативи спрямована на забезпечення довгострокової інтеграції партнерів у китайську економічну систему, підвищення залежності від технологій та логістичних можливостей КНР.

Важливою складовою є політичні та інституційні механізми: участь у формуванні міжнародних правил, просування власних економічних моделей, культурна дипломатія та освітні програми, що зміцнюють вплив у гуманітарному вимірі.

Зовнішньоекономічна експансія КНР суттєво впливає на глобальну економіку. Вона сприяє модернізації інфраструктури та технологічному розвитку партнерів, водночас посилюючи політичний вплив і створюючи ризики боргової залежності. Посилюється стратегічне протистояння між Китаєм та США, яке охоплює економічні, технологічні й політичні аспекти та визначає подальшу конфігурацію світової економіки.

Таким чином, глобальні стратегії зовнішньоекономічної експансії КНР є комплексною системою, що охоплює торгівлю, інвестиції, фінанси, інституційні та культурні механізми. Їх реалізація забезпечує Пекіну можливість адаптувати й формувати міжнародний економічний простір, зміцнювати позиції в міжнародних відносинах і пропонувати альтернативні моделі розвитку. Подальший характер світової економічної еволюції залежатиме від здатності держав поєднувати співпрацю та конкуренцію з Китаєм.

Список літератури:

1. Omelchenko V. PRC's Great Game for Global Leadership: Historical Roots, Modern Tools, Future Consequences. Razumkov Centre. URL: <https://razumkov.org.ua/en/articles/prc-s-great-game-for-global-leadership-historical-roots-modern-tools-future-consequences> (дата звернення: 16.11.2025).
2. Leng N. Global Implications of China's Economic Expansion. U.S. Department of State. URL: <https://2021-2025.state.gov/briefings-foreign-press-centers/global-implications-of-china-economic-expansion/> (дата звернення: 16.11.2025).
3. Климшин П. Основні вектори геостратегії Китайської Народної Республіки на початку XXI ст. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/klymyshyn_osnovni.pdf (дата звернення: 17.11.2025).

4. Er-Rafia F.-Z. How did China Become the World's Second Economic Power? RP Quarterly Journal. URL: <https://rpquarterly.kureselcalismalar.com/how-did-china-become-the-worlds-second-economic-power/> (дата звернення: 17.11.2025).

5. Brodowicz M. The Evolution of China's Foreign Policy: Strategies, Challenges, and Global Implications. Aithor Academic Resource. URL: <https://aithor.com/essay-examples/the-evolution-of-chinas-foreign-policy-strategies-challenges-and-global-implications> (дата звернення: 17.11.2025).